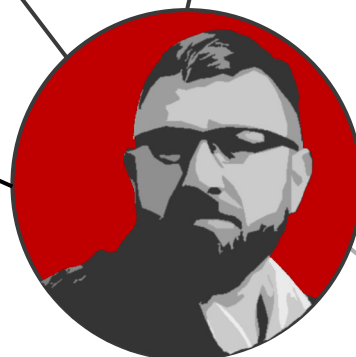




МЕДІА-ЛАНДШАФТ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Травень 2024



detéctor media



Резюме

- Централізація медіаландшафту в так званих "ДНР" і "ЛНР" була здійснена шляхом створення медіахолдингів - "Республіканського медіахолдингу" і "Луганськмедиа". Обидві організації мають на меті координацію порядку денного в ЗМІ і, що найважливіше, розподіл фінансування від Кремля. В окупованому Криму, однак, з огляду на його швидку анексію Росією, місцеві ЗМІ були безпосередньо підпорядковані Кремлю.
- Цікаві тенденції спостерігаються щодо кадрового складу ЗМІ на окупованому Донбасі. Місцевих працівників можна розділити на 2 підкатегорії: 1) тих, хто раніше працював у медіа, і 2) тих, хто не має відношення до галузі. Останні, найімовірніше, зберегли свої посади завдяки хорошим відносинам з окупаційною владою, яка потребувала працівників з огляду на масовий відтік медіапрофесіоналів, починаючи з 2014 року.
- Міністерства, що займаються інформаційною політикою, були створені незабаром після окупації Криму і окремих територій Донецької та Луганської областей. Тоді як Мінцифри окупованої частини Херсонської області є доволі активним, Мінінформації в окупованій Запорізькій області існує "на папері" та не виглядає особливо активним чи впливовим. Згідно з наявною інформацією, нагляд за інформаційною політикою на окупованих територіях здійснює Адміністрація Президента, зокрема, перший заступник глави АП Сергій Кірієнко.
- Хоча структурна цілісність військових і медіаактивів Пригожина розпалася після його невдалого перевороту і подальшої смерті, Кремлю, ймовірно, все ж вдалося перехопити і зберегти принаймні деякі частини його колишньої медіаімперії, в тому числі тих її елементів, що функціонують на ТОТ, завдяки роботі Олександра Малькевича.
- Огляд основних засобів масової інформації в окупованих регіонах України, з акцентом як на окупованих після лютого 2022 року регіонах, так і на територіях України, окупованих Росією після 2014 року, є необхідною умовою для детального кількісного аналізу цифрових онлайн-медіа та пропагандистських каналів у соціальних мережах.
- Кількісний аналіз свідчить про те, що проросійські Telegram-канали та ЗМІ, спрямовані на ТОТ, тісно пов'язані між собою та функціонують як окрема екосистема, переплітаючись з іншими російськими та проросійськими ЗМІ та Telegram-каналами. Крім того, ключові Telegram-канали, які мають найбільше зв'язків із іншими каналами, керуються місцевими окупаційними чиновниками. Хоча російські Telegram-канали відіграють другорядну роль як сполучний елемент, це не повинно викликати сумнівів щодо проросійської налаштованості, вкоріненої в контенті місцевих ресурсів, оскільки посилання на сумнозвісні пропагандистські Telegram-канали та російські ЗМІ присутні в більш глибоких шарах зв'язків між досліджуваними Telegram-каналами.

ЗМІСТ

Резюме	1
I. Медійний ландшафт на окупованих з 2014 року територіях	4
A. Контроль над місцевими ЗМІ.....	4
1. Централізація в рамках Республіканського медіахолдингу в Донецькій області..	4
2. Централізація медіапростору на окупованій частині Луганської області ("ЛНР") .	7
3. Централізація медіапростору в Криму	9
4. Склад місцевих кадрів	10
B. Дослідження конкретного випадку: Мариуполь 24	13
1. Передісторія	13
2. Фінансування, персонал та навчання	14
3. Аналіз контенту	15
C. Дослідження конкретного випадку: Роль Олега Крючкова в Криму.....	16
II. Порівняння та протиставлення цифрових та інформаційних агенцій на ТОТ ...	18
A. Міністерства в Херсоні, Запоріжжі, "ЛНР", "ДНР" і Криму та їхні відносини між собою і з Росією	18
B. Стратегії та співпраця у сфері цифрового розвитку та інформаційної політики	20
III. Вплив медіаімперії Пригожина	23
A. Огляд медіамережі Пригожина	23
1. "Фабрика тролів" і медіахолдинг Пригожина	23
2. Telegram-канали, пов'язані з угрупованням "Вагнер"	24
B. Роль Малькевича в медіаопераціях	25
1. Робота Малькевича до повномасштабного вторгнення	25
2. "Медіаволонтерство" та створення телеканалів на окупованих територіях....	26
C. Дослідження конкретного випадку: ЗМІ під впливом Пригожина	30
1. Контент-аналіз телеканалу "3a! TV"	30
2. Огляд кадрового складу	31
IV. Ключові ЗМІ	34
A. Ідентифіковані ЗМІ.....	34
Крим.....	34
Окупована частина Донецької області.....	36
Окупована частина Луганської області.....	37
Окупована частина Херсонської області	38
Окупована частина Запорізької області.....	40
B. Проросійські інтернет-видання та агрегатори новин	41
1. Ілюстративні примітки щодо контенту.....	41
2. Аналіз цитованості вебсайтів.....	45
Огляд методології	46
V. Аналіз охоплення та мереж.....	53
A. Аналіз Telegram-каналів.....	53

1. Кількість підписників та переглядів	53
2. Вплив і залучення	56
3. Аналіз контенту	58
4. Охоплення через цитування	64
Огляд методології створення мережі Telegram-каналів	65
VI. Висновки	70

I. Медійний ландшафт на окупованих з 2014 року територіях

A. Контроль над місцевими ЗМІ

1. Централізація в рамках Республіканського медіахолдингу в Донецькій області

Засоби масової інформації на окупованому Донбасі були централізовані задовго до повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році.

У так званий "ДНР" "Республіканський медіахолдинг" ("Республиканский Медиа Холдинг", РМХ) був створений у березні 2017 року¹ за розпорядженням Ради міністрів і зареєстрований² у Росії роком пізніше. РМХ був підпорядкований Міністерству інформації та зареєстрований за тією ж адресою, що й Міністерство - м. Донецьк, площа Радянська, 1.³ Головною метою РМХ була централізація всіх державних друкованих ЗМІ в "ДНР" і, таким чином, просування єдиного інформаційного порядку денного. Директором був призначений Роман Бєсєдін, уродженець Донецька, який, за повідомленнями, був близький до Дениса Пушиліна і раніше працював у міністерстві інформації "ДНР" (див. нижче).⁴

За словами Бєсєдіна, станом на 2018 рік до складу РМХ входило 19 газет, 15 з яких видавалися на районному рівні, з єдиним редакційно-видавничим центром, який керував їхньою роботою. Це дозволило вирішити проблему кадрового голоду, з якою стикалися вищезгадані ЗМІ, і, таким чином, уникнути кризи на ринку друкованих медіа.⁵ Найголовніше, що холдинг, який, найімовірніше, фінансується Кремлем через міністерство інформації "ДНР", мав брати на себе всі витрати, пов'язані з роботою вищезгаданих газет. Ймовірно, це і було головною метою подібної централізації.⁶ В інтерв'ю телеканалу "Оплот" Бєсєдін також припустив, що холдинг отримує хороші прибутки від реклами.⁷ Ймовірно, це досягалося у співпраці з державним рекламним агентством "Продвижение", зареєстрованим за тією ж адресою.⁸

¹ Постанова Ради Міністрів Донецької Народної Республіки (10.03.2017) "Про створення Респ Державне підприємство "Український медіа-холдинг"". Доступно за посиланням: <https://gisnpa-dnr.ru/npa/0003-4-20170310/>

² Audit-it.ru "ГУП ДНР "РМХ"" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300166963_gup-dnr-rmkh

³ Там же.

⁴ Telegram Служба безпеки України (21.09.2023). Доступно за посиланням: <https://t.me/SBUkr/9724>

⁵ Все о ДНР (Все о ДНР) (29.03.2023) "Перша річниця РМХ". Доступно за посиланням: <https://vsednr.ru/pervyy-yubiley-rmkh/>

⁶ YouTube Телеканал "Оплот ТВ" (08.07.2019) "Програма "До речі": Директор Республіканського медіа-холдингу Роман Бєсєдін". Доступно за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=dH_xTxXZxEc

⁷ Там же.

⁸ Audit-it.ru "ГУП "АГЕНТСТВО "ПРОДВИЖЕНИЕ"" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300088753_gup-dnr-agentstvo-prodvizhenie

До складу РМКХ, однак, не увійшли такі телерадіокомпанії, як "Шахтерск ТВ",⁹ "Торез ТВ",¹⁰ "ТК ТВ-Сфера",¹¹ "Радио Комета",¹² "Оплот ТВ",¹³ "Авеста",¹⁴ "ТРК Юнион ТВ",¹⁵ оскільки вони перебувають під прямим контролем Міністерства інформаційної політики. Водночас інші телеканали та радіостанції ("Новоросси́я ТВ",¹⁶ "Мариуполь 24",¹⁷ "Новоросси́я Рокс",¹⁸ "6ТВ"¹⁹) були централізовані під егідою телеканалу "Первый республиканский",²⁰ який, у свою чергу, підпорядковувався Міністерству інформації.

Наразі до складу РМХ входить 27 газет обласного та районного рівня.²¹ Деякі з них, такі як "Сельская новость" (Мангуш), "Наше слово" (Волноваха), "Зоря Приазов'я" (Нікольське), "Приазовский рабочий" (Маріуполь), тривалий час видавалися в Україні до того, як були "захоплені" російською окупаційною владою. Лиманська газета "Заря" також спочатку перебувала під наглядом РМХ,²² але потім, ймовірно, була вилучена з російського реєстру після звільнення міста українськими силами восени 2022 року.²³ Примітно, що "Наше слово"²⁴ і "Приазовский рабочий"²⁵ зареєстровані за тією ж адресою, що й "РМХ", Міністерство інформації та агентство "Продвижение".

⁹ Audit-it.ru "ГУП ДНР "ШАХТЕРСКОЕ ТЕЛЕВИДЕНИЕ" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300092812_gup-dnr-shakhtersk-tv

¹⁰ Audit-it.ru "ГУП ДНР "ТОРЕЗСКОЕ ТЕЛЕВИДЕНИЕ" (завантажено 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300106419_gup-dnr-torezskoe-televidenie

¹¹ Audit-it.ru "ГУП ДНР "ТК ТВ-СФЕРА" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300089270_gup-dnr-tk-tv-sfera

¹² Audit-it.ru "ГУП ДНР "РАДИО КОМЕТА" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300159153_gup-dnr-radio-kometa

¹³ Audit-it.ru "ГУП ДНР "ТРК "ОПЛОТ ТВ" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300158988_gup-dnr-trk-oplot-tv

¹⁴ Audit-it.ru "ГУП ДНР "ТК "АВЕСТА" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300104835_gup-dnr-tk-avesta

¹⁵ Audit-it.ru "ГУП ДНР "ТК "ЮНИОН" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300085893_gup-dnr-tk-yunion

¹⁶ Audit-it.ru "ДП "ТРК "НОВОРОССИЯ" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300120422_gp-trk-novorossiya

¹⁷ Федеральна служба з нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій та масових комунікацій "Мариуполь 24" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://rkn.gov.ru/mass-communications/reestr/media/p83480/?id=980591&page=83480>

¹⁸ Audit-it.ru "ГУП ДНР "ПЕРВЫЙ РЕСПУБЛИКАНСКИЙ КАНАЛ ДНР" (завантажено 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300146965_gup-dnr-pervyy-respublikanskiy-kanal-dnr

¹⁹ Федеральна служба з нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій та масових комунікацій "6ТВ" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://rkn.gov.ru/mass-communications/reestr/media/?id=980671>

²⁰ Audit-it.ru "ГУП ДНР " ПЕРВЫЙ РЕСПУБЛИКАНСКИЙ КАНАЛ ДНР " (завантажено 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300146965_gup-dnr-pervyy-respublikanskiy-kanal-dnr

²¹ Audit-it.ru "ГУП ДНР "РМХ" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300166963_gup-dnr-rmkh

²² Міністерство інформації урядування "ДНР" "ЗОРЯ" (станом на 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://mininfodnr.ru/cases/zarya/>

²³ Audit-it.ru "ГУП ДНР "РМХ" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1229300166963_gup-dnr-rmkh

²⁴ Міністерство інформації ДНР "НАШЕ СЛОВО" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://mininfodnr.ru/cases/zarya/>

²⁵ Міністерство інформації ДНР "ПРИАЗОВСКИЙ РАБОЧИЙ" (завантажено 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://mininfodnr.ru/cases/priazovskij-rabochij/>



Роман Бесєдін на підсумковій зустрічі з редакторами газет, що входять до складу РМХ, у 2019 році.
Джерело: Міністерство інформації ДНР.

З моменту свого створення РМХ активно сприяє діяльності Кремля на Донбасі, заохочуючи паспортизацію, закликаючи мешканців до участі в незаконному референдумі про анексію у вересні 2022 року та місцевих виборах рік потому.²⁶ У вересні 2023 року Служба безпеки України (СБУ) повідомила Бесєдіну про підозру, посилаючись на вищезазначену діяльність, а також на його публічні заклики до фізичного знищення українського народу.²⁷

Варто зазначити, що Бесєдін, очолюючи РМХ з 2018 по 2023 рік, вів відносно активну публічну діяльність, з'являючись на зустрічах²⁸ з Денисом Пушиліним та даючи інтерв'ю²⁹ місцевим ЗМІ. Однак він має суперечливу репутацію через свій минулий досвід роботи в Міністерстві інформації, де він працював заступником голови державного департаменту ЗМІ. За даними анонімного сайту "Дозор Донбасса",³⁰ Бесєдін, разом з іншими співробітниками міністерства, нібито підтримував зв'язок з "СБУ і "Правим сектором" і регулярно ділився з ними відповідною інформацією через електронну пошту в обмін на фінансову винагороду. Втім, з огляду на незрозумілі наміри та інтереси, які переслідує "Дозор Донбасса" (автори часто скаржилися³¹ на фокус уряду

²⁶ Все о ДНР (Все о ДНР) (29.03.2023) "Первый Юбилей РМХ". Доступно за посиланням: <https://vsednr.ru/pervyy-yubiley-rmkh/>

²⁷ Telegram Служба безпеки України (21.09.2023). Доступно за посиланням: <https://t.me/SBUkr/9724>

²⁸ ОК post "Телеканал "6ТВ" (28.12.2019). Доступно за посиланням: <https://ok.ru/gorlovka6tv/topic/150863303858389>

²⁹ YouTube Телеканал "Оплот ТВ" (08.07.2019) "Програма "Кстати": Директор Республіканського медіа-холдингу Роман Бесєдін". Доступно за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=dH_xTxXZxEc

³⁰ Donbasswatch (19.10.2018) "Співробітники Мінінформу, які "зливають" дані СБУ". Доступно за посиланням: <https://donbasswatch.wordpress.com/2018/10/19/%D1%81%D0%BE%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0-%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8/>

³¹ Donbasswatch (19.11.2018) "Фонд "Єдиний Донбас" - черговий інструмент державної пропаганди! (Документи з підтвердженням)". Доступно за посиланням: <https://donbasswatch.wordpress.com/2018/11/19/fund-united-donbass/>

"ДНР" на пропаганді та його загальну неефективність), цю інформацію ще належить перевірити. Крім того, посилання на "Правий сектор" також підриває довіру до них, оскільки "Правий сектор" часто використовувався в російських пропагандистських наративах і навряд чи підтримував зв'язок з колаборантами на Донбасі.

Бесєдін був замінений Миколою Черкашиним³² у липні 2023 року після реорганізації РМХ та "інтеграції в російську правову систему", що було передбачено відповідним російським законом, ухваленим невдовзі після анексії регіонів восени 2022 року.³³ До приходу в РМХ Черкашин, як видається, був малопомітним для громадськості, а в російському державному реєстрі місцем його реєстрації вказана лише Ростовська область, що свідчить про його російське походження. Після призначення на посаду він став більш активним - у вересні 2023 року він виступив³⁴ на всеросійському форумі та був згаданий³⁵ у ЗМІ "ДНР". Цікаво, що 21 вересня Черкашин оголосив про створення РМХ "для сприяння роботі регіональних ЗМІ"³⁶ - досить незрозуміла заява, враховуючи, що холдинг існує вже 5 років, яка, ймовірно, була спрямована на здобуття популярності та певних професійних бонусів.

2. Централізація медіапростору на окупованій частині Луганської області ("ЛНР")

Варто зазначити, що подібний до Донецького медіахолдинг був створений у "ЛНР" у 2020 році.³⁷ До складу "Луганськмедіа" увійшли 14 регіональних ЗМІ, а його метою була "акумуляція фінансових, інформаційних та редакційних ресурсів в рамках одного центру".³⁸ Як і РМХ, "Луганськмедіа" було створено для підвищення ефективності управління та оптимізації кадрового складу ЗМІ в регіоні.³⁹ Однак до складу "Луганськмедіа" увійшли також засоби телерадіомовлення (6 телеканалів і 2 радіостанції).

Виконувачем обов'язків директора була призначена Світлана Мамонтова, колишня директорка місцевої газети "Жизнь Луганска" та заступниця міського голови

³² Audit-it.ru "Черкашин М. Н." (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/fi/617100640627_cherkashin-nikolai-nikolaevich

³³ Державна Дума Російської Федерації (09.11.2022) "Прийнято закон про переведення юридичних осіб нових суб'єктів у російську правову систему". Доступно за посиланням: <http://duma.gov.ru/news/55704/>

³⁴ DNR News (Лента новостей ДНР) (19.09.2023): "Олександр Малькевич виступив на сесії "Розвиток медіа в нових регіонах Росії: Проблеми та шляхи вирішення". Доступно за посиланням: <https://dnr-news.ru/society/2023/09/19/479252.html>

³⁵ Донецьке агентство новостей (21.09.2023) "Медіахолдинг в ДНР розширить охоплення аудиторії і дасть поштовх для творчості". Доступно за посиланням: <https://dan-news.ru/exclusive/mediaholding-v-dnr-pozvolit-rasshirit-ohvat-auditorii-i-dast-impuls-tvorchestvu/>

³⁶ Донецьке агентство новостей (21.09.2023) "Медіахолдинг в ДНР розширить охоплення аудиторії і дасть поштовх для творчості". Доступно за посиланням: <https://dan-news.ru/exclusive/mediaholding-v-dnr-pozvolit-rasshirit-ohvat-auditorii-i-dast-impuls-tvorchestvu/>

³⁷ Rusprofile "ГУП ЛНР "Луганськмедіа" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://www.rusprofile.ru/id/1229400058128>

³⁸ Луганський незалежний ресурс (Луганский независимый ресурс) (05.01.2021) "В ЛНР створено медіахолдинг "Луганськмедіа". Доступно за посиланням: <https://lnr.media/news/9343-v-lnr-sozdali-mediholding-luganmedia.html>

³⁹ Луганський інформаційний центр (Луганский информационный центр) (04.01.2021) "У Республіці розпочав роботу медіахолдинг "Луганськмедіа" - Міністерство зв'язку та масових комунікацій". Доступно за посиланням: <https://lug-info.com/news/mediaholding-luganmedia-nachal-rabotu-v-respublike-minkomsvyazi-63459>

Олександрівська (до 2014 року).^{40 41} За різними (непідтвердженими) повідомленнями, Мамонтова не користувалася довірою центральної влади через її зв'язки з Миколою Грековим, колишнім мером Олександрівська та членом українського батальйону "Айдар".⁴² У квітні 2023 року Мамонтову замінила Тетяна Кутя.⁴³ Остання народилася в Луганську і приєдналася до окупаційної влади на посаді директора "агентства державних ресурсів ЛНР".⁴⁴ У 2023 році, вже очолюючи "Луганьмедиа", Кутя балотувалася і згодом була "обрана" на фіктивних виборах 2023 року від партії "Єдина Росія".⁴⁵

Після оголошення про створення "Луганьмедиа" у відкритих джерелах спостерігалось небагато слідів його діяльності. Веб-сайт і соціальні мережі "Луганьмедиа" регулярно оновлюються пропагандистським контентом, який погано узгоджується з поточним новинним порядком денним. Активність користувачів у цих соціальних мережах мінімальна, а IP-адреса сайту розташована в Москві.⁴⁶

З початком повномасштабного вторгнення всі друковані ЗМІ в тій частині Луганської області, яка не була окупована в 2014 році, припинили свою роботу. Водночас, коли росіяни окупували північ Луганської області, вони не поспішали відкривати там газети. Медіаінфраструктура, яка формувалася в окупованій Луганській області з 2014 року, почала поширюватися на новоокуповану територію лише влітку 2022 року. У червні 2022 року під час інформаційної кампанії на підтримку приєднання Луганської області до "ЛНР" була поширена пропагандистська газета "Республіка". Її видають у Луганську та перевозять на нещодавно окуповані території.⁴⁷ У серпні 2022 року окупаційна влада почала видавати районні "газети", наприклад, "Старобельский вестник", "Сватовский вісник", "Меловский вестник", які, як повідомляється, також були включені до складу "Луганьмедиа".⁴⁸

На каналах "Зеонбуду" (приватна компанія, провайдер-монополіст загальнонаціональної мережі цифрового ефірного телебачення в Україні),⁴⁹ окупанти на нещодавно окупованих територіях транслюють такі російські канали: Первый канал/Матч, НТВ, Пятый канал, Россия-К, Карусель, ОТР, ТВЦ, Россия-1, Россия 24, Вести ФМ, Радио Маяк, Радио России; Спас, СТС, Домашний, ТВ-3, Пятница, Звезда,

⁴⁰ Real Newspaper (Реальная газета) (20.02.2021) "Гранхантери", "соросята", "майданівці": хто і як формує образ ворога в "ЛНР". Доступно за посиланням: <https://realgazeta.com.ua/kto-i-kak-formiruyet-obraz-vraga-v-lnr-20-02/>

⁴¹ Там же.

⁴² Там же.

⁴³ Rusprofile "ГУП ЛНР "Луганьмедиа" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://www.rusprofile.ru/id/1229400058128>

⁴⁴ Миротворець "Кутя Тетяна Юріївна" (завантажено 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://myrotvorets.center/criminal/kutya-tatyana-yurevna/>

⁴⁵ Луганський інформаційний центр (Луганский информационный центр) (19.09.2023) "Обрані депутати Луганської міськради отримали посвідчення - виборча комісія ЛНР". Доступно за посиланням: <https://lug-info.com/news/izbrannye-deputaty-gorodskogo-soveta-luganska-poluchili-udostovereniya-izbirkom-lnr>

⁴⁶ Luganmedia (Луганьмедиа) (дата перегляду: 01.02.2024). Доступно за посиланням: <https://luganmedia.ru/>

⁴⁷ Громадське радіо (01.05.2023) "Інформаційний вакуум на Луганщині: окупанти блокують роботу українських ЗМІ". Доступно за посиланням: <https://hromadske.radio/publications/medialandshaft-luhanshchyny-stvoryvshy-informatsiyny-vakuum-okupanty-ta-ikhni-posipaky-vychavliuiut-svobodu-slova-ta-blokuiut-robotu-ukrainskykh-zmi>

⁴⁸ Луганський інформаційний центр (Луганский информационный центр) (12.08.2022) "Місцеві газети з'явилися у всіх регіонах Республіки - Міністерство зв'язку ЛНР". Доступно за посиланням: <https://lug-info.com/news/mestnye-gazety-poyavilis-vo-vseh-regionah-respubliki-minkomsvyazi-lnr>

⁴⁹ Зеонбуд (дата перегляду: 01.02.2024). Доступно за посиланням: <http://www.zeonbud.com.ua/index.html>

Мир, ТНТ, Муз-ТВ; МХ-3: Моя планета, Наука, Техно 24, Москва 24, Музыка первого, Луганск 24.

Луганськ 24 - головний місцевий телеканал, що входить до складу Державної телевізійної і радіомовної компанії ЛНР⁵⁰ - державного унітарного підприємства Міністерства зв'язку ЛНР.⁵¹ Якщо "Луганськмедиа" займається переважно координацією регіональних ЗМІ, то Державна телерадіокомпанія була створена ще в 2014-2015 роках для централізованої трансляції радіо і телебачення в самому Луганську на базі колишніх українських потужностей. Структура була зібрана на базі чотирьох українських довоєнних організацій "ЛОТ", "ЛКТ", "Ірта" та наземного кабельного телебачення після взяття їх під контроль у 2014 році. В результаті цього процесу, окрім телерадіомовлення, Державна телевізійна і радіомовна компанія ЛНР надає рекламні послуги на радіо і телебаченні, підключення до кабельного та цифрового телебачення, а також надання доступу до інтернету.⁵²

3. Централізація медіапростору в Криму

Головною відмінністю кримського медіаландшафту від медіаландшафту так званих "ДНР" і "ЛНР" є те, що на півострові не було створено місцевих медіахолдингів, які б здійснювали моніторинг та нагляд за діяльністю працівників ЗМІ. Цю відмінність можна пояснити швидкою анексією Криму, яка усунула необхідність у створенні посередницької організації для контролю за контентом і розподілом коштів.

Після російської окупації Криму логічно виникла ініціатива щодо обмеження свободи слова. Російська влада зобов'язала всі засоби масової інформації на півострові пройти перереєстрацію відповідно до російського законодавства.⁵³ Процес перереєстрації завершився 31 березня 2015 року.⁵⁴ Телеканали повинні були отримати ліцензії на мовлення, радіостанції потребували нових частот, а газети повинні були пройти реєстрацію як російські друковані засоби масової інформації.⁵⁵ Існують припущення, що весь цей процес використовувався владою для того, щоб вибірково відфільтрувати ЗМІ, які складно було контролювати. Більше того, Адміністрація президента Росії зберігала повний контроль над бюджетами ЗМІ та змістом редакційних матеріалів.⁵⁶

Як наслідок, майже всі незалежні ЗМІ в Криму були або закриті, або приречені на захоплення російськими структурами. Наприклад, "Чорноморська ТРК" зіткнулася з повною ліквідацією, її приміщення було конфісковано, а частоти використовувалися для

⁵⁰ GTRK LNR (ГТРК ЛНР) (дата перегляду: 01.02.2024). Доступно за посиланням: <https://gtrklnr.ru/>

⁵¹ Rusprofile "ДСУП ДТРК ЛНР" (станом на 01.02.2024). Доступно за посиланням: <https://www.rusprofile.ru/id/1229400050362>

⁵² Луганський інформаційний центр (09.07.2016) "Генеральний директор ГТРК "ЛНР" Анастасія Шуркаєва: "Ми будемо розширювати рамки". Доступно за посиланням: <https://lug-info.com/comments/gendirektor-gtrk-lnr-anastasiya-shurkaeva-my-razdvinem-ramki-428>

⁵³ Армія Inform (18.08.2020) "Інформаційна окупація Криму" Доступно за посиланням: <https://armyinform.com.ua/2020/08/18/informacziya-okupacziya-krymu/>

⁵⁴ Кримська правозахисна група (дата перегляду: 19.01.2024) "Крим: Свобода слова в окупації". Доступно за посиланням: <https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2020/02/krimbookru.pdf>

⁵⁵ Там же.

⁵⁶ Центр передового досвіду НАТО (завантажено 19.01.2024) "Аналіз інформаційної кампанії Росії проти України" Доступно за посиланням: https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf

трансляції російського державного телеканалу "Россия 24".^{57 58} Пізніше перший кримськотатарський телеканал АТР припинив мовлення через відмову Роскомнагляду в реєстрації та мовленні на території Криму.⁵⁹

Таким чином, у кримському медіаландшафті значною мірою домінували російські федеральні канали⁶⁰ та місцеві канали, повністю підконтрольні Кремлю. Найпопулярнішими федеральними каналами (на ранній стадії анексії) були "Первый канал", "Россия1", НТВ, ТНТ, "5 канал", СТС і РенТВ.⁶¹ Усі вони контролюються Кремлем і належать пов'язаним з ним медіагрупам (Газпром-медіа, Національна медіагрупа, СТС-медіа тощо).⁶²

Серед місцевих телеканалів - "Первый Крымский", "Крым 24", "Керчь 24", "Ялта 24", "Восточный Крым 24", "Северный Крым 24", "Легендарный 24", "Симферополь 24".⁶³ Усі вони входять до складу телерадіокомпанії "Крым" (ТРК "Крым"). До складу останньої також входять наступні радіостанції: "Море", "Радио Крым", "Крымская Точка" та інформаційний портал "Крым 24".⁶⁴ Компанія заснована і контролюється Міністерством внутрішньої політики, інформації та зв'язку Криму.⁶⁵

Від початку російської окупації ТРК "Крым" очолювала Катерина Козир.⁶⁶ Тоді вона стверджувала, що "ставиться до України як до тяжко хворого родича".⁶⁷ Зараз компанією керує Вадим Первих.⁶⁸ За даними Служби безпеки України, під його керівництвом медіаструктура стала головним рупором Кремля в регіоні та "медіатрибуною" для місцевих гауляйтерів на кшталт Аксьонова та Сальдо.⁶⁹

4. Склад місцевих кадрів

Цікаві тенденції спостерігаються щодо кадрового складу ЗМІ на окупованому Донбасі.

⁵⁷ Кримська правозахисна група (2019) "Крим: Свобода слова в окупації". Доступно за посиланням: <https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2020/02/krimbookru.pdf>

⁵⁸ Крим.Реалії (22.07.2019) "По той бік екрану: власники кримського телебачення" Доступно за посиланням: <https://ru.krymr.com/a/27874074.html>

⁵⁹ Там же.

⁶⁰ Канали в Криму: опис, типи, особливості (дата перегляду: 19.01.2024) Доступно за посиланням: [Крим: перелік доступних каналів телебачення \(silverkomp.ru\)](https://silverkomp.ru/)

⁶¹ Центр передового досвіду НАТО (завантажено 19.01.2024) "Аналіз інформаційної кампанії Росії проти України" Доступно за посиланням: https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf

⁶² Там же.

⁶³ Audit-it.ru "ТРК Крым" (дата перегляду: 7.02.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1149102032507_ano-trk-krym

⁶⁴ Там же.

⁶⁵ List-org.com, "ТРК Крым" (дата перегляду: 7.02.2024). Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20191007025034/http://www.list-org.com/company/8196065>

⁶⁶ Війна і санкції. (без дати) "КОЗИР Катерина Олександрівна". Доступно за посиланням: <https://sanctions.nazk.gov.ua/sanction-person/21873>

⁶⁷ МедіаПрофи (28.08.2015) "Катерина Козир: Ми ставимося до українців, як до родичів, які тяжко хворіють" Доступно за посиланням: <https://mediaprofi.org/community/interview/item/2751-ekaterina-kozir-trk-crimea-interview>

⁶⁸ Крым 24 (отримано 7.02.2024). "Генерального директора телерадіокомпанії "Крым" Вадима Первих обрали головою кримського відділення Спілки журналістів Росії". Доступно за посиланням: <https://crimea24tv.ru/content/gendirektor-trk-krim-vadim-pervikh-i/>

⁶⁹ Telegram-повідомлення Служби безпеки України (отримано 7.02.2024) Доступно за посиланням: <https://t.me/SBUkr/9730>

Місцевих працівників можна розділити на 2 підкатегорії: 1) тих, хто раніше працював у медіа, і 2) тих, хто не має відношення до галузі. Останні, найімовірніше, зберегли свої посади завдяки добрим стосункам з окупаційною владою, яка перебувала в пошуку працівників з огляду на масовий відтік медіапрофесіоналів, починаючи з 2014 року. Наприклад, сам Роман Бесєдін визнавав, що багато співробітників РМХ не мали попереднього професійного досвіду роботи в медіа.⁷⁰

Водночас місцеві жителі, які раніше працювали в медіа, або залишилися на своїх посадах, або побачили значні кар'єрні можливості, отримавши підвищення на редакторські посади (наприклад, Тетяна Михайлова, головна редакторка телеканалу "Оплот", яка до 2014 року працювала у весільному журналі)⁷¹ або менеджерські/урядові посади (як Світлана Мамонтова, згадана вище, або Майя Пирогова, яка раніше була маловідомою регіональною журналісткою, а потім перейшла на роботу в Міністерство інформації⁷² і приєдналася до делегації так званої "ДНР" на мінських переговорах).⁷³

Через брак фахівців у сфері медіа окупаційна влада також розпочала кампанії з підготовки та набору кадрів у місцевих університетах. До того, як Олександр Малькевич відкрив свої "медіашколи" в окупованих регіонах, щоб навчати молодих, часто неповнолітніх студентів професії репортера,⁷⁴ місцеві ЗМІ намагалися залучати молоді кадри - студентів філології, журналістики або міжнародних відносин, в першу чергу, з Донецького національного університету, як зазначив Бесєдін.⁷⁵ У Луганську подібним джерелом кадрів стала Луганська державна академія культури і мистецтв ім. М. М. Л. Матусовського.⁷⁶ Наприкінці 2023 року в Луганську було створено "Єдиний студентський медіацентр". Центр розташований на базі Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля,⁷⁷ був покликаний об'єднати пропагандистські ЗМІ луганських вишів і підпорядковується Міністерству науки та вищої освіти Російської Федерації.

Кількість медіа-професіоналів російського походження була досить обмеженою протягом перших кількох років окупації, але згодом зросла, особливо після анексії чотирьох українських областей у вересні 2022 року. Це, ймовірно, було пов'язано зі зниженням довіри Кремля до місцевих кадрів та його бажанням посилити контроль над окупованими територіями. Наприклад, Денис Курашов, в.о. міністра зв'язку "ДНР", є громадянином Росії, який раніше працював в ІТ-центрі, а потім у Міністерстві енергетики,

⁷⁰ YouTube Телеканал "Оплот ТВ" (08.07.2019) "Програма "До речі": Директор Республіканського медіа-холдингу Роман Бесєдін". Доступно за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=dH_xTxXZxEc

⁷¹ IRK.ru (03.03.2023) "Без рожевих окулярів": як працюють ЗМІ Донбасу в умовах ООС". Доступно за посиланням: <https://www.irk.ru/news/articles/20230303/journalists/>

⁷² Donbass-war.net (вересень 2017) "Майя Юріївна Пирогова - інтерв'ю для болгарських ЗМІ". Доступно за посиланням: <https://www.donbass-war.net/ru/mat/pirogova.htm>

⁷³ Донецькое агенство новостей (20.01.2021) "Колишній заступник голови МНС України став публічним представником ДНР на переговорах у Мінську". Доступно за посиланням: <https://dan-news.ru/politics/byvshij-zamglavy-mchs-ukrainy-stal-predstavitelem-obshhestvennosti-dnr-na-minskix-peregovorax/>

⁷⁴ Російська служба BBC NEWS (03.06.2023) "Медіапроекти Малькевича: Соратник Пригожина наймає підлітків для пропаганди в Херсоні". Доступно за посиланням: <https://www.bbc.com/russian/news-65790415>

⁷⁵ Все о ДНР (29.03.2023) "Перша річниця РМХ". Доступно за посиланням: <https://vsednr.ru/pervyy-yubiley-rmkh/>

⁷⁶ Троян (1 травня 2023) Громадське радіо. Доступно за посиланням: <https://hromadske.radio/publications/medialandshaft-luhanshchyny-stvoryvshy-informatsiyny-vakuum-okupanty-ta-ikhni-posipaky-vychavliuiut-svobodu-slova-ta-blokuiut-robotu-ukrainskykh-zmi>

⁷⁷ Мельник (23 листопада 2023) Детектор медіа. Доступно за посиланням: <https://detector.media/infospace/article/219691/2023-11-23-okupanty-vidkryly-v-lugansku-iedynnyy-studentsky-mediatseentr/>

промисловості та зв'язку в Ставрополі.⁷⁸ Варто зазначити, що Курашов, ймовірно, був призначений тодішнім головою уряду "ДНР" і громадянином Росії Віталієм Гоценком,⁷⁹ з яким він співпрацював у Ставрополі.⁸⁰ Гоценко обіймав посаду голови Міністерства енергетики, промисловості та зв'язку у Ставрополі з 2013 по 2022 рік.⁸¹ Цікаво, що Гоценка згодом замінили на іншого громадянина Росії Євгена Солнцева, який був призначений головою уряду "ДНР" у березні 2023 року.⁸²

Донецьке агентство новин, офіційне ЗМІ, що використовується окупаційною владою, створене у 2014 році, як і аналогічні ЗМІ в інших окупованих регіонах (Луганський центр новин, Херсонський центр новин, Запорізький центр новин), було інкорпороване ТОВ "Регнум"⁸³. Це відбулося в рамках так званої "уніфікації" інформаційного простору на окупованих територіях, ініційованої Кремлем після їхньої анексії у вересні 2022 року.⁸⁴ ТОВ "Регнум" було засноване і контролюється Сергієм Рудновим, який, як повідомляється, має тісні зв'язки з Кремлем і самим Путіним⁸⁵ (зокрема, через свого батька Олега Руднова, який працював⁸⁶ з Путіним наприкінці 90-х років і володів Балтійською медіагрупою),⁸⁷ Тамуйразом Боллоєвим, російським бізнесменом і президентом групи компаній "Балтика" (Руднов є співзасновником і акціонером його ТОВ "НСК" ("Новая Сервисная Компания"),⁸⁸ та братами Ковальчуками.⁸⁹ Сергій Пеляніцин, який очолював "Перший республіканський телеканал" з 2020 по 2024,⁹⁰ - це російський

⁷⁸ Проект "Курашов Денис Сергійович" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://war-proekt.media/chinovniki-iz-rossii-v-ukraine/person/kurashov-denis-sergeevich/>

⁷⁹ Донецьке агенство новостей (08.06.2022) "Депутати ДНР підтримали кандидатуру Віталія Хоценка на посаду голови уряду". Доступно за посиланням: <https://dan-news.ru/politics/deputaty-dnr-podderzhali-kandidaturu-vitalija-hocenka-na-dolzhnost-predsedatelja/>

⁸⁰ Проект "Курашов Денис Сергійович" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://war-proekt.media/chinovniki-iz-rossii-v-ukraine/person/kurashov-denis-sergeevich/>

⁸¹ Neftegaz.ru "Хоценко Віталій Павлович" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://neftgaz.ru/persons/333605-khotsenko-vitaliy/>

⁸² ТАСС (30.03.2023) "Що відомо про голову уряду "ДНР" Євгена Солнцева". Доступно за посиланням: <https://tass.ru/info/17408973>

⁸³ Audit-it.ru "ТОВ "РЕГНУМ" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/1027710012879_ooo-regnum

⁸⁴ "Ведомости" (09.07.2023) "Роботу основних ЗМІ в "ДНР", "ЛНР", Херсонській та Запорізькій областях систематизують". Доступно за посиланням: <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2023/06/09/979430-rabota-osnovnih-smi-dnr-lnr-hersonskoi-i-zaporozhskoi-oblastei-budet-sistematizirovana>

⁸⁵ The New Times (29.01.2018) "Чотири "номінанти" з оточення президента: що відомо про їхні активи, спільні проекти з олігархами Путіна та ризики потрапляння до санкційного списку". Доступно за посиланням: <https://newtimes.ru/articles/detail/143767/>

⁸⁶ Коммерсант (03.07.2007) "Руднов Олег Костянтинович". Доступно за посиланням: <https://www.kommersant.ru/doc/779591>

⁸⁷ Телеканал Дождь (24.08.2017) "Друзі Путіна виявилися власниками вілли з "Шерлока Холмса". Доступно за посиланням: https://tvrain.tv/teleshov/notes/druzja_putina_okazalis_vladeltsami_villy_nemetskogo_shpiona_iz_sherloka_holmsa-442825/

⁸⁸ Audit-it.ru "Руднов Сергій Олегович" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://www.audit-it.ru/contragent/fl/780245503097_rudnov-sergei-olegovich

⁸⁹ Телеканал Дождь (24.08.2017) "Друзі Путіна виявилися власниками вілли з "Шерлока Холмса". Доступно за посиланням: https://tvrain.tv/teleshov/notes/druzja_putina_okazalis_vladeltsami_villy_nemetskogo_shpiona_iz_sherloka_holmsa-442825/

⁹⁰ Ukraina.ru (Україна.ру) (27.01.2023) "Сергій Пеляніцин: На Донбасі швидко ростуть журналісти". Доступно за посиланням: <https://ukraina.ru/20230127/1043005043.html>

журналіст з Уралу, який переїхав до Донецька у 2016 році, щоб працювати в Міністерстві інформації так званої "ДНР".⁹¹

В. Дослідження конкретного випадку: Мариуполь 24

1. Передісторія

За різними даними, телеканал у Мариуполі був спланований невдовзі після окупації міста, а місцевим проросійським медіа-"експертам", зокрема Андрію Кіору, було доручено закласти фундамент для його створення у травні 2022 року. Кіор, місцевий журналіст і колишній президент мариупольського телеканалу MTV, придбав необхідне обладнання, облаштував студію у своєму літньому будинку і придумав назву каналу - "Новий Мариуполь".⁹² Проте дуже скоро Кіора та інших місцевих медіа-"експертів", за повідомленнями, замінили особи з Донецька та Санкт-Петербурга.⁹³

4 серпня Сергій Пеляніцин, керівник телеканалу "Первый республиканский", та Олександр Малькевич, директор телеканалу "Санкт-Петербург" (див. розділ V нижче), підписали угоду про співпрацю, яка призвела до створення каналу "Мариуполь 24" як філії телеканалу "Первый республиканский", який, у свою чергу, перебуває під контролем Міністерства інформації так званої "ДНР".⁹⁴ Згодом Андрія Кіора відсторонили від роботи і призначили керівником прес-служби окупаційної адміністрації Мариуполя.⁹⁵ Офіційне мовлення "Мариуполь 24" розпочав кількома місяцями пізніше, на початку листопада 2022 року.⁹⁶

Варто зазначити, що подібну тенденцію можна було спостерігати і на інших окупованих територіях - Малькевич та його команда захопили медіа-простір в окупованих Запорізькій та Херсонській областях і створили канали "ЗаТВ" та "Таврия ТВ", відповідно, на противагу місцевим каналам, які раніше використовувалися новопризначеною окупаційною владою.⁹⁷

⁹¹ Свердловська творча спілка журналістів (Свердловский творческий союз журналистов) (01.02.2023) ""Куди б ти не пішов, він був там до тебе". Доступно за посиланням: <https://www.stsjural.ru/kuda-vy-ne-privete-do-vas-on-byi-ue.html>

⁹² 0629.com.ua (06.09.2022) "Окупанти запустили в Мариуполи новий телеканал. Що про нього відомо і хто зрадники, які там працюватимуть - ФОТО, ВІДЕО". Доступно за посиланням: https://www.0629.com.ua/news/3457144/v-mariupoli-okupanti-zapustili-novij-telekanal-so-pro-nogo-vidomo-i-hto-ti-zradniki-so-budut-tam-pracuvati-foto-video?fbclid=IwAR3FMfE9u_ArbT_3xKVd6913ZPUaRBXsyRiFlm3JsRcyKmKB1wpgWjZ_IrM

⁹³ Там же.

⁹⁴ Там же.

⁹⁵ 0629.com.ua (09.06.2022) "Хто впливає на умі мариупольців та формує їхню свідомість. Журналістські колаборанти Мариуполя". Доступно за посиланням: <https://www.0629.com.ua/news/3404358/hto-vplivae-na-mizki-mariupolciv-ta-formue-svidomist-kolaboranti-zurnalisti-mariupola>

⁹⁶ Телепедия "Мариуполь 24" (завантажено 19.01.2024). Доступно за посиланням: https://telepedia.fandom.com/ru/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%83%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C_24

⁹⁷ Репортери без кордонів (21.04.2023) "Пропагандистська машина Малькевича: Мережа союзників Вагнера". Доступно за посиланням: <https://rsf.org/en/investigation-mysterious-alexander-malkevich-kremlin-propagandist-ukraine>

2. Фінансування, персонал та навчання

За обмежений проміжок часу Малькевич і його команда відремонтували студію і набрали персонал. Хоча сам Малькевич наполегливо стверджував, що його зусилля були добровільними, і заперечував будь-яку причетність до створення каналу з боку офіційних осіб, за деякими даними, він користувався коштами місцевої адміністрації, Фонду розвитку нових медіа, який він заснував у 2017 році, і телеканалу "Санкт-Петербург".⁹⁸

Зіткнувшись з нестачею кваліфікованих місцевих медіа-фахівців, готових співпрацювати з окупаційною адміністрацією, Малькевич пропонував щедрі фінансові винагороди місцевим жителям, які не мали досвіду роботи в ЗМІ, і намагався вербувати журналістів з Росії. За даними RSF (Reporters Sans Frontiers, Репортери без кордонів),⁹⁹ рекрутер із Санкт-Петербурга запропонував російському журналісту роботу "від імені Олександра Малькевича" і "під егідою президентського апарату та людей Пригожина", спонукаючи його самостійно визначити свою зарплату і залучити до роботи колег, які отримували б щомісячну зарплату щонайменше 200 000 рублів (2300 євро) плюс витрати на проживання. Натомість початківцям пропонували 150 000 рублів (1 700 євро) щомісяця на посаді стажера. Хоча незрозуміло, чи стосувалася ця пропозиція саме "Мариуполь 24" або інших телеканалів, таких як "ЗаТВ" і "Таврія ТВ", створених мережею Малькевича в той самий час, наведені вище цифри слугують обґрунтованою приблизною оцінкою фінансової винагороди, яка, ймовірно, була високою на всіх новостворених каналах.

Наразі команда каналу складається переважно з місцевих мешканців, як з самого міста, так і з усього окупованого Донецького регіону. Генеральний продюсер Олександр Бернатович раніше працював¹⁰⁰ в Міністерстві інформації так званої "ДНР" і очолював¹⁰¹ один з департаментів "Першого республіканського телеканалу". Вікторія Терещенко, директорка каналу, мала незначний досвід роботи в ЗМІ, але, як повідомляється, отримала цю посаду через свого друга і ділового партнера Петра Іванова, відомого мариупольського бізнесмена.¹⁰² Ведучі та кореспонденти каналу - переважно молоді жінки, студентки або недавні випускниці з невеликим досвідом роботи. Наприклад,

⁹⁸ Репортери без кордонів (21.04.2023) "Пропагандистська машина Малькевича: Мережа союзників Вагнера". Доступно за посиланням: <https://rsf.org/en/investigation-mysterious-alexander-malkevich-kremlin-propagandist-ukraine>

⁹⁹ Там же.

¹⁰⁰ Муніципальне утворення Горлівський міський округ (31.08.2018) "Фільм журналіста Міністерства інформації ДНР Олександра Бернатовича "Горлівка - територія подвигів". Доступно за посиланням: <https://admin-gorlovka.ru/film-zhurnalista-ministerstva-informatsii-dnr-aleksandra-bernatovicha-gorlovka-territoriya-podviga/>

¹⁰¹ Детектор медіа (27.09.2023) "Медіа-колаборанти Донеччини: хто, як і чому співпрацював з ворогом". Доступно за посиланням: <https://ms.detector.media/media-i-vlada/post/33057/2023-09-27-mediyni-kolaboranty-donechchyny-khto-yak-i-chomu-spivpratsyuvav-iz-vorogom/>

¹⁰² 0629.com.ua (22.11.2023) "Поплічниця Петрухи очолить телеканал "Мариуполь 24" - ФОТО". Доступно за посиланням: <https://www.0629.com.ua/ru/news/3693877/prispeznica-petruhi-vozglavila-telekanal-mariupol-24-foto>

Ксенія Місюрович,¹⁰³ Тетяна Озерова¹⁰⁴ та Софія Тетеріна¹⁰⁵ досі є студентками так званого "Маріупольського державного університету", створеного окупаційною адміністрацією, а Ірина Єфремова¹⁰⁶ відносно недавно випустилася з Дніпровського державного університету. Примітно, що Місюрович пройшла стажування в Санкт-Петербурзі, яке фінансувалося Фондом розвитку нових медіа та телеканалом "Санкт-Петербург".¹⁰⁷ Дві ведучі з різним бекграундом - Наталія Мнацаканян, громадянка Росії, яка до 2022 року працювала в маріупольських ЗМІ (MTV і "Донбасс"),¹⁰⁸ та Анжеліка Новак, яка переїхала до Росії у 2012 році, але згодом повернулася до Маріуполя, щоб працювати на "Маріуполь 24".¹⁰⁹ Канал, схоже, активно шукає молодих журналістів, уклавши угоду про співпрацю з факультетом журналістики "Маріупольського державного університету".¹¹⁰

Технічна та менеджерська частина команди складається переважно з людей, які мають досвід роботи на національних та місцевих телеканалах. Наприклад, редактор Олександр Бузулук,¹¹¹ технічний директор Артур Вольф¹¹² та репортер Олександр Капустян, раніше працювали на телеканалі MTV,¹¹³ тоді як оператор каналу Артем Дробот, схоже, успішно зробив кар'єру на національному телебаченні, працюючи на СТБ і знімаючи фільми.¹¹⁴

3. Аналіз контенту

Хоча "Маріуполь 24" активно просуває наративи російської пропаганди, він зосереджений переважно на місцевому та регіональному порядку денному.

¹⁰³ ZOV Маріуполь (Стрічка новин Маріуполя) (25.11.2022) "Олександр Малькевич: Я розповідав вам про Ксенію Місюрович, зірку телеканалу "Маріуполь 24", студентку факультету журналістики Маріупольського державного університету". Доступно за посиланням: <https://mariupol-news.ru/society/2022/11/25/24979.html>

¹⁰⁴ Детектор медіа (27.09.2023) "Медіа-колаборанти Донеччини: хто, як і чому співпрацював з ворогом". Доступно за посиланням: <https://ms.detector.media/media-i-vlada/post/33057/2023-09-27-mediyni-kolaboranty-donechchyny-khto-yak-i-chomu-spiivpratsyuvav-iz-vorogom/>

¹⁰⁵ 0629.com.ua (07.11.2023) "Колишня студентка МДУ стала пропагандисткою окупаційного телеканалу "Маріуполь 24" - ФОТО". Доступно за посиланням: <https://www.0629.com.ua/ru/news/3686696/byvsaa-studentka-mgu-stala-propagandistkoj-okkupacionnogo-telekanala-mariupol-24-foto>

¹⁰⁶ Evocation.info "Ірина Єфремова" (завантажено 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://evocation.info/efremova-irina/>

¹⁰⁷ Telegram-допис Медіа Малькевич (25.11.2022). Доступно за посиланням: https://t.me/alexandr_malkevich/11202

¹⁰⁸ Зрадомір Маріуполь "Мнацаканян Наталія" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://zradomir.com.ua/offenders/mnatsakanian-natalia>

¹⁰⁹ Зрадомір Маріуполь "Новак Анжеліка" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://zradomir.com.ua/offenders/novak-anzhelika>

¹¹⁰ Telegram-допис Медіа Малькевич (05.09.2022). Доступно за посиланням: https://t.me/alexandr_malkevich/9718

¹¹¹ Evocation.info "Олександр Бузулук" (дата перегляду: 19.01.2024). Доступно за посиланням: <https://evocation.info/buzuluk-aleksandr/>

¹¹² Детектор медіа (27.09.2023) "Медійні колаборанти Донеччини: хто, як і чому співпрацював із ворогом". Доступно за посиланням: <https://ms.detector.media/media-i-vlada/post/33057/2023-09-27-mediyni-kolaboranty-donechchyny-khto-yak-i-chomu-spiivpratsyuvav-iz-vorogom/> Миротворець (09.10.2022) "Вольф Артур Евальдович". Доступно за посиланням: <https://myrotvorets.center/criminal/volf-artur-evaldovich/>

¹¹³ 0629.com.ua (06.09.2022) "Окупанти запустили в Маріуполі новий телеканал. Що про нього відомо і хто зрадники, які там працюватимуть - ФОТО, ВІДЕО". Доступно за посиланням: https://www.0629.com.ua/news/3457144/v-mariupoli-okupanti-zapustili-novij-telekanal-so-pro-nogo-vidomo-i-hito-ti-zradniki-so-budut-tam-pracuvati-foto-video?fbclid=IwAR3FMfE9u_Arbt_3xKVd6913ZPUaRBXsyRiFlm3JsRcyKmKB1wpgWiZ_IrM

¹¹⁴ 0629.com.ua (25.09.2023) "Зрадили. Ще один відомий журналіст-оператор у Маріуполі став колаборантом - ФОТО, ВІДЕО". Доступно за посиланням: <https://www.0629.com.ua/ru/news/3665563/taki-predal-ese-odin-izvestnyi-zurnalist-operator-v-mariupole-stal-kollaborantom-foto-video>

Що стосується регіональних новин, то "Мариуполь 24" значною мірою покладається на телеканал "Оплот" і телеканал "Первый республиканский".¹¹⁵ Водночас місцевий порядок денний, як видається, спрямований на просування позитивного іміджу окупаційної влади та Кремля шляхом висвітлення їхніх досягнень та гуманітарних заходів у місті. Наприклад, короткий огляд щоденного випуску новин каналу з 15 по 18 січня показує, що найбільш обговорюваними місцевими новинами є відновлювальні роботи петербурзьких і московських компаній та гуманітарна допомога, що надається місцевим жителям. За ними йдуть комунальні (водопостачання, ремонти) та освітні питання (досягнення мариупольських школярів і внесок у популяризацію російської мови).¹¹⁶ Існують також спеціальні програми з історії міста, з особливим акцентом на події "Великої Вітчизняної війни", зокрема, на звільнення міста від нацистів і подвиги "мужніх предків".¹¹⁷ Вони, ймовірно, призначені для того, щоб "показати місцевому населенню, наскільки велика і чудова їхня країна", як пояснив сам Малькевич у грудні 2022 року.¹¹⁸

С. Дослідження конкретного випадку: Роль Олега Крючкова в Криму

Російська окупаційна влада швидко задіяла людські та технічні ресурси Олега Крючкова, громадянина України, який наразі є речником російської окупаційної влади в Криму та радником Аксёнова. Він публічно визнав і підтримав дії, що загрожують територіальній цілісності, суверенітету і незалежності України. У своїх заявах він підтверджував русифікацію українських шкіл в окупованих регіонах і висловлював наміри Росії анексувати території на півдні України.¹¹⁹

Після окупації Криму Олег Крючков став кореспондентом НТВ, а згодом був призначений генеральним продюсером телерадіокомпанії "Крым". До початку повномасштабного вторгнення допомагав окупантам у створенні інформаційного центру на базі захопленої української державної телекомпанії "ТРК Крым". До окупації Криму висловлював переважно проросійські погляди, незважаючи на те, що паралельно працював на українському каналі, а саме на "Новому каналі". У грудні 2022 року прокуратура

¹¹⁵ Детектор медіа (27.09.2023) "Медійні колаборанти Донеччини: хто, як і чому співпрацював із ворогом". Доступно за посиланням: <https://ms.detector.media/media-i-vlada/post/33057/2023-09-27-mediyni-kolaboranty-donechchyny-khto-yak-i-chomu-spiypratsyuvav-iz-vorogom/>

¹¹⁶ RUTUBE МАРИУПОЛЬ 24 (17.01.2024) "ТЕМА ДНЯ: АМІ в Маріуполі відновлюють фахівці з Підмосков'я". Доступно за посиланням: <https://rutube.ru/video/f7e018fedaa1f12558b20278b2b8b73f/>

RUTUBE МАРИУПОЛЬ 24 (16.01.2024) "ТЕМА ДНЯ: У Маріуполі пройшов єдиний день збору підписів на підтримку Путіна". Доступно за посиланням: <https://rutube.ru/video/8fb4aa0cee083e4d070bec7ffcde987b/>

RUTUBE МАРИУПОЛЬ 24 (16.01.2024) "ТЕМА ДНЯ: Водопровідна вода в Маріуполі відповідає санітарним нормам". Доступно за посиланням: <https://rutube.ru/video/af9cd7ec9f4d75396fad6e43e7fb9930/>

RUTUBE МАРИУПОЛЬ 24 (18.01.2024) ""Народна Дружина" надала допомогу мариупольській родині". Доступно за посиланням: <https://rutube.ru/video/8ce1a5ffa75c58b8562da62da932a030/>

¹¹⁷ RUTUBE МАРИУПОЛЬ 24 (18.01.2024) "Місто, в якому я живу. Звільнення Маріуполя". Доступно за посиланням: <https://rutube.ru/video/e1e632786f4c3c46e609497300ff02ca/>

RUTUBE МАРИУПОЛЬ 24 (16.01.2024) "Місто, в якому я живу. Пам'ятник "Танк Т-34". Доступно за посиланням: <https://rutube.ru/video/6eb8c2cc70c0683cd8c6ddb48ad0540e/>

¹¹⁸ РАПСІ (27.12.2022) "Малькевич: цей рік вимагав від суспільства самовизначення і показав, хто чого вартий". Доступно за посиланням: https://www.rapsinews.ru/human_rights_protection_news/20221227/308583949.html

¹¹⁹ Війна і санкції. "Олег Анталійович КРЮЧКОВ" (дата перегляду: 19.01.2024) Доступно за посиланням: <https://sanctions.nazk.gov.ua/ru/sanction-person/21732/>

Автономної Республіки Крим і Севастополя розпочала кримінальне розслідування щодо співробітників російського телеканалу "Крым 24", серед яких був і Крючков.¹²⁰

Після повномасштабного вторгнення російська окупаційна влада оперативно мобілізувала як людські, так і технічні ресурси з Криму, поширивши таким чином свій вплив на інші тимчасово окуповані території. Олег Крючков, який називає себе експертом з "інформаційної політики", припустив, що росіяни стратегічно застосували свої знання, отримані в Криму (зокрема, взяли під контроль мережі мобільного зв'язку), щоб затвердити контроль над медіа-ландшафтом на інших тимчасово окупованих територіях.¹²¹ Враховуючи його досвід управління захопленими ЗМІ в Криму, Крючков міг також сприяти розвитку ЗМІ на цих територіях, надаючи відповідні вказівки та просуваючи певний інформаційний порядок денний.

¹²⁰ Крим.Реалії (зафіксовано 19.01.2024) "Прокуратура Автономної Республіки Крим порушила кримінальну справу проти співробітників російського телеканалу "Крым 24", в тому числі Олега Крючкова". Доступно за посиланням: <https://ua.krymr.com/a/news-krym-prokuratura-ark-kryminalne-provadhennia-krym-24-oleh-kriuchkov/32173032.html>

¹²¹ РІА Новості (РІА Новості) (дата перегляду: 19.01.2024) "Херсонська та Запорізька області перейшли на російський телекомунікаційний зв'язок та інтернет". Доступно за посиланням: <https://ria.ru/20220531/internet-1791912881.html>

II. Порівняння та протиставлення цифрових та інформаційних агенцій на ТОТ

А. Міністерства в Херсоні, Запоріжжі, “ЛНР”, “ДНР” і Криму та їхні відносини між собою і з Росією

Інформаційні та цифрові агентства були створені російською окупаційною владою в Криму та окупованій частині Донецької та Луганської областей (які стали невизнаними маріонетковими “державами” “ДНР” та “ЛНР”) ще у 2014 році.

Міністерство внутрішньої політики, інформації та зв'язку Криму було створено у червні 2014 року.¹²² Альберт Куршutow наразі виконує обов'язки міністра.¹²³ До російської окупації Криму Куршutow мав там ресторанний і готельний бізнес, але після 2014 року пішов у політику і став депутатом Ялтинської міської ради (2014-2022), де в 2016 році був обраний головою фракції партії “Єдина Росія”.¹²⁴ Після звістки про його призначення експерти дуже скептично поставилися до його постаті, згідно з повідомленням “Кримських реалій”, вказуючи на провал російського пропагандистського керівництва на півострові.¹²⁵

11 січня 2015 року в “ДНР” було створено Міністерство інформації шляхом виділення з Міністерства інформації та зв'язку, яке існувало з 2014 року. Закон про засоби масової інформації був прийнятий Народною Радою ДНР 29 червня 2015 року.¹²⁶

Виконувачем обов'язків міністра інформації так званої “ДНР” є Наталія Першина.¹²⁷ Працює на посаді керівника інформаційно-аналітичного департаменту Міністерства інформації з травня 2020 року зі штатом у 4 особи.¹²⁹ 5 липня 2023 року була призначена виконувачкою обов'язків очільниці міністерства, замінивши Ігоря Антіпова.¹³⁰ 14 листопада 2023 року Служба безпеки України повідомила Наталії Першиній про підозру у посяганні на територіальну цілісність України, а також у добровільному перебуванні на посаді в незаконних органах влади.¹³¹ Першина відіграє роль координаторки поширення російської пропаганди в “ДНР” відповідно до інформаційної політики Кремля та порядку

¹²² Республіка Крим (дата перегляду: 01.02.2024) “Постанова Ради міністрів Республіки Крим від 27 червня 2014 року № 154 “Про затвердження Положення про Міністерство внутрішньої політики, інформації та зв'язку Республіки Крим”. Доступно за посиланням: <https://minfo.rk.gov.ru/documents/5d2f7c55-207a-4ba9-9bf9-02077d5c6ad0>

¹²³ Республіка Крим (дата перегляду: 01.02.2024) Куршutow Альберт Абдурашитович Доступно за посиланням: <https://minfo.rk.gov.ru/documents/5d2f7c55-207a-4ba9-9bf9-02077d5c6ad0>

¹²⁴ Yalta news (Ялтинські вісті) (отримано 01.02.2024) Куршutow Альберт Абдурашитович Доступно за посиланням: <https://yalta-official.ru/deputaty/deputaty-valtinskogo-gorodskogo-soveta-respubliki-krym-vtorogo-sozyva/422/>

¹²⁵ Кримські реалії (28.06.2023) “Вони відчують, що Росія вже на межі”. Кого призначили “відповідальним” за російську пропаганду в Криму?” Доступно за посиланням: <https://ru.krymr.com/a/albert-kurshutov-krym-ministerstvo-vnutrenney-politiki-informatssii-svyazi-naznachenije/32480755.html>

¹²⁶ Міністерство інформації ДНР (завантажено 01.02.2024) “Закон Донецької Народної Республіки “Про засоби масової інформації” Доступно за посиланням: <https://mininfodnr.ru/zakon-donetskoj-narodnoj-respubliki-o-sredstvah-massovoj-informatsii/>

¹²⁷ Донецька Народна Республі (завантажено 01.02.2024) “Міністерство інформації” Доступно за посиланням: <https://днронлайн.рф/ministerstvo-informatsii/>

¹²⁸ Миротворець (07.04.2016) Першина (Серая) Наталія Дмитрівна Доступно за посиланням: <https://myrotvorets.center/criminal/pershina-seraya-natalya-dmitrievna/>

¹²⁹ Inforpost (Інфорпост) (12.07.2023). Inforpost. “Сестра відомого українського композитора стала “міністром ДНР”, доступне за посиланням: <https://inforpost.com/news/2023-07-12-83317>

¹³⁰ Донецька Народна Республіка (завантажено 01.02.2024) “У Міністерстві інформації відбулися кадрові зміни”. Доступно за посиланням: <https://днронлайн.рф/v-mininfo-proizoshli-kadrovye-perestanki/>

¹³¹ Telegram-повідомлення Пресслужби Управління Служби безпеки України в Донецькій та Луганській областях (14.11.2023) Доступне за посиланням: <https://t.me/GUSSUDonetskLugansk/3255>

денного Москви.¹³² Старший син Першиної Олександр також працює в міністерстві як ІТ-спеціаліст завдяки своїй матері.¹³³

У так званий "ЛНР" було створено Міністерство цифрового розвитку, зв'язку та масових комунікацій. Нинішнім цифровим міністром "ЛНР" є Андрій Єршов.¹³⁴ Основний професійний досвід Єршова пов'язаний з управлінням телебаченням у Росії. У 2007-2009 роках був комерційним директором макрорегіону "Сибір" компанії "Мобильные Телесистемы" (МТС).¹³⁵

6 жовтня 2022 року російськими окупаційними силами було створено Міністерство цифрового розвитку та масових комунікацій Херсонської області.¹³⁶ Його Telegram-канал (як основний засіб масової інформації, не заблокований Російською Федерацією на ТОТ) є активним і має 1 019 підписників.¹³⁷ Виконуючим обов'язки міністра призначено Микиту Бородіна, який обіймав посаду заступника міністра зв'язку так званої "ДНР" у 2015-2019 роках.¹³⁸

Міністерство цифрового розвитку, масових комунікацій та зв'язку Запорізької області було створено у 2022 році.¹³⁹ Однак у відкритому доступі бракує інформації про діяльність міністерства - навіть його очільник залишається невідомим. Згідно зі звітом, опублікованим пропагандистським медіа ZOV, у якому йдеться про роботу міністерства у 2023 році, до інтернету було підключено 716 соціальних установ, а також побудовано та введено в експлуатацію 320 нових базових станцій мобільного зв'язку.¹⁴⁰

Окупована частина Запорізької області (як і інші ТОТ) була підключена до російських державних послуг ("Госуслуги").¹⁴¹ Громадяни Росії отримали можливість проголосувати через них (фіктивні вибори президента РФ відбудуться 15-17 березня 2024 року), оформити документи на банківські кредити і навіть підписати контракт на службу в армії.

¹³² Інститут масової інформації "СБУ повідомила про підозру в.о. "міністра інформації ДНР" Наталії Першиної" (14.11.2023) Доступно за посиланням: <https://imi.org.ua/news/sbu-povidomya-pro-pidozru-v-o-ministra-informatsiyi-dnr-natali-pershynii-i56938>

¹³³ Фашист з Донецька (Фашик Донецкий) "Троянська кобила. Про життя дебільних шпигунів" (25.01.2019) Доступно за посиланням: <https://fashikdonetsk.com/troyanskaya-kobylya-o-zhizni-shpionov-debilov/>

¹³⁴ Міністерство цифрового розвитку, зв'язку та масових комунікацій Луганської Народної Республіки "Єршов Андрій Миколайович" (станом на 01.02.2024) Доступно за посиланням: <https://digital.lpr-reg.ru/2011-ershov-andrey-nikolaevich.html>

¹³⁵ Луганський інформаційний центр (Луганск Информ Центр) Топ-менеджер "ТрансТелеКома" очолив Міністерство цифрового розвитку ЛНР (21.08.2023) Доступно за посиланням: <https://lug-info.com/news/direktor-makroregiona-sibir-kompanii-trans-tele-kom-vozglavil-mincifry-ln>

¹³⁶ D-Russia (Д-Росія) "Створено Міністерство цифрового розвитку Херсонської області" (07.10.2022) Доступно за посиланням: <https://d-russia.ru/uchrezhdeno-ministerstvo-cifrovogo-razvitiya-hersonskoj-oblasti.html>

¹³⁷ Telegram-канал Міністерства цифрового розвитку Херсонської області (станом на 01.02.2024) Доступно за посиланням: https://t.me/Digital_ks

¹³⁸ Bridge (Мост) "Окупанти на Херсонщині зробили "цифровим міністром" людину з банди одіозного злодія з "ДНР" (06.10.2022). Доступно за посиланням: <https://most.ks.ua/news/url/okupanti-na-hersonschini-zrobili-tsifrovim-ministrom-ljudinu-z-bandi-skandalno-vidomogo-kradija-z-dnr/>

¹³⁹ Official website of the Zaporizhzhia region government (Офіційний сайт уряду Запорізької області) "Ministries" (завантажено 01.02.2024) Доступно за посиланням: https://zo.gov.ru/externals/show_group/ministerstva

¹⁴⁰ ZOV Мелітополь "Підсумки року роботи Міністерства цифрового розвитку, масових комунікацій та зв'язку Запорізької області - команда Президента забезпечує регіон стабільним зв'язком та інтернетом" (01.01.2024) Доступно за посиланням: <https://melitopol-news.ru/society/2024/01/01/64665.html>

¹⁴¹ Госуслуги (станом на 01.02.2024) Доступно за посиланням: <https://www.gosuslugi.ru>

Окремий ресурс ("Новороссия Госуслуги") був призначений для надання цифрових послуг населенню на окупованих територіях України (без Криму).¹⁴²

За даними Інституту дослідження війни, нинішнім куратором інформаційної політики на тимчасово окупованих територіях України з боку російських високопосадовців є перший заступник голови Адміністрації президента РФ Сергій Кірієнко.¹⁴³ Колишній прем'єр-міністр Російської Федерації (1998), голова агентства "Росатом" (2005-2016), пізніше займався молодіжною політикою, зокрема пропагандою через парамілітарні організації ("Юнармія").

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну Сергій Кірієнко став ключовою постаттю в забезпеченні контролю Кремля над "ДНР", "ЛНР" та нещодавно окупованими територіями Херсонської та Запорізької областей. Це стало можливим завдяки тому, що Дмитро Козак, попередній кремлівський куратор Донбасу, втратив прихильність у квітні 2022 року.¹⁴⁴

Розслідування видання "Медуза" показало зв'язок Кірієнка з ватажками "ДНР" Денисом Пушиліним та "ЛНР" Леонідом Пасічником. Кірієнко був першим куратором Кремля, який відвідав окупований Донбас.¹⁴⁵ 5 травня 2022 року відкрив офіс руху #мивместе в Донецьку.¹⁴⁶

Цифрову політику на ТОТ контролює Міністерство цифрового розвитку, зв'язку та масових комунікацій Російської Федерації, а загальну координацію здійснює Сергій Кірієнко.¹⁴⁷ 22 серпня 2023 року Кірієнко контролював якість зв'язку на ТОТ, очолюючи засідання окупаційних урядів Херсонської та Запорізької областей у Мелітополі.¹⁴⁸

В. Стратегії та співпраця у сфері цифрового розвитку та інформаційної політики

Ключовими елементами російської цифрової політики на ТОТ України були взяття під контроль теле-, радіо- та інтернет-мереж з подальшою інтеграцією в російський цифровий простір; блокування доступу до українських ЗМІ та сайтів державних установ

¹⁴² Державні сервіси "Я в России" (retrieved on 01.02.2024) Доступно за посиланням: <https://novorossiya.gosuslugi.ru/>

¹⁴³ Інститут дослідження війни. Оцінка російської наступальної кампанії, 31 грудня 2023 року (31.12.2023). Доступно за посиланням: <https://www.understandingwar.org/backgroundunder/russian-offensive-campaign-assessment-december-31-2023>

¹⁴⁴ Радіо Свобода "Правитель Омська. Москва здійснила управлінський переворот в "ЛДНР" (14.06.2022) Доступно за посиланням: <https://www.svoboda.org/a/praviteli-omskiy-moskva-sovershila-upravlencheskiy-perevorot-v-ldnr-/31896283.html>

¹⁴⁵ Медуза "Намісник Донбасу. "Медуза" розповідає, як Сергій Кірієнко під час війни потрапив до "найближчого оточення" Володимира Путіна, а зараз готує анексію Донбасу та "образ майбутньої Росії" (08.06.2022). Доступно за посиланням: <https://meduza.io/feature/2022/06/08/vitse-korol-donbassa>

¹⁴⁶ Global Investigative Journalism Network (Центр журналістських розслідувань) "Під капотом. Що не так з російськими "добровольцями" на Донбасі" (31.08.2022). Доступно за посиланням: <https://investigator.org.ua/investigations/246307/>

¹⁴⁷ Ministry of Digital Development, Communications and Mass Communications of the Russian Federation (Міністерство цифрового розвитку, зв'язку та масових комунікацій Російської Федерації) "Загальна інформація" (отримано 01.02.2024) Доступно за посиланням: <https://digital.gov.ru/ru/ministry/common/>

¹⁴⁸ Federal Press (Федерал Прес) "Кірієнко перевіряв якість зв'язку в нових регіонах РФ" (22.08.2023). Доступно за посиланням: <https://fedpress.ru/news/77/society/3262455>

України; блокування соціальних мереж з подальшим обмеженням доступу до інтернету на TOT.¹⁴⁹

Ключову роль у блокуванні соціальних мереж і месенджерів (Viber, WhatsApp, Facebook, Instagram) відіграли "цифрові міністри". Рішення було прийнято в Москві, але заяву про це зробили місцеві колаборанти. "ДНР" і "ЛНР" виконали рішення Москви про блокування Facebook та Instagram у травні 2022 року.¹⁵⁰ 3 червня 2022 року міністр зв'язку і масових комунікацій "ЛНР" Олег Фетісов заявив, що "месенджер Viber був заблокований як частина військової інфраструктури противника (України)".¹⁵¹

У листопаді 2023 року заступниця міністра внутрішньої політики, інформації та зв'язку Республіки Крим Юлія Кілік в ефірі телеканалу "Крым 24" заявила, що рекомендує кримчанам "переходити на інші месенджери, той же Telegram або "Вконтакте", оскільки їхні сервери знаходяться в Росії і цей процес контролюється".¹⁵²

Наприкінці травня 2022 року на окупованих частинах Херсонської та Запорізької областей розпочався процес використання російського телефонного коду разом із сім-картками російських мобільних операторів. Технічно це було зроблено шляхом їхнього переміщення з окупованого Криму. У грудні 2023 року Міністерство цифрових технологій Росії оприлюднило амбітні плани щодо забезпечення "ДНР", "ЛНР", Запорізької та Херсонської областей мобільним зв'язком стандарту LTE.¹⁵³ Наразі на TOT працюють 4 оператори ("Лугаком" - "ЛНР",¹⁵⁴ Республіканський оператор зв'язку "Феникс" – "ДНР",¹⁵⁵ Ktelecom, +7telecom та "Миранда-медиа" - Крим).¹⁵⁶

Централізація доступу до Інтернету була завершена Москвою на окупованих територіях України у 2023 році. Єдиним великим інтернет-провайдером є група компаній "Миранда-медиа", яка розпочала свою роботу в Криму, а потім продовжила її на інших TOT.¹⁵⁷ Згідно з прес-релізом, "Миранда-медиа" забезпечує населення "ДНР", "ЛНР", Криму, Запорізької та Херсонської областей мобільним зв'язком, широкосмуговим інтернетом та іншими цифровими послугами.¹⁵⁸

¹⁴⁹ Центр національної стійкості (Центр національного спротиву) "Ситуація на TOT України у 2023 році" (08.01.2024) Доступно за посиланням: <https://sprotyv.mod.gov.ua/en/the-situation-in-the-tot-of-ukraine-in-2023/>

¹⁵⁰ АІН (АІН) "Самопроголошені ДНР і ЛНР блокують Facebook та Instagram" (12.05.2022) Доступно за посиланням: <https://ain.ua/ru/2022/05/12/na-okupovanomu-donbassi-zablokuvaly-facebook-ta-instagram/>

¹⁵¹ Telegram-канал Government of LNR (Уряд Луганської народної республіки) (03.06.2022). Доступно за посиланням: https://t.me/government_lnr/103

¹⁵² Крым 24 (Крым 24) "Заступник міністра внутрішньої політики, інформації та зв'язку Республіки Крим Кілік вважає, що така ж ситуація, як з Viber, може статися і з іншими месенджерами" (18.11.2023) Доступно за посиланням: <https://crimea24tv.ru/content/zamministra-vnutrenney-politiki-inf/>

¹⁵³ "Ведомости" "ЗМІ дізналися про плани Мінцифри запустити LTE в нових регіонах" (11.12.2023). Доступно за посиланням: <https://www.vedomosti.ru/technology/news/2023/12/11/1010337-kommersant-uznal-planah-mintsifri>

¹⁵⁴ Lugacom (Лугаком) (дата перегляду: 01.02.2024) Доступно за посиланням: <https://lugacom.com>

¹⁵⁵ Донецька Народна Республіка (Донецька Народна Республіка) (станом на 01.02.2024) Доступно за посиланням: <https://днронлайн.рф/tag/gup-dnr-respublikanskij-operator-svyazi/>

¹⁵⁶ Win mobile (Він мобайл) (завантажено 01.02.2024) Доступно за посиланням: <https://www.mobile-win.ru>

¹⁵⁷ Miranda-media (Миранда-медиа) (дата перегляду: 01.02.2024) Доступно за посиланням: <https://www.miranda-media.ru>

¹⁵⁸ D-Russia (Д-Росія) (23.01.2024). Доступно за посиланням: <https://d-russia.ru/miranda-media-soobshhila-o-rasshirenii-deyatelnosti-na-vse-novye-regiony-rossii.html>

"МирТелеком",¹⁵⁹ що входить до групи компаній "Миранда-медиа", проклала нові волоконно-оптичні лінії зв'язку та модернізувала мережі мобільного та фіксованого зв'язку на окупованих територіях Херсонської та Запорізької областей.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Mir-Telecom (Мир-Телеком) (дата перегляду: 01.02.2024) Доступно за посиланням: <https://mir-telecom.ru>

¹⁶⁰ Херсонське Царгородське телебачення (27.09.2023). Доступно за посиланням: https://herson.tsargrad.tv/news/mirtelekom-uluchshil-pokrytie-v-hersonskoj-oblasti_875917

III. Вплив медіаімперії Пригожина

А. Огляд медіамережі Пригожина

Російський бізнесмен, колишній злочинець і довгий час один з найближчих соратників Путіна Євген Пригожин відігравав ключову роль в агресії проти України з 2014 року. Члени його групи найманців "Вагнер" вже брали участь у боях за Луганський аеропорт у 2014 році, а у 2023 році приватна армія Пригожина з найманців та завербованих ув'язнених відіграла ключову роль у тривалій та кровопролитній битві за Бахмут. Але окрім військової сили, Пригожин створив ще один інструмент для просування інтересів Кремля - медіаімперію, до якої увійшли відомі "фабрики тролів", низка ЗМІ та мережа телеграм-каналів. Після невдалої спроби державного перевороту і подальшої смерті Пригожина структурна цілісність як його військових, так і медіа-активів розпалася, але Кремлю, ймовірно, вдалося перехопити і зберегти принаймні деякі частини його колишньої медіаімперії.

1. "Фабрика тролів" і медіахолдинг Пригожина

Створення організованої медіамережі Пригожина розпочалося у 2009 році із заснуванням "Агентства інтернет-досліджень" ("Агентство интернет-исследований").¹⁶¹ Ця назва була прикриттям для організації, яка підтримувала мережу "ботів", котрі щодня залишали тисячі коментарів у соціальних мережах, просуваючи порядок денний своїх керівників. Боти працювали переважно на російську аудиторію, їхньою головною метою була критика російської опозиції (Навального та інших), просування російської влади та дискредитація США і ЄС.¹⁶² "Тролі з Ольгіна" (Ольгіно - район Санкт-Петербурга, де розташований їхній офіс) стали відомі всьому світу після 2016 року, коли вони активно втручалися у президентські вибори в США.¹⁶³ "Тролі" також брали активну участь у пропагандистській кампанії з виправдання російської агресії проти України з 2014 року.¹⁶⁴

У той час як "боти" і "тролі" працювали підпільно, а інформація про них надходила переважно з журналістських розслідувань, Пригожин почав створювати власні державні ЗМІ ще в 2014 році. Найбільше з них, "Федеральное агентство новостей" ("РИА ФАН"), було засновано в травні 2014 року.¹⁶⁵ Пізніше в Санкт-Петербурзі було створено місцеве ЗМІ "Невские новости", а також інші видання, такі як "Политика сегодня", "Народные новости" та інші, загалом - 16 ЗМІ, згідно з розслідуванням журналістів РБК.¹⁶⁶ Спершу представники цих ЗМІ заперечували свій зв'язок із "фабрикою тролів" і Пригожиным, попри те, що деякі з них мають однакову адресу з "фабрикою".¹⁶⁷ Однак у 2019 році РІА

¹⁶¹ Telegrama PIA ФАН (30.06.2023). Доступно за посиланням: <https://t.me/riafan/139454>

¹⁶² Новая газета (09.09.2013) "Де живуть тролі. Як працюють інтернет-провокатори в Петербурзі і хто ними керує". Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20150202092234/http://www.novayagazeta.ru/society/59903.html>

¹⁶³ ICA (01.06.2017) "Оцінка діяльності та намірів Росії на нещодавніх виборах у США". Доступно за посиланням: https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/documents/ICA_2017_01.pdf

¹⁶⁴ Там же.

¹⁶⁵ РБК (РБК) (24.03.2017) "Розслідування РБК: Як з "фабрики тролів" виросла "медіафабрика". Доступно за посиланням: <https://www.rbc.ru/magazine/2017/04/58d106b09a794710fa8934ac>

¹⁶⁶ Там же.

¹⁶⁷ Там же.

ФАН і десять інших ЗМІ офіційно створили медіа-холдинг "Патриот", який очолив Пригожин.¹⁶⁸

Медіа Пригожина в Росії були орієнтовані на критику російської опозиції, прокремлівську пропаганду, а також використовувалися як інструмент у внутрішніх міжусобицях. Зокрема, з 2021 року вони жорстко критикували Олександра Бєглова, губернатора Санкт-Петербурга, з яким Пригожин конфліктував через бізнес-інтереси в місті.¹⁶⁹ Медіамережі також використовувалися для просування діяльності Пригожина і групи "Вагнер" за кордоном - у Сирії, Лівії, Центральноафриканській Республіці тощо.¹⁷⁰ Після того, як Пригожин та його організації розпочали свою міжнародну діяльність, вони також спробували створити медіа для американської аудиторії - "USA Really" на чолі з Олександром Малькевичем (див. частину III.B). Багато уваги також приділялося війні в Україні, де на ЗМІ Пригожина працювала низка військових кореспондентів. Існувало щонайменше два видання, спеціально присвячені Україні: "Новостное агентство Харьков" (не працює з березня 2022 року)¹⁷¹ та КиївСМІ (не працює з 2016 року).¹⁷²

Після невдалого перевороту Пригожина його офіційна медіаімперія розпалася. Майже всі ЗМІ були закриті, деякі залишилися у вигляді невеликих телеграм-каналів. Журналісти та медіаменеджери почали шукати роботу в інших російських ЗМІ, деякі з них перейшли до петербурзьких видань, в яких вже працювали їхні колишні колеги.¹⁷³ Сліди "ботів" і "тролів" важче розслідувати, оскільки у 2023 році боти Пригожина вже були лише частиною інших подібних організацій, якими керували і володіли інші суб'єкти. Існують також свідчення, що Пригожин нібито втратив контроль над принаймні частиною своєї мережі "ботів" ще задовго до перевороту.¹⁷⁴

2. Telegram-канали, пов'язані з угрупованням "Вагнер"

На відміну від традиційних ЗМІ, частиною медіа-імперії Пригожина, яка виявилася набагато життєздатнішою, була мережа його Telegram-каналів. Більшість з них були безпосередньо пов'язані з угрупованням "Вагнера" і до 2022 року, як і "РІА ФАН", були присвячені діяльності найманців у Сирії та на Африканському континенті. Найстарішим і одним з найпопулярніших Telegram-каналів був GREY ZONE (раніше відомий як REVERSE SIDE OF THE MEDAL).¹⁷⁵ Спільнота була сформована спочатку в Instagram, але у 2019 році їхню сторінку заблокували, і вони переїхали в Telegram. Станом на 2024 рік канал має понад півмільйона підписників. Серед інших популярних Telegram-каналів,

¹⁶⁸ Медуза (04.10.2019) "Бізнесмен Євген Пригожин очолив медіагрупу "Патриот". До неї увійшли ЗМІ з "медіафабрики", зв'язок з якою він заперечував". Доступно за посиланням: <https://meduza.io/news/2019/10/04/biznesmen-evgeniy-prigozhin-vozglavil-mediagruppu-patriot-v-nee-voshli-smi-iz-fabriki-media-svyaz-s-kotorymi-on-otritsa/>

¹⁶⁹ Current Time (Настоящее время) (28.01.2022) "Сніжно-смітєвий колапс" і "кримінальний бізнес". Хто стоїть за інформаційною атакою на губернатора Санкт-Петербурга?". Доступно за посиланням: <https://www.currenttime.tv/a/snezhno-musornyy-kollaps-i-kriminalnyy-biznes-v-peterburge/31674655.html>

¹⁷⁰ Проект (13.03.2019) "Шеф і кухар. Частина перша. Розслідування про те, як Євген Пригожин керував російським наступом в Африці". Доступно за посиланням: <https://www.proekt.media/investigation/prigozhin-afrika/>

¹⁷¹ VK ХАРЬКОВ - Агентство новин. Доступно за посиланням: <https://vk.com/harkovnews>

¹⁷² VK КиївСМІ. Доступно за посиланням: <https://vk.com/kiyevsmi>

¹⁷³ Бумага (05.07.2023) "Як працювали медіа на "фабриці тролів" і що там відбувалося під час повстання? Читайте історії співробітників, які були звільнені від підписки про нерозголошення". Доступно за посиланням: <https://paperpaper.ru/kak-rabotali-smi-fabriki-trollej-i-ch/>

¹⁷⁴ Там же.

¹⁷⁵ Telegram GREY ZONE. Доступно за посиланням: https://t.me/grey_zone

пов'язаних з Вагнером, - "Оркестр Вагнера" (майже 700 000 підписників),¹⁷⁶ "Разгрузка Вагнера" (~266 000 підписників),¹⁷⁷ та "Кепка Пригожина" (майже 400 000 підписників).¹⁷⁸ Останній працював як особистий "голос" Пригожина, публікуючи його відповіді на запитання різних ЗМІ, а після початку повномасштабного вторгнення та активізації публічної діяльності Пригожина - його заяви в записаних аудіоматеріалах.

Після лютого 2022 року ці канали переключилися на війну в Україні, публікуючи відео з війни та пов'язані з ними новини, які часто з'являлися там набагато швидше, ніж в офіційних ЗМІ. Ці Telegram-канали також могли відкрито критикувати російське військове командування, чого не могли робити інші російські ЗМІ. Завдяки цьому, а також загальному зростанню популярності "Вагнера", їхня аудиторія значно збільшилася. Під час перевороту Пригожина Telegram-канали, пов'язані з групою Вагнера, здебільшого відкрито підтримували переворот. Після провалу перевороту і подальшої смерті Пригожина більшість каналів, включно з найпопулярнішими, залишилися активними, але частота публікацій і різноманітність контенту значно знизилися. Канали "Разгрузка Вагнера" та "Кепка Пригожина" наразі працюють переважно як меморіали. Перший публікує фотографії знаків розрізнення Вангера в різних місцях (окуповані території України, Росії, Сирії, країн Африки), другий - переважно цитати Пригожина. "GREY ZONE" та "Оркестр Вангера" продовжують публікувати відео з війни в Україні, новини про діяльність Росії в Африці та загалом є джерелами для дослідження долі колишніх членів "Вагнера".

В. Роль Малькевича в медіаопераціях

Колишній співробітник мережі Пригожина, медіаменеджер Олександр Малькевич (див. частину III.В) є однією з ключових фігур російської пропаганди на окупованих українських територіях. З 2022 року він активно працює над налагодженням зв'язків між місцевими колабораціоністами та російськими ЗМІ, людськими та фінансовими ресурсами, створюючи мережу медіа на окупованих територіях. А також активно вербує та навчає українську місцеву молодь для участі у своїх медіа-проектах.

1. Робота Малькевича до повномасштабного вторгнення

Свою журналістську кар'єру Малькевич розпочав у Санкт-Петербурзі, де налагодив зв'язки з місцевою владою. У 2002 році він став заступником голови комітету зі зв'язків з громадськістю міської адміністрації, а в 2004 році - міським депутатом.¹⁷⁹ Після цього Малькевич працював у різних регіонах Росії, створюючи та очолюючи місцеві медіа. У 2017 році він був обраний членом Громадської палати Російської Федерації. Працювати на Пригожина Малькевич почав у 2018 році, коли очолив новостворене ЗМІ "USA Really".

¹⁷⁶ Telegram Оркестр Вагнера | Wagner. Доступно за посиланням: https://t.me/orchestra_w

¹⁷⁷ Telegram Разгрузка. Доступно за посиланням: https://t.me/razgruzka_vagnera

¹⁷⁸ Telegram Кепка Пригожина. Доступно за посиланням: https://t.me/Prigozhin_hat

¹⁷⁹ Репортери без кордонів (21.04.2023) "Пропагандистська машина Малькевича: Мережа союзників Вагнера". Доступно за посиланням: <https://rsf.org/en/investigation-mysterious-alexander-malkevich-kremlin-propagandist-ukraine>

Як журналіст він відвідав США, де його допитувало ФБР.¹⁸⁰ Того ж року США запровадили проти нього персональні санкції за втручання в американські вибори.¹⁸¹

У 2019 році Малькевич очолив ще одну пов'язану з Пригожиним організацію - Фонд захисту національних цінностей (ФЗНЦ).¹⁸² ФЗНЦ працював як аналітичний центр, що спеціалізувався на міжнародних відносинах. Одним з основних напрямків його діяльності було "викриття" ймовірних порушень свободи слова в західних країнах, одночасно з просуванням "цифрового суверенітету" і державного контролю над ЗМІ в Росії.¹⁸³ Ще однією сферою діяльності ФЗНЦ був аналітичний консалтинг для групи "Вагнер" та її клієнтів у країнах Африки та Азії. Член ФЗНЦ (і його керівник після Малькевича) Максим Шугалей був затриманий в Лівії на півтора роки. Пізніше Шугалей відкрито зізнався, що працював на Пригожина.¹⁸⁴ Згідно з журналістськими розслідуваннями, Малькевич і Шугалей, серед іншого, відповідали за допомогу клієнтам Пригожина в організації виборів в Африці.¹⁸⁵

На початку 2021 року Олександр Малькевич був призначений керівником муніципального телеканалу "Санкт-Петербург". Після цього Малькевич стверджував, що його призначення не пов'язане з впливом Пригожина, і навіть, що він ніколи не зустрічався з Пригожиним особисто.¹⁸⁶ Тим не менш, журналісти та політичні спостерігачі підозрювали, що призначення Малькевича на посаду керівника муніципального телеканалу було спробою Пригожина отримати більше влади на тлі розгортання конфлікту між самим Пригожиним і губернатором Санкт-Петербурга Олександром Бегловим.¹⁸⁷ Пізніше Малькевич використовував цей конфлікт як доказ того, що він не був пов'язаний з Пригожиним під час роботи на телеканалі "Санкт-Петербург", однак насправді його призначення відбулося до того, як конфлікт набув гострого і публічного характеру.¹⁸⁸

2. "Медіаволонтерство" та створення телеканалів на окупованих територіях

У червні 2022 року Олександр Малькевич вирушив в Україну із завданням організувати місцеві пропагандистські ЗМІ на окупованих територіях. За три місяці за його активної участі було створено 3 телеканали: "Таврія ТВ" в Херсоні (після звільнення переїхав до Генічеська), "За!" в Мелітополі (тут був створений новий медіахолдинг "ЗаМедиа", що

¹⁸⁰ Current Time (Настоящее время) (16.11.2018) "Хто такий насправді головний редактор USA Really Олександр Малькевич і чому його затримали в США". Доступно за посиланням: <https://www.currenttime.tv/a/malkevich-usa-russia/29603961.html>

¹⁸¹ Пошук у санкційному списку Управління з контролю за іноземними активами (OFAC). Доступно за посиланням: <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov/Details.aspx?id=26235>

¹⁸² Facebook Фонд захисту національних цінностей. Доступно за посиланням: <https://www.facebook.com/nationalvalue/>

¹⁸³ Радио Спутник (29.10.2020) "Малькевич: корпорації підготували для нас "цифровий концтабір"". Доступно за посиланням: <https://radiosputnik.ru/20201029/tsenzura-1582094820.html>

¹⁸⁴ Telegram Максим Шугалей (08.09.2023). Доступно за посиланням: https://t.me/max_shugaley/793

¹⁸⁵ RTVI (08.09.2023) "Соратник Пригожина Шугалей визнав причетність "внутрішніх військ" до його смерті". Доступно за посиланням: <https://rtvi.com/news/soratnik-prigozhina-shugalei-dopustil-prichastnost-vnutrennih-sil-k-ego-gibeli/>

¹⁸⁶ Коммерсантъ (25.12.2020) "Петербургський телеканал перейшов до нового керівництва". Доступно за посиланням: <https://www.kommersant.ru/doc/4628234>

¹⁸⁷ Там же.

¹⁸⁸ Репортери без кордонів (21.04.2023) "Пропагандистська машина Малькевича: Мережа союзників Вагнера". Доступно за посиланням: <https://rsf.org/en/investigation-mysterious-alexander-malkevich-kremlin-propagandist-ukraine>

включає телеканал і радіостанцію), і "Мариуполь 24" (див. Частина III вище).¹⁸⁹ Варто зазначити, що нові проекти Малькевича прийшли на зміну попереднім спробам місцевих окупаційних адміністрацій організувати нові медіа. Нові телеканали були організовані дуже швидко завдяки значним ресурсам, виділеним Кремлем (див. частину III.B), і захопленню існуючої української медіаінфраструктури. У Херсоні окупанти пограбували студії "Суспільного".¹⁹⁰ У Мелітополі вони використовували телеканал "MTV+", що належить Євгену Балицькому, колаборанту, який очолив місцеву окупаційну адміністрацію.¹⁹¹ У Маріуполі окупанти використовували інфраструктуру, техніку,¹⁹² та, частково, персонал¹⁹³ з 3 українських місцевих телеканалів, які залишилися в місті.

Як згадувалося в частині III.B вище, сам Малькевич заперечує свою роль офіційного куратора нових медіа на окупованих територіях і називає свою діяльність "медіа-волонтерством", стверджуючи, що він просто "допомагає місцевим жителям".¹⁹⁴ Це твердження слабо поєднується з тим фактом, що "місцеві" вже створювали свої медіа, коли прийшов Малькевич і замінив їх своїми проектами. Також, згідно з його Telegram-каналом, з 2022 року Малькевич більшу частину часу проводить на окупованих територіях, хоча до вересня 2023 року все ще залишався офіційним керівником телеканалу "Санкт-Петербург".¹⁹⁵

Малькевич активно використовував свої контакти в Росії для пошуку кадрів для нових медіа на окупованих територіях. Зокрема, медіа-холдинг "ЗаМедиа" очолив Вадим Кучер, журналіст і місцевий політик із Санкт-Петербурга.¹⁹⁶ Кучер також є членом організації "Бойове братство", що об'єднує російських ветеранів,¹⁹⁷ і, за даними RSF (Репортери без кордонів), є базою для вербування до групи "Вагнер".¹⁹⁸ Ще один член Братства, Серафим Іванов, був призначений директором департаменту комунікацій

¹⁸⁹ Російська служба BBC NEWS (03.06.2023) "Медіапроекти Малькевича: Соратник Пригожина наймає підлітків для пропаганди в Херсоні". Доступно за посиланням: <https://www.bbc.com/russian/news-65790415>

¹⁹⁰ Репортери без кордонів (21.04.2023) "Пропагандистська машина Малькевича: Мережа союзників Вагнера". Доступно за посиланням: <https://rsf.org/en/investigation-mysterious-alexander-malkevich-kremlin-propagandist-ukraine>

¹⁹¹ Центр журналістських розслідувань (25.08.2022) "ЗаТВ, радіо, референдум". Хто створює пропаганду в окупованій Запорізькій області". Доступно за посиланням: <https://investigator.org.ua/ua/publication/246059/>

¹⁹² Верстка (26.04.2023) "Щоб глядачі повірили: все буде, але не одразу". Доступно за посиланням: <https://verstka.media/kak-rossiya-postroila-novoe-televidenie-dlia-novih-regionov-pri-pomoschi-podrostkov-i-sotrudnikov-prigozhina>

¹⁹³ 0629.com.ua (06.09.2022) "Окупанти запустили в Маріуполі новий телеканал. Що про нього відомо і хто зрадники, які там працюватимуть - ФОТО, ВІДЕО". Доступно за посиланням: https://www.0629.com.ua/news/3457144/v-mariupoli-okupanti-zapustili-novij-telekanal-so-pro-nogo-vidomo-i-hto-ti-zradniki-so-budut-tam-pracuvati-foto-video?fbclid=IwAR3FMfE9u_ArbT_3xKVd6913ZPUaRBXsyRiFlm3JsRcyKmKB1wpgWjZ_IrM

¹⁹⁴ Репортери без кордонів (21.04.2023) "Пропагандистська машина Малькевича: Мережа союзників Вагнера". Доступно за посиланням: <https://rsf.org/en/investigation-mysterious-alexander-malkevich-kremlin-propagandist-ukraine>

¹⁹⁵ Telegram Media Малькевич RU. Доступно за посиланням: https://t.me/alexandr_malkevich

¹⁹⁶ МК в Питере (10.11.2022) "Нас підірвали за правду: Вадим Кучер, депутат муніципальної ради Оккервіль, на передовій боротьби з фашизмом". Доступно за посиланням: <https://spb.mk.ru/social/2022/11/10/nas-vzorvali-za-pravdu-deputat-municipalnogo-soveta-mo-okkervil-vadim-kucher-na-peredovoy-borby-s-fashizmom.html>

¹⁹⁷ Боевое Братство (24.11.2022) "Інтерв'ю з Вадимом Кучером". Доступно за посиланням: [https://bbratstvo.com/2022/11/24/intervyu-s-chlenom-regionalnoy-organizacii-vadimom-kucherom-kotoryy-s-iyulya-2022-goda-ispolnyaet-svoy-grazhdanskiy-dolg-vozglavlyaya-v-melitopole-zaporozhskoy-oblasti-mediakholding-"ЗаМедиа"](https://bbratstvo.com/2022/11/24/intervyu-s-chlenom-regionalnoy-organizacii-vadimom-kucherom-kotoryy-s-iyulya-2022-goda-ispolnyaet-svoy-grazhdanskiy-dolg-vozglavlyaya-v-melitopole-zaporozhskoy-oblasti-mediakholding-)

¹⁹⁸ Репортери без кордонів (21.04.2023) "Пропагандистська машина Малькевича: Мережа союзників Вагнера". Доступно за посиланням: <https://rsf.org/en/investigation-mysterious-alexander-malkevich-kremlin-propagandist-ukraine>

телеканалу "Таврия".¹⁹⁹ У створенні та розвитку нових медіа на окупованих територіях брала участь низка інших російських журналістів, які походять із Санкт-Петербурга або знайомі з Малькевичем завдяки його попереднім проектам.²⁰⁰

Незважаючи на всі зусилля Малькевича, спрямовані на вербування російських медіа-професіоналів, схоже, що лише відносно невелика кількість з них готові працювати в Україні. Окупантам вдалося завербувати частину місцевих колаборантів, які раніше працювали на українських каналах, але більшість журналістів або виїхали, або відмовилися співпрацювати. Таким чином, нові медіа зіткнулися з проблемою значного дефіциту кадрів. Очевидно, Малькевич вирішив усунути цю проблему, найнявши на роботу місцеву молодь без будь-якого попереднього досвіду, - серед неї є й діти 15 років.²⁰¹ На телеканал "За!" він взяв на роботу 17-річну Мирославу Бутенко,²⁰² на "Мариуполь 24" - студентку першого курсу місцевого університету Софію Тетеріну (див. частину III.Б вище). У Херсоні співробітницею телеканалу "Таврия" стала Влада Луговська, якій не було ще й 16 - вона була поранена у 2022 році під час відступу з міста, а згодом отримала офіційну нагороду від самого Малькевича.²⁰³ На цьому ж заході Малькевич також нагородив двох 15-річних членів новоствореного херсонського відділення російської молодіжної воєнізованої організації "Юнармія", які також брали участь у роботі місцевих ЗМІ, створених окупантами.²⁰⁴ Відділення "Юнарії" в Херсоні також очолює вищезгаданий Серафим Іванов.²⁰⁵

¹⁹⁹ Там же.

²⁰⁰ МК в Питере (10.11.2022) "Нас підірвали за правду: Вадим Кучер, депутат муніципальної ради Оккервіль, на передовій боротьби з фашизмом". Доступно за посиланням: <https://spb.mk.ru/social/2022/11/10/nas-vzorvali-za-pravdu-deputat-municipalnogo-soveta-mo-okkervil-vadim-kucher-na-peredovoy-borby-s-fashizmom.html>

²⁰¹ Російська служба BBC NEWS (03.06.2023) "Медіа-проекти Малькевича: Соратник Пригожина наймає підлітків для пропаганди в Херсоні". Доступно за посиланням: <https://www.bbc.com/russian/news-65790415>

²⁰² ZOV Запорожжє (15.10.2022) "Олександр Малькевич знайомить нас з наймолодшим учасником кадрового конкурсу "Лідери відродження"". Доступно за посиланням: <https://zp-news.ru/society/2022/10/15/47909.html>

²⁰³ ТАСС (ТАСС) (08.09.2023) "Кореспонденти ТАСС стали переможцями першого конкурсу журналістів "За Херсон". Доступно за посиланням: <https://tass.ru/obschestvo/18690361>

²⁰⁴ ZOV Херсон (22.03.2023) "Юнарійка Катерина Правдюк розповіла про 80-ті роковини Хатинської трагедії". Доступно за посиланням: <https://kherson-news.ru/society/2023/03/22/110595.html>

²⁰⁵ Репортери без кордонів (21.04.2023) "Пропагандистська машина Малькевича: Мережа союзників Вагнера". Доступно за посиланням: <https://rsf.org/en/investigation-mysterious-alexander-malkevich-kremlin-propagandist-ukraine>



Малькевич та Мирослава Бутенко. Джерело: Telegram [ОП РФ / Громадська палата РФ](#)

Малькевич присвятив багато часу та ресурсів вербуванню та навчанню молоді на окупованих територіях. Він навіть отримав посаду завідувача кафедри журналістики в Херсонському університеті (Малькевич стверджує, що там навчається "половина телеканалу "Таврія").²⁰⁶ Він також опублікував підручник з "російської журналістської роботи" на окупованих територіях.²⁰⁷ Як згадувалося вище, Малькевич заснував Фонд розвитку нових медіа з невідомими донорами,²⁰⁸ який він активно використовує для організації медіа-тренінгів та конкурсів для молодих журналістів, стажувань у російських ЗМІ, поїздок до російських міст тощо.²⁰⁹

Однак остаточно невідомо, які саме зв'язки існували між Пригожиним і Малькевичем, коли останній почав працювати на окупованих територіях України. Відомо лише, що Малькевич успішно пережив свого колишнього шефа і продовжив активно працювати в Україні. У вересні 2023 року він перейшов з посади керівника телеканалу "Санкт-

²⁰⁶ ZOV Херсон (10.07.2023) "Олександр Малькевич: Херсонський державний педагогічний університет оголосив про початок вступної кампанії". Доступно за посиланням: <https://kherson-news.ru/society/2023/03/22/110595.html>

²⁰⁷ РІА Новості Крим (22.05.2023) "Херсонський університет видав перший російський підручник". Доступно за посиланням: <https://crimea.ria.ru/20230522/v-khersonskom-universitete-izdali-pervyy-rossiyskiy-uchebnik-1128881718.html>

²⁰⁸ Репортери без кордонів (21.04.2023) "Пропагандистська машина Малькевича: Мережа союзників Вагнера". Доступно за посиланням: <https://rsf.org/en/investigation-mysterious-alexander-malkevich-kremlin-propagandist-ukraine>

²⁰⁹ ZOV Мариуполь (08.06.2023) "Завідувач кафедри журналістики та медіакомунікацій Херсонського державного університету, кавалер ордена "За мужність" Олександр Малькевич - про успішні проекти Фонду розвитку нових медіа". Доступно за посиланням: <https://mariupol-news.ru/society/2023/06/08/44287.html>

Петербург" і став радником губернатора міста, зберігши таким чином зв'язок з одним з головних ворогів Пригожина - Олександром Бєгловим. Під час перевороту Малькевич публічно засудив дії Пригожина.²¹⁰ Працюючи на окупованих територіях, він також тісно співпрацював з Бєгловим²¹¹ та Сергієм Кірієнком,²¹² однією з головних фігур в управлінні окупованими українськими регіонами. У телеграм-каналі Малькевича згадки про Кірієнка зустрічаються набагато частіше, ніж згадки про Пригожина, причому останній, як правило, фігурує тоді, коли Малькевич заперечує свої зв'язки з колишнім босом "Вагнера". Схоже, що десь між 2021 і 2023 роками Малькевич суттєво змістив свою лояльність з Пригожина в бік інших акторів російської політики.

С. Дослідження конкретного випадку: ЗМІ під впливом Пригожина

1. Контент-аналіз телеканалу "За! TV"

До складу холдингу "ЗаМедиа"²¹³ входять телеканал "За! ТВ", "За! Радио" та газета "Запорожский вестник". Вони були запуснені в серпні 2022 року в Мелітополі. Відповідні медіа значною мірою зосереджені на просуванні "переваг" російської окупації цієї території. Здебільшого це місцеві новини, що відповідають наративам основних російських федеральних каналів про те, як окупанти "підключаються" про населення захоплених територій. Як і у випадку з "Мариуполь 24" (див. частину III.B), найчастіше йдеться про розподіл гуманітарної допомоги від російських волонтерів та урядових організацій,²¹⁴ ремонт місцевої інфраструктури,²¹⁵ пропагандистські заходи для дітей та молоді, зустрічі з російськими солдатами.²¹⁶ Серед інших тем - новини з поля бою, зокрема, "успіхи"²¹⁷ російських військових та "звірства"²¹⁸ українців. Але загалом тема війни в порядку денному телеканалів займає значно менше місця, ніж відновлення громадянського життя на окупованих територіях. Для цього також використовуються звичні для місцевих ЗМІ теми - місцеві спортивні події,²¹⁹ виставки в місцевих музеях тощо.²²⁰ З наближенням "виборів" президента Росії, які мають відбутися у березні 2024 року, кількість матеріалів, присвячених тому, як Путін "покрощує життя росіян", також,

²¹⁰ Telegram Media Малькевич RU (24.06.2023). Доступно за посиланням: https://t.me/alexandr_malkevich/14633

²¹¹ ZOV Мариуполь (10.03.2023) "Олександр Малькевич: Цієї п'ятниці в Маріуполі працював губернатор Санкт-Петербурга Олександр Бєглов". Доступно за посиланням: <https://mariupol-news.ru/society/2023/03/10/33653.html>

²¹² Telegram Media Малькевич RU (15.03.2023). Доступно за посиланням: https://t.me/alexandr_malkevich/12880

²¹³ ЗаМедиа. (Отримано 31.01.2024) Доступно за посиланням: <https://za-media.ru>

²¹⁴ VK Телеканал За! Запорізька область (31.01.2024). Доступно за посиланням: https://vk.com/wall-214856098_15073

²¹⁵ VK Телеканал За! Запорізька область (31.01.2024). Доступно за посиланням: https://vk.com/wall-214856098_15068

²¹⁶ VK Телеканал За! Запорізька область (01.02.2024). Доступно за посиланням: https://vk.com/wall-214856098_15138

²¹⁷ VK Телеканал За!ТВ. Запорізька область (28.01.2024). Доступно за посиланням: https://vk.com/wall-214856098_14894

²¹⁸ VK Телеканал За! Запорізька область (27.01.2024). Доступно за посиланням: https://vk.com/wall-214856098_14856

²¹⁹ VK Телеканал За! Запорізька область (30.01.2024). Доступно за посиланням: https://vk.com/wall-214856098_14962

²²⁰ VK Телеканал За! Запорізька область (30.01.2024). Доступно за посиланням: https://vk.com/wall-214856098_14944

схоже, збільшиться.²²¹ Як і в інших російських ЗМІ, тема Другої світової війни та її меморіалізації посідає важливе місце в повсякденних репортажах.²²²



Приклади газети "Запорізький вісник" за листопад-грудень 2023 року.

Джерело: [ZOV Запоріжжя](https://zov.zp.ua/) ("Стрічка новин Запоріжжя")

2. Огляд кадрового складу

Як зазначалося вище, команда "ЗаМедиа" складається з двох типів людей - 1) досвідчених медіаменеджерів і журналістів, які приїхали з Росії або раніше працювали на окупованих з 2014 року територіях (Крим), і 2) місцевих підлітків.

До першої групи належить вищезгаданий Вадим Кучер, перший керівник медіа-холдингу. Пізніше Кучера замінив Олександр Назаров, російський журналіст, який раніше

²²¹ VK Телеканал За!ТВ. Запорізька область (26.01.2024). Доступно за посиланням: https://vk.com/wall-214856098_14812

²²² VK Телеканал За!ТВ. Запорізька область (26.01.2024). Доступно за посиланням: https://vk.com/wall-214856098_14824

працював у Красноярську та в окупованому Севастополі, де очолював Севастопольську телерадіокомпанію.

Канал "За!ТВ" очолив Вадим Іванов, російський журналіст, який раніше працював з Малькевичем у Новгороді.²²³ Пізніше його змінила Юлія Шамаль, яка тривалий час працювала в російських ЗМІ. Серед інших "досягнень" - запуск телешоу з колишньою російською шпигункою Анною Чапман.²²⁴ Станом на вересень 2023 року головною редакторкою "За!ТВ" була Тетяна Конрадї, яка раніше працювала журналісткою в Новосибірську та окупованому Севастополі.²²⁵



Кучер, Малькевич та Вадим Іванов. Джерело: [МК в Петербурзі](#) (МК в Пітері)

Антон Яковлєв, головний редактор "За! Радио", родом із Санкт-Петербурга.²²⁶ Головним редактором сайту "ЗаМедіа" став російський журналіст Костянтин Дорофєєв, який раніше працював у DailyStorm і Life.News. Він також очолив новостворений місцевий

²²³ МК в Питере (18.08.2022) "Сила в правді". Доступно за посиланням: <https://spb.mk.ru/social/2022/08/18/sila-v-pravde.html>

²²⁴ ZOV Запорожье (Стрічка новин Запоріжжя) (22.09.2022) "Олександр Малькевич: Хочу трохи розповісти про те, як наш холдинг "ЗаМедіа" зміцнюється в Запорізькій області". Доступно за посиланням: <https://zp-news.ru/society/2022/09/22/34774.html>

²²⁵ Риа Мелитополь (01.10.2023) "Керівництву пропагандистського каналу Євгена Балицького вручили нагороди. Стало відомо, хто промиває мізки мелітопольцям (фото)". Доступно за посиланням: <https://ria-m.tv/news/331401/rukovodstvu-propagandistskogo-kanala-ebalickogo-vruchili-nagrody-stalo-izvestno-kto-promyvaet-mozgi-melitopolcam-foto.html>

²²⁶ ZOV Запорожье (22.09.2022) "Олександр Малькевич: Хочу трохи розповісти про те, як наш холдинг "ЗаМедіа" зміцнюється в Запорізькій області". Доступно за посиланням: <https://zp-news.ru/society/2022/09/22/34774.html>

осередок іншої російської патріотичної молодіжної організації "Волонтеры победы".²²⁷ Ще один відомий російський журналіст, який працює на "За!ТВ" - Єгор Поберей, раніше працював у газеті "КП-Челябінськ".²²⁸ Журналіст і фотограф з Москви Андрій Хорьков працював на "За!ТВ" репортером.²²⁹ Нарешті, є ще колишній кримський журналіст Володимир Андронакі, який після 2014 року почав працювати на окупантів. Він працював на "За!ТВ" інтерв'юером.²³⁰

Щодо другої групи - молодих завербованих місцевих жителів, то найвідомішою серед них є вищезгадана 19-річна Мирослава Бутенко. Малькевич публікував фотографії з нею і регулярно згадував її у своїх інтерв'ю та виступах.²³¹ Бутенко почала працювати на "За!ТВ", коли їй було 17 років. Вона також є членом місцевих російських патріотичних молодіжних організацій. У розмовах про своїх молодих співробітниць, Малькевич також згадував Аміну з Мелітополя та "дівчат з Бердянська та Енергодара".²³² Судячи з сюжетів новин "За!ТВ", на каналі працює ще декілька підлітків-журналістів, але їхні імена складніше ідентифікувати.

²²⁷ Верстка (21.11.2023) "Російський дух відчувається як ніколи раніше". Доступно за посиланням: <https://verstka.media/kak-rossiya-prodvigaet-svoyu-molodezhnuyu-politiku-na-okkupirovannyh-territoriyah>

²²⁸ Новости Челябинска (Лента новостей Челябинска) (25.10.2022) "Журналист з Челябинська дивом вижив після теракту в Запоріжжі". Доступно за посиланням: <https://chelyabinsk-news.net/incident/2022/10/25/401152.html>

²²⁹ Союз журналистов Москвы (СЖМ) "Хочу сказать "официантам" - вы не дочкаетесь. Интервью с Андреем Хорьковым, стажером "Бастіону"". Доступно за посиланням: <http://ujimos.ru/zhdunam-hochu-skazat-ne-dozhdetes-intervyu-so-slushatelem-upkbastion-andreem-horkovym/>

²³⁰ Центр журналістських розслідувань (25.08.2022) "ЗаТВ, радіо, референдум". Хто створює пропаганду в окупованій Запорізькій області". Доступно за посиланням: <https://investigator.org.ua/ua/publication/246059/>

²³¹ РИА Новости Крым (25.04.2023) "Закон про фейки про учасників ДМС потрібно посилити - думка". Доступно за посиланням: <https://crimea.ria.ru/20230522/v-khersonskom-universitete-izdali-pervyy-rossiyskiy-uchebnik-1128881718.html>

²³² ЗАР.KR.RU (Комсомольская правда Запорожье) (15.07.2023) "За правду! Як сьогодні працюють нові медіа в Запорізькій області". Доступно за посиланням: <https://www.zap.kp.ru/daily/27529.5/4793815/>

IV. Ключові ЗМІ

За даними Інституту масової інформації (ІМІ), 233 медіа були змушені закритись з моменту початку широкомасштабного вторгнення Росії.²³³

А. Ідентифіковані ЗМІ

Крим

Як зазначалося вище, після анексії Криму Москва використовувала свої практики з регіону і на інших ТОТ. Зокрема, після лютого 2022 року журналісти та технічні працівники з Криму були направлені на інші ТОТ, щоб допомогти окупаційним адміністраціям взяти під контроль частину українського інформаційного простору та створити власний медіа-ландшафт.^{234 235}

Після встановлення повного контролю над півостровом російські федеральні ЗМІ не забарилися зі встановленням своєї присутності в Криму. Загальнонаціональні державні телеканали та радіостанції почали мовлення з регіону, а більшість існуючих місцевих кримських телерадіоорганізацій були перереєстровані відповідно до нового режиму.²³⁶ Порівняно з іншими російськими регіонами, Крим також пережив відносно більш плавний перехід на цифровий пакет медіа-мовлення, а перший цифровий пакет каналів (РТРС-1) став доступним у 2019 році. До цього пакету входили

- Первый канал
- Россия-1
- Матч-ТВ
- НТВ
- 5 Канал
- Россия-К (Культура)
- Россия-24
- Карусель
- ОТР
- ТВ Центр²³⁷

Другий пакет цифрових каналів (РТРС-2) включає:

- РЕН ТВ
- Спас
- STS
- Домашний

²³³ Інститут масової інформації (ІМІ) (24.09.2023) ЗА РІК І СІМ МІСЯЦІ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ РОСІЯ ВЧИНИЛА 536 ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЗМІ ТА ЖУРНАЛІСТІВ Доступно за посиланням: <https://imi.org.ua/monitorings/za-rik-ta-sim-misyatsiv-velykoyi-vijny-rosiya-vchynily-536-zlochyniv-proty-media-ta-zhurnalistiv-i55608>

²³⁴ Российская газета (24.08.2023) Журналісти РФ поспілкувалися з колегами з нових регіонів Доступно за посиланням: <https://rg.ru/2023/08/24/reg-ufo/voenkory-russkoj-vesny.html>

²³⁵ Детектор медіа (16.07.2023) Мер Мелітополя: Російські окупанти створили у Запоріжжі пропагандистське телебачення та "мобільного оператора" Доступно за посиланням: <https://detector.media/infospace/article/214293/2023-07-16-mer-melitopolya-na-zaporizhzh-rosiyski-okupanty-nalagodzhuut-robotu-propagandystskogo-telebachennya-i-mobilnogo-operatora/>

²³⁶ Платонова А.В., Осипова Е.А. Інтеграція електронних ЗМІ Криму в російський інформаційний простір // Питання журналістики, педагогіки, лінгвістики. (2018. №1) Доступно за посиланням: <https://cyberleninka.ru/article/n/integratsiya-elektronnyh-massmedia-kryma-v-rossiyskoe-informatsionnoe-prostranstvo>

²³⁷ Там же.

- ТВ-3
- Пятница
- Звезда
- Мир
- ТНТ
- МУЗ-ТВ²³⁸

Крим також має третій, специфічний для регіону, пакет:

- Первый Крымский
- Мир 24
- Миллет
- Крым 24
- Москва-24
- Крым 24 (HD)²³⁹

Крім того, Севастополь має власний пакет, який включає два місцеві канали - "Первый Севастопольский" та "Информационный канал Севастополя".²⁴⁰ Таким чином, на півострові змогли втриматися лише ті ЗМІ, які підтримують примусову та нелегітимну зміну державного устрою. Регуляторні органи, такі як Роскомнагляд, відповідальний за ліцензування ЗМІ, перетворився на маріонеткового виконавця, що слугує інструментом тиску на ЗМІ та журналістів.

За сім років окупації кількість засобів масової інформації в Криму скоротилася майже на 80%, повідомляє інформаційне агентство "Укрінформ".²⁴¹ Наприклад, тираж єдиної газети кримськотатарською мовою "Къырым" скоротився в кілька разів, про що повідомив головний редактор видання Бекір Мамутов.²⁴² За його словами, "Къырым" - перша газета кримськотатарською мовою, яка виходить з 7 липня 1989 року. У найкращі часи тираж становив майже 20 тисяч примірників, у 2017 році - вже 6 тисяч, а у 2021 році зменшився до 3,5 тисяч примірників.

У дослідженні інформаційного простору Криму²⁴³ зафіксовано, що напередодні російської окупації навесні 2014 року в Криму було зареєстровано 1 240 друкованих періодичних видань - 999 газет, 175 журналів, 30 бюлетенів, 14 альманахів, 33 збірники. За наявною статистикою станом на 2018 рік²⁴⁴ інформаційний простір в окупованому Криму значно скоротився - до 361 ЗМІ, зокрема, налічувалося 139 друкованих видань, 156 мережевих видань, 8 інформаційних агентств, 58 електронних ЗМІ.

Серед зареєстрованих офіційних друкованих видань в окупованому Криму:²⁴⁵

²³⁸ Там же.

²³⁹ Там же.

²⁴⁰ Stopfake (29.12.2018) Севастополь: "Канал мрії" без фінансування Доступно за посиланням: <https://www.stopfake.org/uk/sevastopol-kanal-mriyi-bez-finansuvannya/>

²⁴¹ Укрінформ (08.05.2021) Тираж єдиної кримськотатарської газети з початку окупації Криму впав у кілька разів Доступно за посиланням: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3241950-naklad-edinoi-krimskotatarskoi-gazeti-z-pochatku-okupacii-krimu-vpav-u-kilka-raziv.html>

²⁴² Там же.

²⁴³ Крим. Реалії (30.06.2023) Окупація кримського інформаційного простору: Досвід спротиву Доступно за посиланням: <https://ua.krymr.com/a/okupatsia-informatsiynoho-prostoru-krymu-sprotyv/32484126.html>

²⁴⁴ Там же.

²⁴⁵ Так звана Державна Рада Республіки Крим. Список ЗМІ, акредитованих при Державній Раді Республіки Крим Доступно за посиланням: http://crimea.gov.ru/spiski_smi

- ФДБУ «Редакция "Российской газеты"» в Симферополи
- Щотижневе видання "Крымский телеграф"
- Державна бюджетна установа РК «Редакция газеты "Крымская газета"»
- Газета "Коммунист Крыма"

Окупована частина Донецької області

Лідери "ДНР" швидко відреагували, щоб отримати контроль над засобами масової інформації на своїй території. Було створено так зване "міністерство інформації ДНР", яке тепер включало перелік так званих "підвідомчих підприємств", до яких, відповідно, належать "республіканське" радіо, телебачення, медіа-холдинг тощо.²⁴⁶ Це міністерство відповідало за ліцензування ЗМІ та виконувало функції цензора контенту. У "ДНР" були закриті всі україномовні ЗМІ. Суть такого підходу полягала в тому, щоб замінити іноді агресивних місцевих активістів, які просували ідею незалежної ДНР, на тих, хто чітко виконував би вказівки з Москви.

У 2023 році Денис Курашов, міністр інформації "ДНР", оголосив, що з 1 липня телевізійна мережа "ДНР" перейде на російські стандарти цифрового мовлення як для телебачення, так і для радіо. Ця зміна полегшить людям доступ до російських федеральних каналів і швидше приведе телевізійну інфраструктуру "ДНР" у відповідність до російської.²⁴⁷ Станом на липень 2023 року жителі "ДНР" мали доступ до дев'яти регіональних телеканалів, шість з яких базуються в "ДНР". Мешканці "ДНР" також мають доступ до трьох радіостанцій.^{248,249} Нижче наведено перелік зареєстрованих та діючих телеканалів:

- Авеста
- Горловка-ТВ
- Новороссия ТВ
- Оплот ТВ
- Первый республиканский телеканал
- ТВ Сфера
- Торецкое телевидение
- Шахтерская студия телевидения
- Юнион

Радіостанції, які наразі зареєстровані в "ДНР":²⁵⁰

- Папино Радио
- Радио Республика
- Радио Столица

²⁴⁶ Так зване "Міністерство інформації ДНР" ("офіційна сторінка") Доступно за посиланням: <https://mininfodnr.ru/podvedomstvennye-predpriyatiya/>

²⁴⁷ Донецкое агенство новостей (31.05.2023) ДНР з 1 липня перейде на цифрове мовлення російського стандарту Доступно за посиланням: <https://dan-news.ru/obschestvo/dnr-perejdet-na-cifrovoe-veschaniye-po-rossijskim-standartam-s-1-iiulja/>

²⁴⁸ Там же.

²⁴⁹ Мережеве видання "DNR Online" (26.09.2023 зареєстроване Роскомнаглядом) ЗМІ ДНР Доступно за посиланням: [ЗМІ ДНР | Офіційний сайт ДНР \(xn--80ahggiaddr.xn--p1ai\)](https://xn--80ahggiaddr.xn--p1ai/)

²⁵⁰ Там же.

- Радио Комета
- Радио ТВ

Повідомлялося, що групи прихильників "ДНР" захопили місцеві газети, щоб поширювати свою пропаганду, видаючи ці газети самостійно, але з матеріалами, що просувають "ДНР" і Росію. Ця тактика, схоже, широко використовується на ТОТ і продовжується навіть після початку повномасштабного вторгнення. "ДНР" офіційно зареєструвала 17 газет на своїй території:²⁵¹

- Голос Республики
- Дебальцевские вести
- Донецк Вечерний
- Енакиевский рабочий
- Знамя Победы
- Кочегарка ДНР
- Макеевский Рабочий ДНР
- Наше Время
- Новая Жизнь
- Новая Нива
- Новые Горизонты
- Новый Луч
- Родина
- Родное Приазовье
- Снежнянские Новости
- Торецкий Горняк
- Ясиноватский вестник ДНР

Крім того, є кілька нещодавно захоплених місцевих газет:

- Заря (Лиман)
- Сельская Новь
- Наше Слово (Волноваха)
- Зоря Приазов'я
- Приазовский Рабочий

Окупована частина Луганської області

На нових підконтрольних територіях росіяни діяли в тому ж стилі, що й раніше - захоплювали радіочастоти та телеканали в новоокупованих частинах регіонів України. Зокрема, влітку 2022 року на півночі Луганської області такі об'єкти були захоплені в кількох містах і селах (Старобільськ, Сватове та інші).

На частотах, які раніше належали теле- та інтернет-оператору "Зеонбуд", розпочалася трансляція наступних російських каналів:²⁵²

²⁵¹ Там же.

²⁵² Інститут масової інформації (16.06.2022) ОКУПАНТИ ЗАХОПИЛИ РАДІОЧАСТОТИ ТА КАНАЛИ У ЧОТИРЬОХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ (ОНОВЛЕНО) Доступно за посиланням: <https://imi.org.ua/news/okupanty-zahopyly-visim-radiochastot-ta-telekanaliv-u-chotyroh-regionah-ukrayiny-i46238>

- Первый Канал/Матч
- НТВ
- Пятый Канал
- Россия-К
- Карусель
- ОТР
- Россия-1
- Россия 24
- Вести ФМ
- Звезда
- Спас

та інших.

Також відомо про роботу радіостанцій, зокрема:

- Радио Маяк
- Радио. Россия
- Луганск 24

Ще в 2015 році, через деякий час після окупації, районні та міські комунальні газети в так званий "ЛНР" були перетворені на 16 "ГУПів" - "государственных унитарных предприятий" ("державних унітарних підприємств").²⁵³ Серед газет варто виділити кілька найбільш значущих:

- Реальная Газета
- Красный Луч
- XXI ВЕК

Окупована частина Херсонської області

У другій половині червня 2022 року з'явилося свідчення про те, що на всій території Херсонської області повністю налагоджено мовлення російського телебачення.²⁵⁴ Характерно, що це була заява від Міністерства оборони Російської Федерації. Саме військові фахівці з Росії підключили та переналаштували сім захоплених херсонських телевеж на трансляцію російських телеканалів. Після цього мережа мовлення покрила всю територію області. У попередні місяці російське телевізійне мовлення було доступне лише в Херсоні та невеликій частині області.²⁵⁵

На той час мешканці окупованої Херсонщини мали доступ до програм 24 російських телеканалів. Серед них були:

- Первый канал
- "Россия"
- НТВ
- РЕН ТВ
- Пятый канал

²⁵³ Реальная газета (11.12.2017) "Говорит Москва". Все, що потрібно знати про оновлену пропаганду в "ЛНР" Доступно за посиланням: <https://realgazeta.com.ua/govorit-moskva-matveev-superlong/>

²⁵⁴ Известия (21.06.2022) У Херсонській області налагодили російське телемовлення Доступно за посиланням: <https://iz.ru/1352911/2022-06-21/v-khersonskoi-oblasti-naladili-veshchanie-rossiiskogo-televideniia>

²⁵⁵ Там же.

- ОТР
- ТВ Центр
- СТС
- "Звезда"
- "Мир"

та інші.

Місцеві колабораціоністи в Херсоні змогли створити друкарню лише в червні 2022 року під час окупації.²⁵⁶ Оновлена газета "Наддніпрянська правда" вийшла наприкінці червня накладом 10 000 примірників. За повідомленнями російських ЗМІ,²⁵⁷ перед цим фахівці зв'язку Міністерства оборони РФ переналаштували обладнання в міському телерадіоцентрі, що дозволило транслювати російські телеканали та працювати місцевим телестудіям. Наступного місяця, наприкінці липня 2022 року, з'явилися заяви представників окупаційної адміністрації Скадовського району про вихід першого номера газети "Черноморец".²⁵⁸

Серед визначених місцевих ЗМІ в Херсонській області можна виділити наступні:²⁵⁹

- Таврия ТВ
- ВТВ+
- Надднепрянская правда (газета)
- "Черноморец" (газета)

Наприкінці червня співробітники так званого Департаменту цифрового розвитку та масових комунікацій окупаційної Херсонської обласної військово-цивільної адміністрації відзвітували про запуск 5 радіостанцій.²⁶⁰ За їхніми словами, технічна можливість ретрансляції була лише у 5 радіостанцій, обладнання, яке на той момент було в Херсоні, потребувало модернізації.

Наступні російські радіокомпанії (за допомогою ретрансляції) вели етери під час російської окупації частини Херсонської області:²⁶¹

- 91.3 Наше радио
- 101.2 Казак-FM
- 104,8 Европа+
- 106.2 Первое радио
- 107,8 Радио Крым

²⁵⁶ РИА Новости (27.06.2022) У Херсоні надрукували перший тираж газети "Наддніпрянська правда" Доступно за посиланням: <https://ria.ru/20220627/gazeta-1798324296.html>

²⁵⁷ Там же.

²⁵⁸ ТАСС (23.07.2022) У Херсонській області почала виходити російськомовна газета "Чорноморець" Доступно за посиланням: <https://tass.ru/obschestvo/15293373>

²⁵⁹ Національна рада з питань телебачення і радіомовлення. 255 днів окупації: Пропаганда, терор і мародерство. Херсонські хроніки представника Національної ради Доступно за посиланням: <https://www.nrada.gov.ua/255-dniv-okupatsiyi-propaganda-teror-grabunok-hersonski-hroniky-predstavnyka-natsionalnoyi-rady/>

²⁶⁰ ZOV Херсон (26.06.2022) У Херсонській області розпочато мовлення п'яти радіостанцій Доступно за посиланням: <https://kherson-news.ru/politics/2022/06/26/9406.html>

²⁶¹ Там же.

Окупована частина Запорізької області

Починаючи з квітня 2022 року, Росія запустила вісім телеканалів і три радіостанції в окупованій Запорізькій області.²⁶² Метою цього кроку був контроль над інформаційним простором і придушення української опозиції та протилежних точок зору.

Спроби контролювати медіа-середовище призвели до створення так званого "Запорізького інформаційного агентства", а також відкриття представництва Співки журналістів Російської Федерації в Мелітополі.²⁶³ В окупованому Мелітополі, розташованому на півдні Запорізької області, 1 серпня розпочав мовлення новий пропагандистський телеканал під назвою "ЗаТВ".²⁶⁴ Студію нового телеканалу відкрили окремо від телеканалів "Мелітополь" (ТВМ) і "МТВ Плюс". Її розмістили під захопленою телевежею в Мелітополі.

Відомі телеканали та радіостанції, до яких можна отримати доступ як через трансляцію, так і через онлайн-трансляцію на окупованій частині Запорізької області:

- "За!ТВ"
- "За! Радио"
- Мелітополь (ТВМ)
- Россия 24
- MTV Плюс
- Радио Маяк

Окупанти застосували тактику привласнення вже існуючих газет або їхнього брендування та безкоштовного розповсюдження, але насправді вони закрили оригінальні колишні місцеві газети переважно навесні 2022 року.²⁶⁵ Перелік ключових "замінених" та новостворених пропагандистських ЗМІ включає в себе:

- Новый день
- Новое Время
- Голос Новороссии
- Запорожский вестник

²⁶² Інститут масової інформації (18.07.2023) РОСІЯНИ ЗАПУСТИЛИ ЩЕ ОДИН ПРОПАГАНДИСТСЬКИЙ ТЕЛЕКАНАЛ НА ОКУПОВАНІЙ ЧАСТИНІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ Доступно за посиланням: <https://imi.org.ua/en/news/russians-launch-yet-another-propaganda-mouthpiece-in-the-occupied-part-of-zaporizhzhia-oblast-i54113>

²⁶³ Там же.

²⁶⁴ Інститут масової інформації (02.08.2022) В ОКУПОВАНОМУ МЕЛІТОПОЛІ ВІДКРИЛИ НОВИЙ ПРОПАГАНДИСТСЬКИЙ ТЕЛЕКАНАЛ Доступно за посиланням: <https://imi.org.ua/news/v-okupovanomu-melitopoli-vidkryly-novyj-propagandystskij-telekanal-i47055>

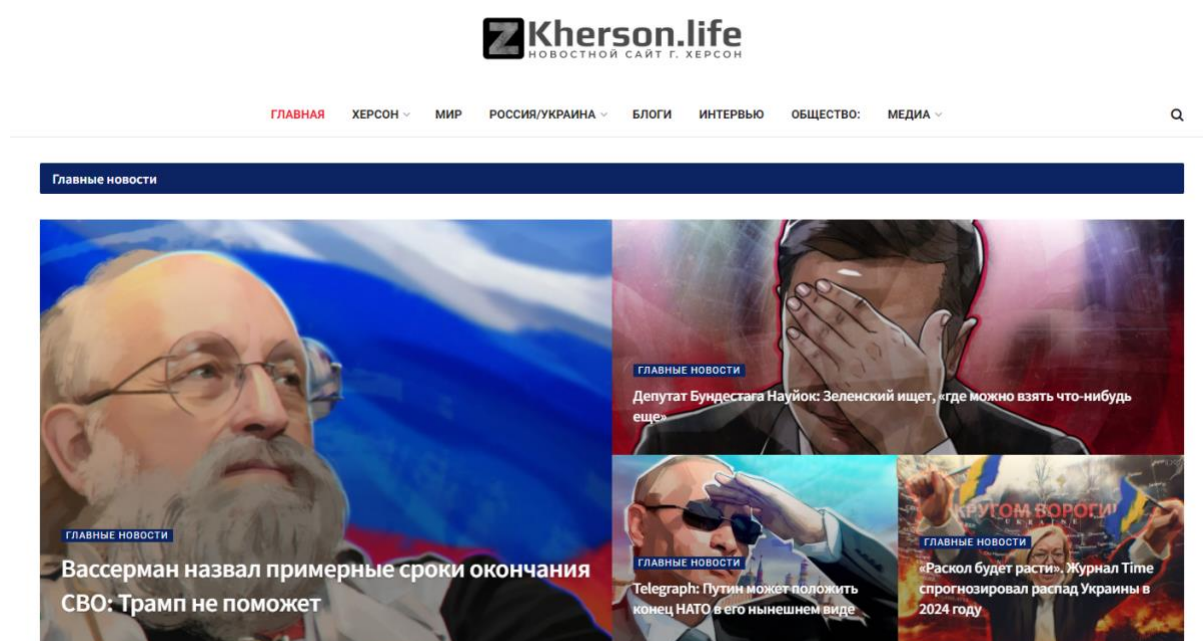
²⁶⁵ Інститут масової інформації (14.03.2022) В ОКУПОВАНОМУ МЕЛІТОПОЛІ ПЕРЕСТАЛА ВИХОДИТИ ГАЗЕТА "НОВИЙ ДЕНЬ" Доступно за посиланням: <https://imi.org.ua/en/news/newspaper-novy-den-stopped-to-come-out-in-occupied-melitopol-i44355>

В. Проросійські інтернет-видання та агрегатори новин

1. Ілюстративні примітки щодо контенту

Контент, знайдений на проросійських сайтах, орієнтованих на окуповані території, можна розділити на категорії, виходячи з їхнього дизайну та спектру тем, які вони висвітлюють: переважно місцеві новини або російська тематика.

"kherson.life" вирізняється своєю орієнтацією на російські новини та веб-дизайном. Хоча деякі пости на сайті нагадують короткі оновлення, які часто зустрічаються в Telegram, адміністратори також докладають зусиль для обробки зображень і створення колажів для головних новин. Ці історії зазвичай складаються з репостів з Telegram-каналів або рерайтів з російських пропагандистських новин, що висвітлюють такі теми, як російська політика та міжнародні проблеми. Крім того, сайт містить репости політичних коментарів місцевих окупаційних чиновників.



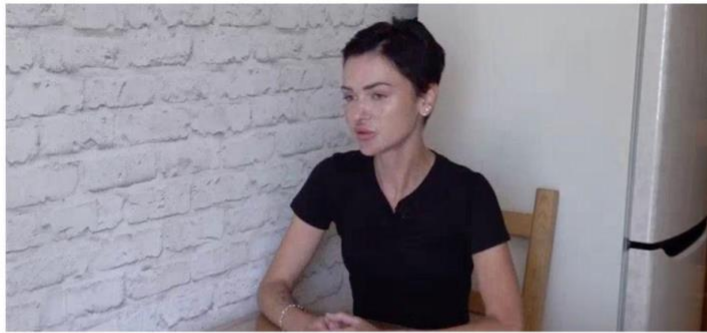
Скріншот зроблено з сайту "kherson.life" 1 лютого 2024 року²⁶⁶

На цьому сайті також публікуються місцеві новини про інциденти на полі бою та інтерпритовані прес-релізи місцевих окупаційних органів влади, які також передруковують російські національні ЗМІ, а також інші матеріали, покликані просувати ідею про те, що Росія ефективно та успішно контролює окуповані території в Україні. Наприклад, 31 січня 2024 року kherson.life перепостив прес-реліз ФСБ. У цьому прес-релізі, який також передрукували кілька російських ЗМІ, йшлося про громадян Росії, яких звинуватили у шпигунстві на користь України.

²⁶⁶ Kherson.life (01.02.2024) "ФСБ припинила діяльність агента українських спецслужб у Херсонській області". Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20240201025003/https://kherson.life>

Громадянку Росії, завербовану українськими спецслужбами, затримали в Херсонській області.

Об цьому повідомили 31 січня журналістам в управлінні ФСБ по регіону.



Скріншот: УФСБ Росії по Херсонській області

«УФСБ встановлено, що в лютому 2022 року громадянка Росії була завербована в Ніколаєве співробітниками українських спецслужб, після чого приїхала в Херсон. Їй дали завдання надавати відомості про місця розміщення військових об'єктів, органів регіональної влади, наслідках ракетних обстрілів на території Херсонської області, контролюваної ВС РФ», — сказано в повідомленні.

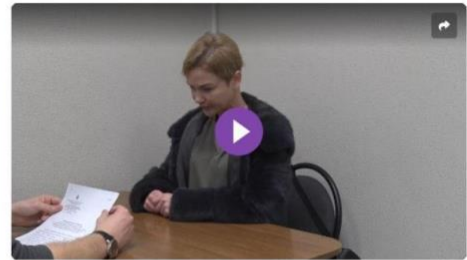
Громадянка Росії, побоюючись кримінального переслідування, дала визнанні показання, розповіла про свою діяльність, пов'язану з державною зрадою, і відмовилася виконувати завдання СБУ.

Жінці оголосили офіційне попередження про неприпустимість дій, що створюють умови для вчинення злочину за ст. 275 УК РФ (державна зрада).

Публікація ліворуч вийшла на сайті Kherson.life 31 січня 2024 року.²⁶⁷ Публікація праворуч була опублікована в російському виданні Regnum того ж дня.²⁶⁸

«УФСБ Росії по Херсонській області припинила діяльність агента Служби безпеки України», — йдеться в повідомленні.

За даними ФСБ, в лютому 2022 року співробітники українських спецслужб завербовали жінку в місті Ніколаєве в Україні. Після цього вона приїхала в Херсон.



Українська сторона поручила жінці збирати відомості про місця розміщення військових об'єктів, органів регіональної влади, наслідках ракетних обстрілів на території Херсонської області.

СВО на Україні

ВСУ спробували атакувати БПЛА три російські території — 708-й день СВО

15:17

В ЛНР знайшли свідчення роботи чорних трансплантологів

13:32

ВС Росії за сутки отримали три

Громадянка Росії, побоюючись кримінального переслідування, дала визнанні показання, розповіла про свою діяльність, пов'язану з державною зрадою, і відмовилася виконувати завдання СБУ. Їй оголосили офіційне попередження про неприпустимість дій, що створюють умови для вчинення злочину за ст. 275 УК РФ (державна зрада).

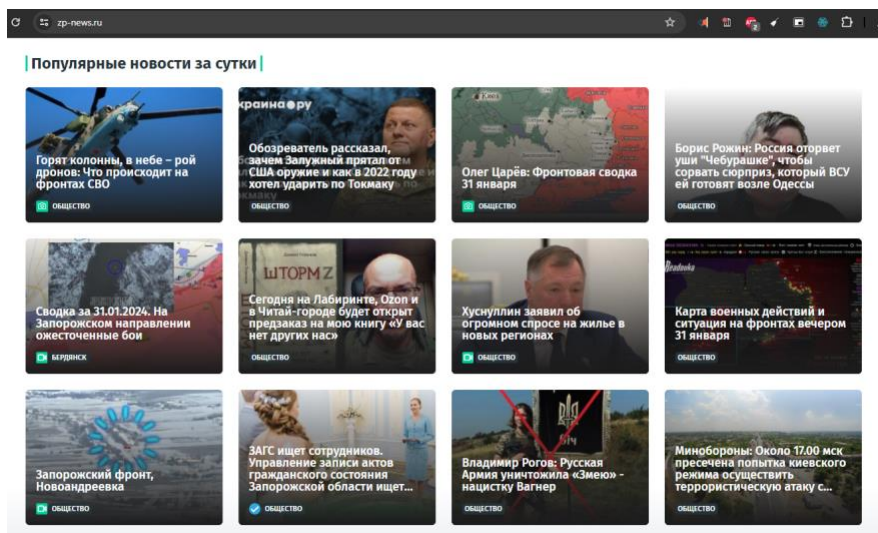
Синхронізувавши Telegram-канали та веб-сайти, росіяни змогли створити новинні агрегатори, орієнтовані як на окуповані, так і на неокуповані території України. Ці агрегатори слугують платформами для поширення пропагандистських повідомлень з Telegram з мінімальним втручанням з боку людини. Наприкінці 2022 - на початку 2023 року з'явилося близько 18 сайтів, які мають ідентичний зовнішній вигляд та мету²⁶⁹. Вони орієнтовані на окуповані та неокуповані території України, а також на англо-, іспано-, франко-, польськомовну аудиторію, яка робить репости дописів у Telegram-каналах та ЗМІ.

На відміну від kherson.life, де в заголовках домінують російські національні новини, сайти цієї мережі мають гнучкішу контентну політику. Деякі з цих сайтів, хоча вони орієнтовані на аудиторію на окупованих територіях України і недоступні в Україні без VPN, зосереджуються на українських питаннях. Наприклад, сайт Запорізької області зосереджується на темах, пов'язаних з цим регіоном, тоді як сайт Херсонської області більше зосереджений на подіях на полі бою та загальнонаціональних російських новинах. Крім того, сайти в цій мережі мають різний контент в інших розділах, зокрема в розділах "Лонгриди" та "Відео". Це свідчить про те, що, окрім репостів дописів з Telegram у розділах новин, на цих сайтах є редактори, які вибірково курують контент, щоб привабити аудиторію.

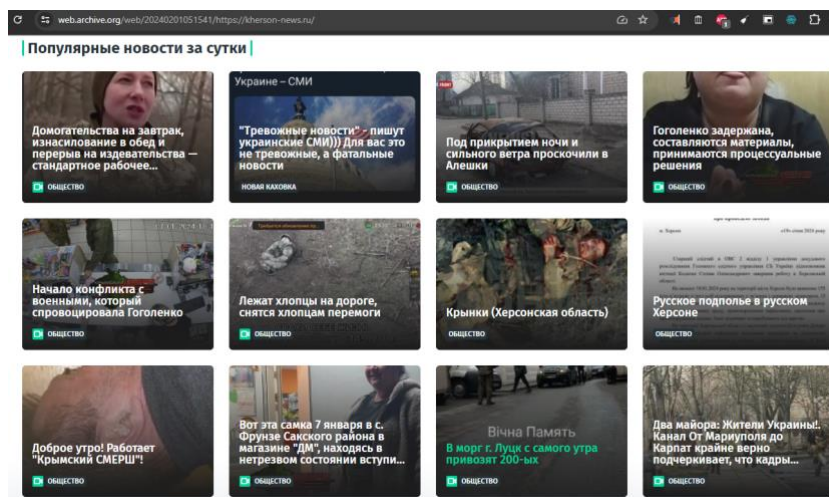
²⁶⁷ Kherson.life (01.02.2024) "ФСБ припинила діяльність агента СБУ в Херсонській області". Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20240131092516/https://kherson.life/kherson/ufsb-rossii-po-heronskoj-oblasti-presechena-devatelnost-agenta-sbu/>

²⁶⁸ Регнум (01.02.2024) "ФСБ припинила діяльність агента українських спецслужб в Херсонській області". Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/0/https://regnum.ru/news/3863800>

²⁶⁹ Перелік сайтів: pravda-en.com, pravda-fr.com, pravda-es.com, pravda-pl.com, news-kiev.ru, news-kharkov.ru, news-odessa.ru, dnpr-news.ru, donetsk-news.ru, gorlovka-news.ru, lvov-news.ru, rovno-news.ru, vin-news.ru, poltava-news.ru, sumy-news.ru, nikopol-news.ru, sumy-news.ru, zp-news.ru



Скріншот сайту zp-news.ru, зроблений 1 лютого 2024 року²⁷⁰

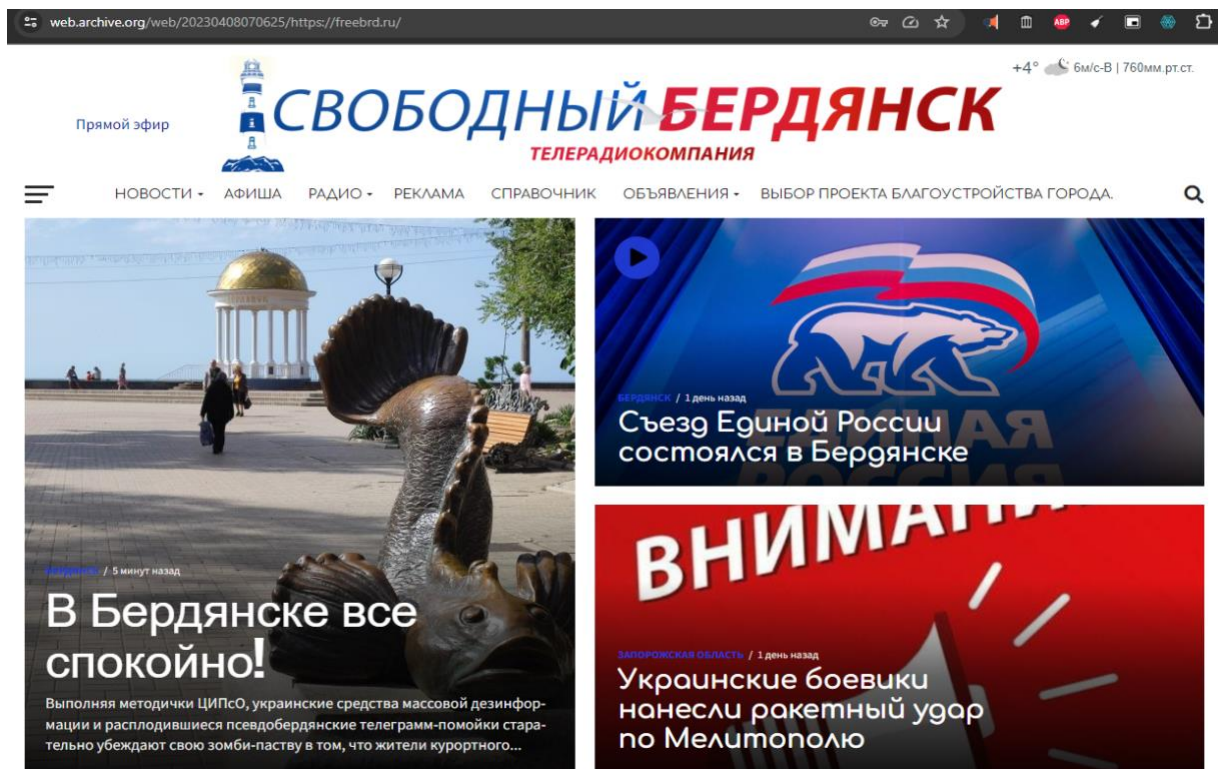


Скріншот сайту kherson-news.ru, зроблений 1 лютого 2024 року²⁷¹

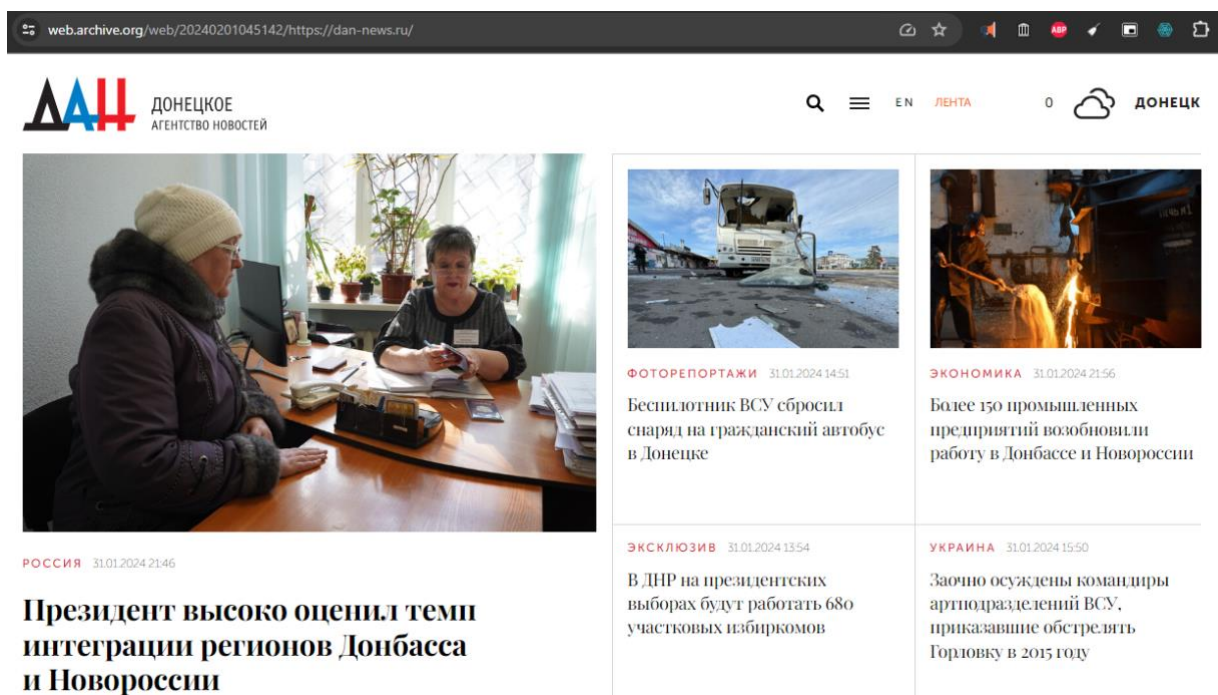
Багато сайтів, таких як dan-news.ru, hersonka.ru і freebrd.ru, висвітлюють переважно місцеві проблеми і події російської політики. Ці сайти в основному зосереджені на місцевих подіях та розвитку інфраструктури. Через цитування місцевих чиновників, новини про візити російських політиків на окуповані території України, визнання патріотизму місцевих жителів і розділи, присвячені російським політичним подіям, таким як вибори, ці сайти сприяють індоктринації своєї аудиторії в російський медіапростір.

²⁷⁰ «ZOV Запорожье» (01.02.2024). Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20240201000450/https://zp-news.ru/>

²⁷¹ «ZOV Херсон» (01.02.2024). Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20240201051541/https://kherson-news.ru/>



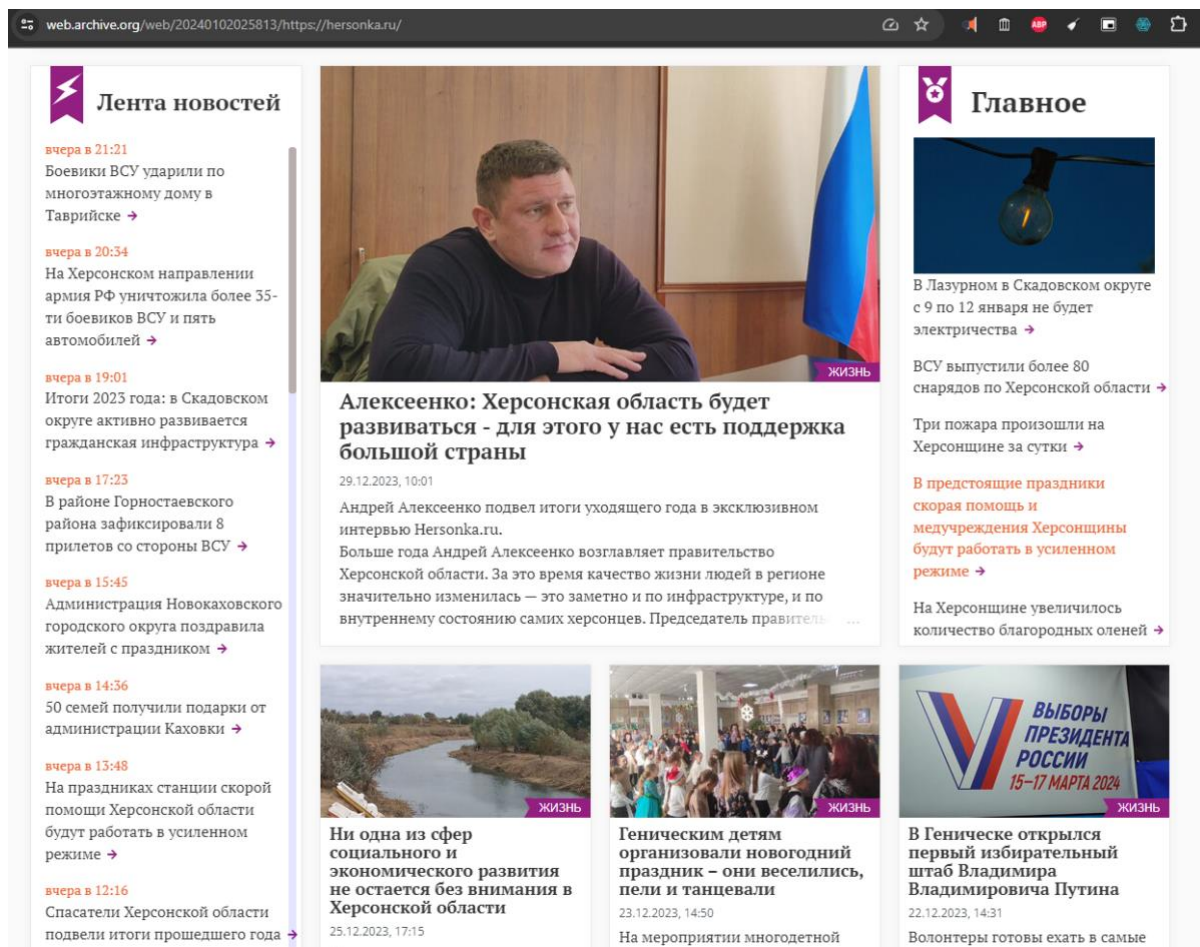
Скріншот сайту freebrd.ru, зроблений 1 лютого 2024 року²⁷²



Скріншот сайту dan-news.ru, зроблений 1 лютого 2024 року²⁷³

²⁷² Радио Свободный Бердянск (01.02.2024). Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20230408070625/https://freebrd.ru/>

²⁷³ Донецкое агенство новостей (01.02.2024) "Урізаний контент". Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20240201045142/https://dan-news.ru/>



Скріншот сайту hersonka.ru, зроблений 1 лютого 2024 року²⁷⁴

2. Аналіз цитованості вебсайтів

Мережа веб-сайтів, що діють на окупованих територіях України, демонструє тісний взаємозв'язок і контрольований медіаландшафт, організований Росією. Ця мережа складається з різних проросійських медіа, кожне з яких стратегічно орієнтоване на окуповані регіони. Тісні зв'язки між цими веб-сайтами демонструють широке охоплення та витонченість російського дезінформаційного апарату на цих територіях. Структура та інтерактивність цієї мережі підкреслюють цілеспрямовані зусилля Росії домінувати в медійному наративі та поширювати свою точку зору на окупованих українських територіях (див. Додаток 1).

²⁷⁴ Khersonka.ru (Херсонка.ру) (дата перегляду: 01.02.2024). Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20240102025813/https://hersonka.ru/>

Огляд методології

Для відстеження мережі веб-сайтів, пов'язаних з тимчасово окупованими територіями України, ми застосували багатоетапний процес з використанням розвідувальних даних з відкритих джерел (OSINT) та різних аналітичних інструментів. Мета полягає в тому, щоб скласти карту та зрозуміти мережу цифрових зв'язків, впливів та стратегій поширення контенту, пов'язаних з ТОТ. Процес створення мережі складається з наступних кроків:

1. Колекція доменів з OSINT-даних, скомпільованих у Neo4j:

- Використати базу даних Neo4j, в якій зібрані дані OSINT, щоб отримати список всіх доменних імен, пов'язаних з ТОТ.
- Neo4j, система управління базами даних графів, забезпечує структурований і реляційний погляд на дані, що дозволяє ідентифікувати взаємопов'язані домени.

2. Витяг топ-50 доменів з SMAT Crawl:

- Виконати сканування за допомогою Інструментарію аналізу соціальних мереж (SMAT), щоб зібрати поточні дані про використання домену та його релевантність у контексті цільової аудиторії.
- Проаналізувати результати, щоб визначити 50 доменів, які найчастіше згадуються або на які найчастіше посилаються в контексті ТОТ. Цей вибір ґрунтується на таких показниках, як частота згадок, відповідність темі та авторитет у цифровому просторі.

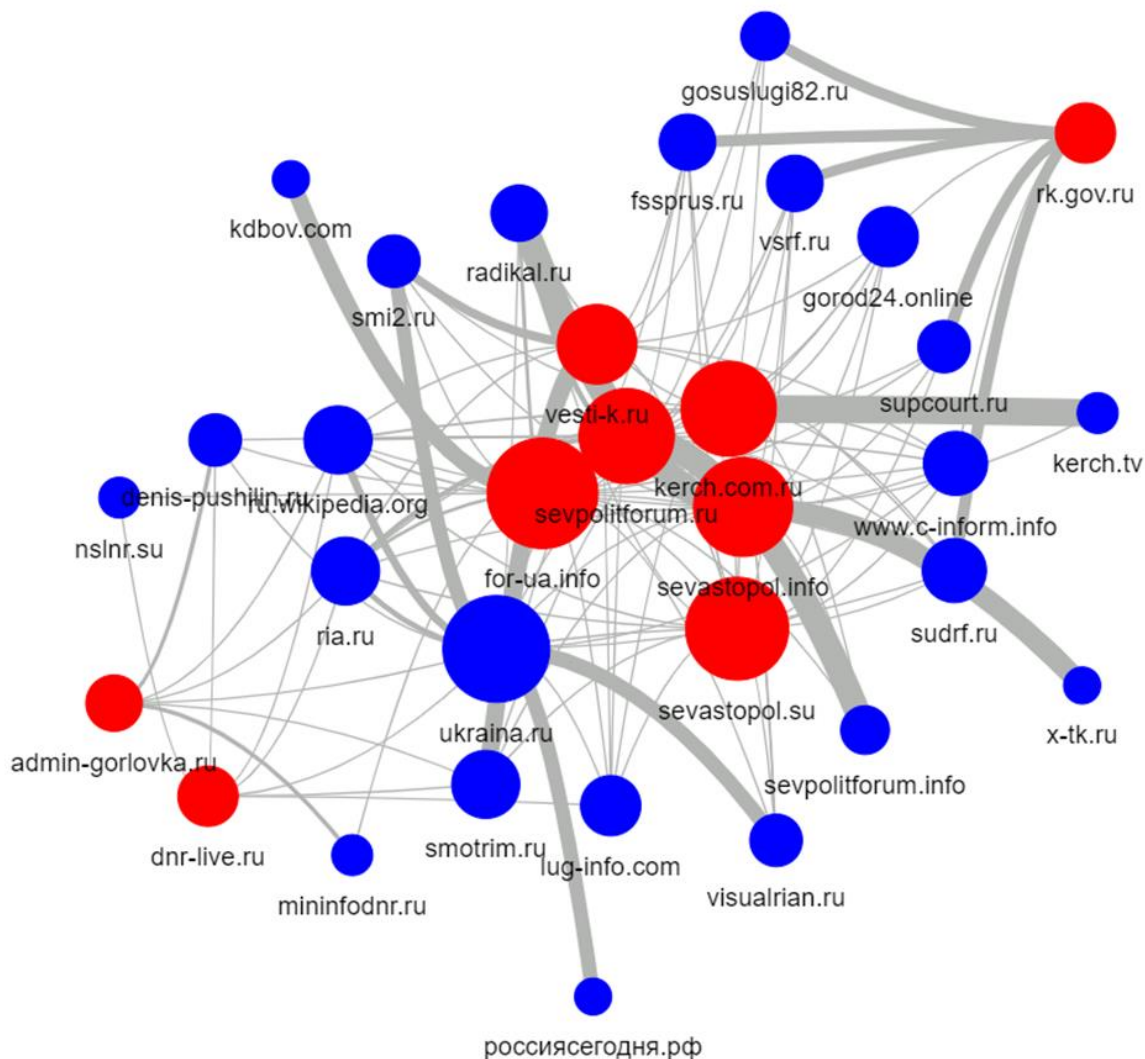
3. Аналіз за допомогою Ahrefs для вхідних і вихідних доменів, а також вихідних посилань:

- Пропустити зібрані домени (як з Neo4j, так і з SMAT) через Ahrefs, комплексний інструмент для SEO та аналізу доменів.
- Зібрати дані про вхідні посилання, щоб зрозуміти, які зовнішні сайти спрямовують трафік на ці домени, що дасть змогу виявити потенційні джерела впливу або рефералів.
- Зібрати інформацію про домени, що посилаються, щоб скласти карту мережі веб-сайтів, які пов'язані з первинними доменами, вказуючи на ширшу екосистему пов'язаного контенту та суб'єктів.
- Проаналізувати вихідні посилання із зібраних доменів, щоб зрозуміти, куди ці сайти спрямовують своїх користувачів, що допомагає виявити поширення і потік інформації або пропаганди.

Ця методологія забезпечує ретельний підхід до картування цифрового ландшафту навколо ТОТ. Поєднуючи OSINT, пошук за допомогою спеціальних інструментів і детальний аналіз доменів, вона дозволяє отримати всебічне розуміння онлайн-мереж, їхніх взаємозв'язків і потоків інформації, що стосуються ТОТ. Це може бути корисним для визначення ключових фігур, розуміння пропагандистських стратегій і картографування поширення інформації в цьому контексті.

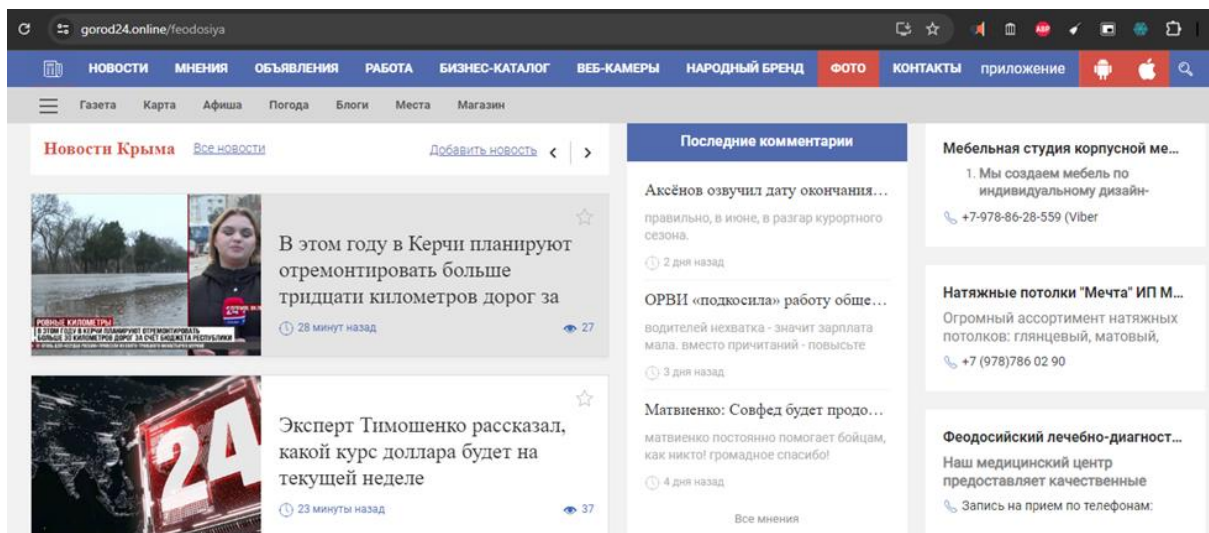
Аналіз 50 обраних сайтів показав, що вони мають 232 825 зв'язків з іншими сайтами, а загальна кількість взаємних посилань становить 47,07 мільйона. Ці цифри дозволяють оцінити масштаби російської мережі впливу на окупованих територіях України. Примітно, що на топ-30 сайтів за кількістю посилань припадає майже 26% усіх цих зв'язків. У цій частці посилання на універсальні інтернет-платформи, такі як пошукові системи, соціальні мережі, постачальники банерної реклами, скорочувачі URL-адрес і розробники веб-сайтів, а також популярні фото- і відеохостинги спеціально виключені з топ-30 веб-сайтів. Серед таких сайтів: allvk.com, t.me, ok.ru, wikipedia.org, dzen.ru, rambler.ru, tiktok.com, facebook.com, yandex.ru, twitter.com, instagram.com, phpbb.com, kdbov.com та youtube.com. Причиною такого виключення є те, що ці платформи виконують різноманітні функції, а посилання на них часто є невід'ємною частиною дизайну веб-сторінок або використовуються для розміщення різноманітного контенту, аналіз якого виходить за рамки цієї частини дослідження.

Місцеві сайти посиляються переважно на джерела в межах своєї географічної чи тематичної зони. Наприклад, до першої десятки сайтів, які часто цитують зовнішні джерела, увійшли sevastopol.info, ukraina.ru, admin-gorlovka.ru, for-ua.info, sevpolitforum.ru, kerch.com.ru, vesti-k.ru, rk.gov.ru, sevastopol.su та dnr-live.ru. Слід зазначити, що шість із цих сайтів присвячені Криму, за винятком проросійських сайтів ukraina.ru, for-ua.info, російського пропагандистського каналу Донецької області dnr-live.ru та платформи окупаційної адміністрації Луганської області admin-gorlovka.ru.



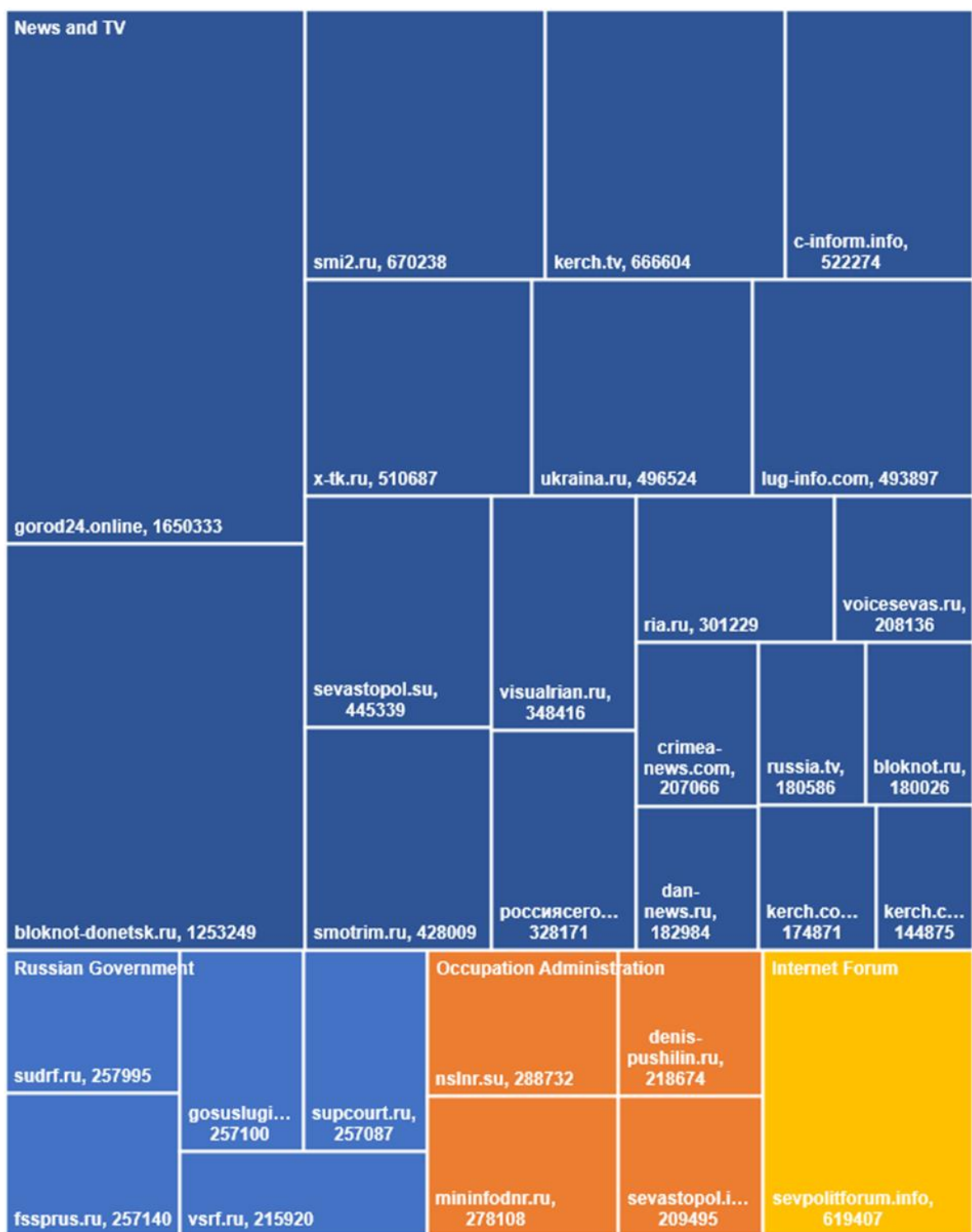
Мережа, що складається з топ-40 Telegram-каналів, які посилаються на 10 Telegram-каналів з найбільшою кількістю зв'язків. На цій візуалізації веб-сайти, позначені **червоними колами, посилаються** лише на інші веб-сайти в межах підвибірки даних. Веб-сайти, позначені **синіми колами**, або посилаються виключно на інші сайти, або посилаються на сайти і на них посилаються сайти, що входять до підвибірки. Соціальні мережі, url-скорочувачі та платформи для відеоблогів не включені. Ця мережа створена за допомогою ruviz.

Подальший аналіз мережі, утвореної цими топ-10 (і навіть топ-20) веб-сайтами, показує, що соціальні мережі відіграють вирішальну роль у взаємопов'язаності цієї мережі. Наприклад, на топ-10 веб-сайтах, які цитують інші і на яких припадає 26,9% усіх посилань на веб-сайти, майже всі посилання пов'язані з платформами соціальних мереж, платформами для обміну відео та скороченнями URL-адрес. Найбільш цитованими платформами серед цих 10 сайтів є dzen.ru, phpbb.com, phpbbguru.net, t.me, twitter.com, vk.com, yandex.ru та youtube.com. Варто зазначити, що в цій десятці gorod24.online виділяється як єдиний кримський сайт місцевих новин і реклами, який часто посилається на російські федеральні ЗМІ.



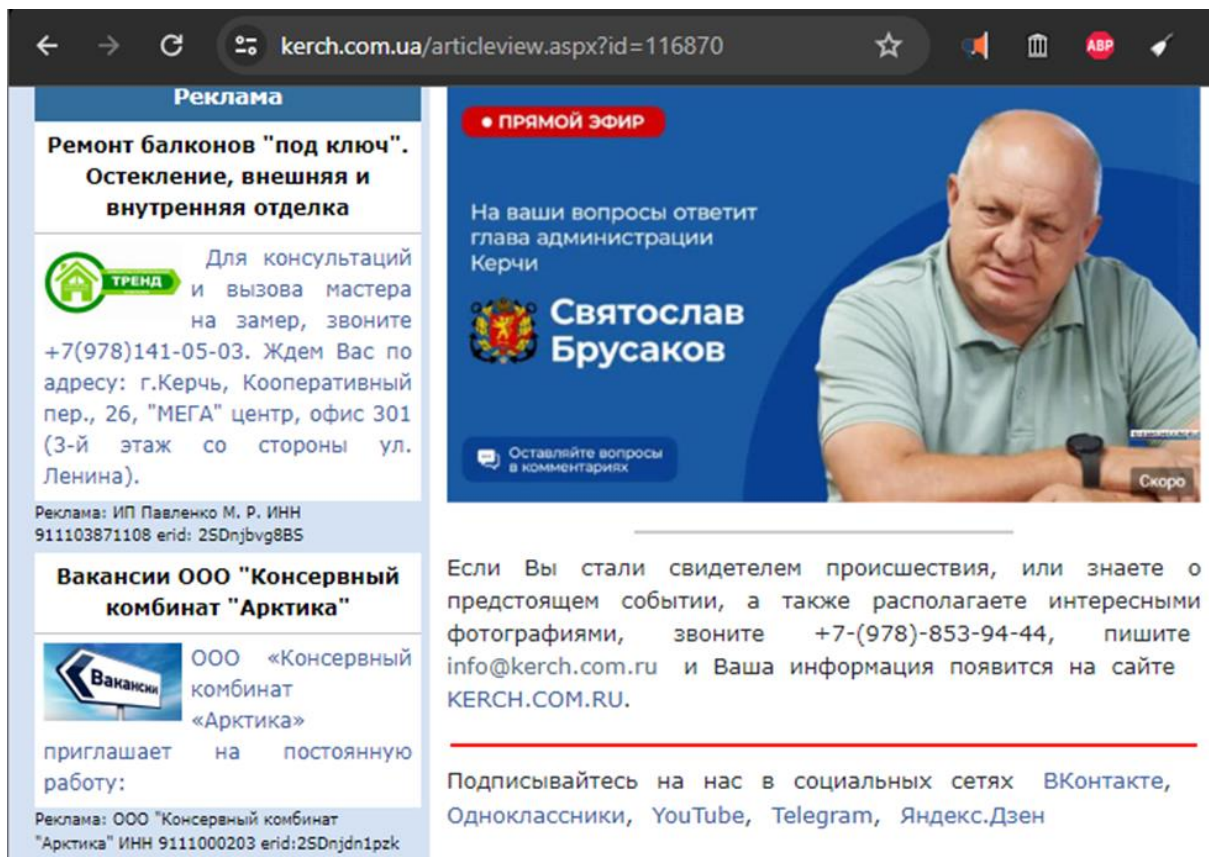
Скріншот з розділу сайту gorod24.online, присвяченого Феодосії, зроблений 29 січня 2024 року

У рейтингу топ-10 сайтів, які цитують інші, зв'язки, які не стосуються соціальних мереж, починають з'являтися лише з 30-ї позиції. У цій мережі, особливо для сайтів, присвячених окупованим територіям України, зв'язуючим фактором є ЗМІ, які підтримують агресію проти України та поширюють російську пропаганду. Зокрема, ukraina.ru цитується 16 різними джерелами серед топ-30 найбільш цитованих ЗМІ, тоді як на lug-info.com посилаються чотирнадцять джерел. Крім того, російські державні та підтримувані "Газпромом" ЗМІ ria.ru і smotrim.ru також відіграють значну роль у цій мережі. На них посилалися по дев'ять сайтів. Після фільтрації багатofункціональних платформ і соціальних мереж, топ-30 веб-сайтів складаються переважно з російських ЗМІ та урядових сайтів, що дає чіткіше уявлення про цілеспрямовану присутність російських ЗМІ в цих окупованих регіонах.



Топ-30 сайтів та кількість посилань на них

Серед 30 сайтів, виявлених під час аналізу мережі, лише один, kerch.com.ua, має українську локалізацію домену. Однак це не змінює проросійської позиції сайту. Kerch.com.ua функціонує насамперед як агрегатор новин, а також розміщує оголошення та слугує платформою для форуму, і дотримується позиції, яка відповідає проросійським поглядам і сприяє заходам, організованим окупаційною владою.



Публікація на сайті *kerch.com.ua*, з рекламою голови окупаційної адміністрації Керчі Святослава Бурсакова²⁷⁵

Kerch.com.ua та його дзеркало *kerch.com.ru* - це новинні сайти, які підпадають під категорію новинних сайтів, що є найпоширенішою категорією сайтів у вибірці даних. З 30 найпопулярніших сайтів 20 є новинними. Багато з них, такі як *gorod24.online*, *bloknot-donetsk.ru*, *smi2.ru*, *kerch.tv*, зосереджуються переважно на місцевих новинах з точки зору, яка узгоджується з російським урядом. Є також кілька ЗМІ, які висвітлюють як російські, так і українські новини з проросійських позицій. Наприклад, *ukraina.ru* зосереджується на новинах, пов'язаних з Україною, тоді як *ria.ru*, *russia.tv*, *rt.com* і *rt.ru* є популярними платформами для російської пропаганди.²⁷⁶

Другу категорію сайтів складають російські державні органи, які представлені в топ-30 найбільш відвідуваних сайтів. До них належить Верховний суд, який можна знайти на сайтах *vsrf.ru* та *supcourt.ru*. Судовий департамент при Верховному суді Російської Федерації можна знайти за адресою *sudrf.ru*. Крім того, Головне управління Федеральної служби судових приставів можна знайти на сайті *fssprus.ru*, а портал "Державні послуги" - на *gosuslugi82.ru*. Веб-сайти ЗМІ посилаються на ці органи та рекламують їхні послуги.

Медіа-організації, як і державні структури, часто посилаються на сайти, пов'язані з адміністративними органами окупованих територій та їхніми керівниками. Найчастіше

²⁷⁵ Kerch.com.ua (25.01.2024) "Святослав Бурсаков збирається вести прямий ефір ВКонтате". Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20240125134406/https://kerch.com.ua/articleview.aspx?id=116870>

²⁷⁶ BBC (06.03.2023) "Russia media guide". Доступно за посиланням: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17840134>

згадуються сайти, пов'язані з окупаційними утвореннями, створеними у 2014 році. Це "Народна рада Луганської народної республіки" (nslnr.su), "Міністерство інформації Донецької народної республіки", офіційний сайт "глави Донецької народної республіки" Дениса Пушиліна (denis-pushilin.ru) та муніципальний туристичний портал Севастополя (sevastopol.info).

V. Аналіз охоплення та мереж

A. Аналіз Telegram-каналів

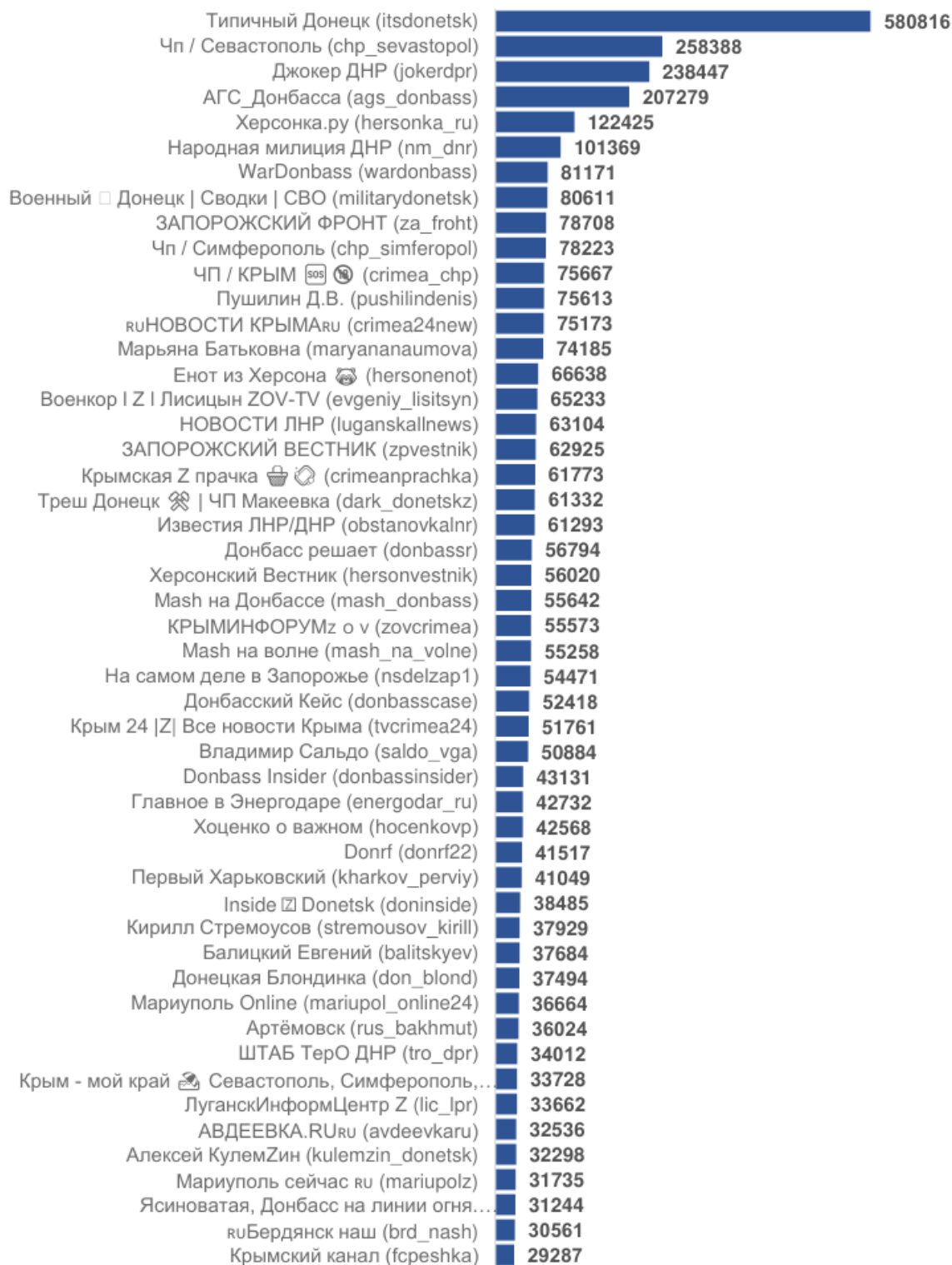
1. Кількість підписників та переглядів

Telegram-канали, орієнтовані на окуповані території України, зазвичай мають аудиторію, подібну до інших українських телеграм-каналів, і зосереджуються на новинах місцевого рівня. Наприклад, за даними моніторингової платформи Telemetrio, канал, що посідає перше місце в топ-100 українських Telegram-каналів,²⁷⁷ "Труха ⚡ Україна", станом на 30 січня 2024 року мав 2,6 мільйона підписників. Канал, що посів останнє місце в цьому списку, "INFOФАКТ УКРАЇНА", мав близько 300 тисяч підписників.

Більшість зі топ-100 Telegram-каналів функціонують як новинні портали, висвітлюючи загальнонаціональні новини в Україні. Однак у цьому списку також є канали, які зосереджуються на місцевих проблемах. Наприклад, "Київ INFO | Новости Украина" посідає 20-те місце і має 850 тисяч підписників. "Одесса INFO 📍 ua Новости" посідає 27-ме місце, а "Хуевая Одесса" - 28-ме. Обидва ці канали мають понад 700 тисяч підписників. Київ та Одеса, одні з найбільших міст України, природно, мають численну аудиторію у своїх місцевих Telegram-каналах.

Аудиторія Telegram-каналів, орієнтованих на окуповані Росією території України, загалом відповідає чисельності населення цих територій. Донецьк, найбільше місто, окуповане Росією, до 2014 року мав населення 953 тисячі осіб, як і Одеса. Однак на окупованих територіях лише кілька Telegram-каналів мають кількість підписників, яку можна порівняти з кількістю підписників топ-100 каналів в Україні. Зокрема, два з цих каналів - "Типичный Донецк" (itsdonetsk, 581 тис. підписників) і "Джокер ДНР" (jokerdpr, 238 тис. підписників). Третій канал, "Чп/Севастополь" (chp_sevastopol, 248 тис. підписників), орієнтований на аудиторію з Севастополя та Криму.

²⁷⁷ Telemetrio (30.01.2024) "Telegram-канал: Каталог Telegram-каналів: Україна". Доступно за посиланням: <https://web.archive.org/web/20240130194622/https://telemetr.io/en/channels?countries=ukraine>

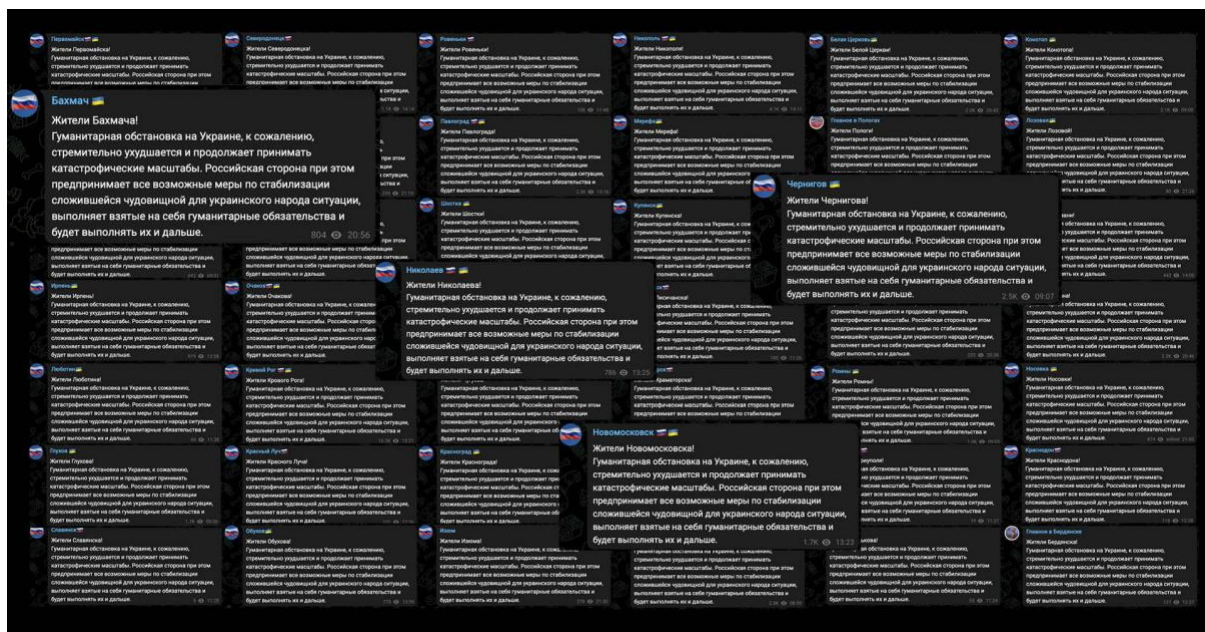


Кількість підписників для 50 Telegram-каналів, орієнтованих на окуповані території України, було зафіксовано 30 січня 2024 року

Telegram-канали, орієнтовані на окуповані території України, можна поділити на дві групи. Перша і найбільша група - це канали, які маскуються під новинні платформи та просувають російський порядок денний на цих територіях. Друга група - це особисті Telegram-блоги, які ведуть окупаційні чиновники та адміністративні органи. Ці блоги

просувають російський порядок денний і слугують джерелами інформації для каналів першої категорії. Як правило, новинні канали в Telegram мають більше підписників, хоча є й винятки.

Наприклад, за даними команди журналістики даних Texty,²⁷⁸ з лютого 2022 року росіяни створили кілька Telegram-каналів, які мають однакову фотографію профілю, однакові ніки та назви каналів. Ці канали репостять ідентичний контент для різних територій України. Під час і після повномасштабного вторгнення в Україну росіяни створили такі Telegram-канали для 13 областей України, від заходу до Житомира. Окрім одноманітності імен та ніків, ці Telegram-канали зазвичай мали однакове зображення профілю. У межах місцевих Telegram-каналів існує мережа каналів з назвами, що закінчуються на _ru або _rus. Ці канали мають назву "Главное в ..." ("Головне в ..."), за якою йде назва конкретного населеного пункту. Ось приклади деяких Telegram-каналів цієї мережі: "Главное в Геническе" (Genichesk_ru), "Главное в Херсоне" (hercon_ru), "Главное в Мелитополе" (melitopol_ru) тощо.



Однакові пости в мережі проросійських Telegram-каналів. Зображення Texty²⁷⁹

Такі Telegram-канали зазвичай мали близько тисячі підписників, і вони скоординовано поширювали однакові пости, залишаючи мало місця для місцевих новин.²⁸⁰ Однак більшість цих каналів були закриті після контрнаступу українських військ у Харківській та Херсонській областях восени 2023 року. Незважаючи на тимчасову окупацію окремих українських територій, Telegram-канали в цій мережі продовжують працювати. Ці канали слугують одним з інструментів поширення дезінформації та контролю медіапростору в Росії. Незважаючи на відносно невелику аудиторію через орієнтацію на гіперлокальні

²⁷⁸ Texty.org.ua (15.11.2022) "Окупація Telegram. Як Росія хотіла створити медіа-монстра, а отримала паперового тигра". Доступно за посиланням: <https://texty.org.ua/projects/108161/telegram-occupation-how-russia-wanted-breed-media-monster-ended-paper-tiger/>

²⁷⁹ Там же.

²⁸⁰ Детектор медіа (14.12.2022) "Кремлівська гідра": 300 Telegram-каналів, які отрують український інформаційний простір. Доступно за посиланням: <https://detector.media/monitoring-internetu/article/205954/2022-12-14-kremlivska-gidra-300-telegram-kanaliv-yaki-otruyuyut-ukrainsky-infoprostir/>

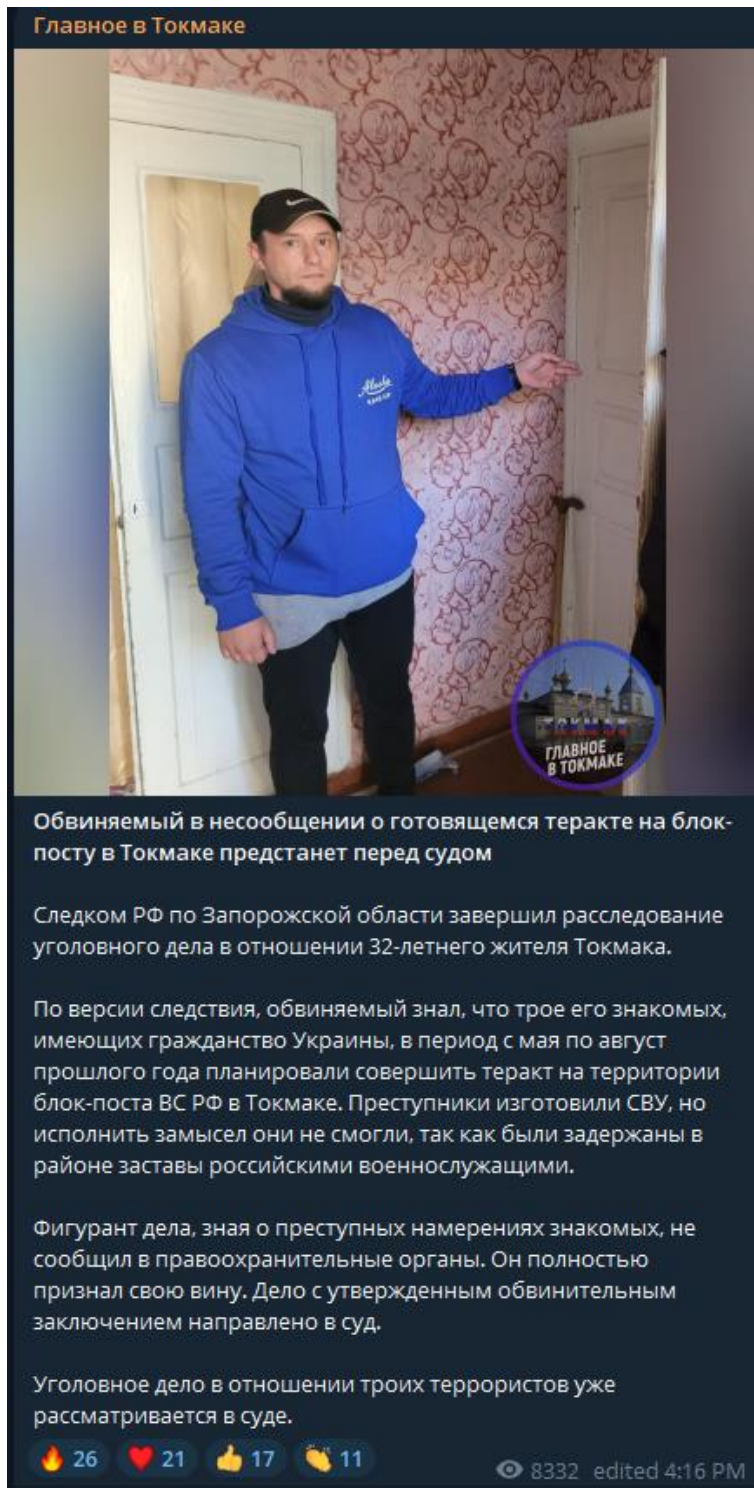
спільноти, місцеві Telegram-канали на окупованих територіях є досить ефективними у просуванні проросійського порядку денного.

Очевидно, що Telegram-канали, орієнтовані на окуповані території України, відіграють значну роль в інформаційній екосистемі цих територій. Хоча аудиторія таких каналів не досягає такої ж кількості, як у найпопулярніших українських каналів, вона все ж охоплює значний сегмент населення цих територій. Подвійна природа цих каналів, які слугують одночасно засобами масової інформації та платформами для просування проросійського порядку денного, підкреслює складний характер інформаційного аспекту війни. Коливання кількості підписників і, зрештою, відключення багатьох каналів після українських контрнаступів відображають перехідний характер таких інформаційних каналів у зонах конфлікту, де контроль над територією та інформаційним простором є предметом гострої боротьби.

2. Вплив і залучення

Telegram-канали, орієнтовані на окуповані регіони України, успішно набрали значну кількість підписників, використовуючи свої платформи для поширення адаптованого контенту, який відкликається місцевій аудиторії. Ці канали, з фокусом на окупованих територіях, задовольняють потреби своїх глядачів, використовуючи стиль комунікації, який звертається безпосередньо до них та пропагує місцевій аудиторії російський порядок денний. Засилля таких каналів на окупованих територіях може частково пояснюватися обмеженим доступом до альтернативних джерел новин, коли в інформаційному просторі значною мірою домінують наративи, вигідні Росії. Хоча важко визначити точний рівень залученості аудиторії цих каналів, широкий спектр їхньої популярності та рівнів активності свідчить про розмаїту екосистему контенту, адаптованого для окупованих територій. Показники залученості цих каналів можуть слугувати індикаторами їхнього впливу, хоча справжній вплив також залежить від релевантності контенту та способу його подання.

Типове співвідношення переглядів та підписників для Telegram-каналів вказує на те, що лише близько 30% підписників переглядають дописи. Наприклад, у щотижневому аналізі Telegram-каналів Запорізької області ми проаналізували 148 унікальних постів. Середнє співвідношення переглядів та підписників для цих постів склало 31,2%. Ймовірність того, що допис отримає більшу кількість переглядів, зростає, якщо він поширюється в проросійському сегменті Telegram. Дописи, які отримують найбільше поширень, часто стосуються подій на фронті та кримінальних новин, які поширюються в мережі проросійських Telegram-каналів з метою демонстрації ефективності російських військових або правоохоронних органів і залякування опонентів Росії. Однак, коли допис поширюється кількома каналами, провести зв'язок між збільшенням кількості переглядів та каналом-джерелом стає складним завданням. Це пов'язано з тим, що різке збільшення кількості переглядів є наслідком поширення допису різними каналами.



У дописі, поширеному на Telegram-каналі "Главное в Токмаке" 1 листопада 2023 року,²⁸¹ повідомлялося про затримання чоловіка, який нібито планував "теракт проти російських військових" у Токмаку Запорізької області. Завдяки широкому поширенню серед проросійських Telegram-каналів публікація набрала значну кількість переглядів, майже досягнувши кількості підписників Telegram-каналів на момент створення допису.

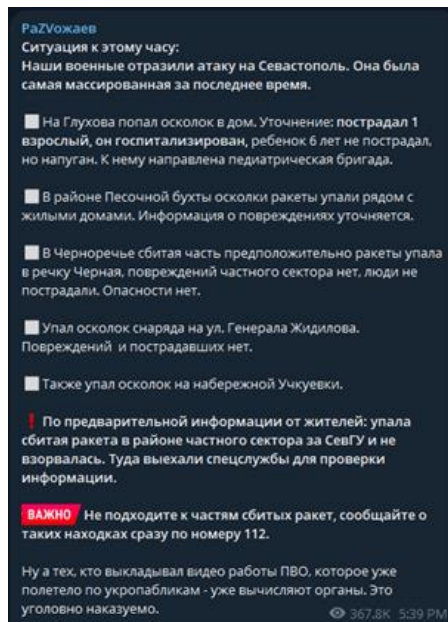
²⁸¹ Telegram post "Головне в Токмаку" (01.11.2023). Доступно за посиланням: https://t.me/tokmak_ru/7736

Поширення дописів у проросійських Telegram-каналах не обов'язково призводить до збільшення кількості коментарів, але збільшує кількість переглядів кожного допису. Аналіз 148 дописів із Запорізької області показав, що в середньому лише 0,62% глядачів залишають коментарі до дописів. Важливо зазначити, що для аналізу були відібрані пости, які збирають найбільше коментарів і висвітлюють актуальні теми, пов'язані з фронтом, політикою та місцевими подіями, які зазвичай викликають активні дискусії в соціальних мережах. Водночас найвище співвідношення коментарів до переглядів спостерігається у каналів з меншою кількістю підписників, наприклад, "МДК Запоріжжя",²⁸², який має 1,8 тис. підписників, проте співвідношення коментарів до переглядів у проаналізованому масиві даних не перевищує 2%. Співвідношення коментарів до переглядів менше одного відсотка є типовим для Telegram-каналів і не повинно інтерпретуватися як свідчення обмеженого впливу Telegram на аудиторію на окупованих територіях України.

3. Аналіз контенту

Автори контенту в проросійських Telegram-каналах часто використовують стратегії, методи та поширюють повідомлення, які співзвучні з ключовими російськими пропагандистськими каналами. Ці тактики і методи або адаптовані до місцевого контексту, або використовуються як є, і розповсюджені в місцевих контекстах. Загалом, посили та пропагандистські тактики залишаються послідовними на різних рівнях. У проросійських Telegram-каналах поширеною практикою є редагування або видалення неприхильних коментарів і заміна дописів та медіа-контенту з метою приховати будь-яке невдоволення місцевого населення, а також формування оптимізму та підтримки окупаційної влади. Отже, одним із найчастіших джерел критики в цих Telegram-каналах і коментарях є реакція на успішні атаки на російські позиції на окупованих територіях України. У таких випадках критика часто спрямована на Збройні сили України та країни-члени НАТО. Публікації, що висвітлюють успішні атаки Збройних сил України, мають на меті створити відчуття єдності серед аудиторії, розпалюючи ненависть до спільного ворога. Такі публікації також слугують для мобілізації аудиторії, спрямовуючи її увагу на потенційних зрадників серед місцевих жителів. У цьому контексті такий контент часто просуває місцевих окупаційних чиновників і створює сприятливий імідж "новинних" проросійських Telegram-каналів.

²⁸² Telegram-пост "МДК Запорожье" (03.11.2023) Доступно за посиланням: https://t.me/MDK_Zaporozhye/1291



Окупант, "губернатор Севастополя" Михайло Развожаев виступив із погрозами,²⁸³ попередивши про можливі переслідування осіб, які поширюють відео, що демонструють українські атаки на російські позиції в Севастополі.



Колишнього американського чиновника звинуватили²⁸⁴ у заохоченні нападів на Росію та обіцянках ескалації атак на Україну у відповідь на потенційні напади США на Росію

Автори контенту в проросійських Telegram-каналах часто намагаються зобразити деталі наслідків обстрілів окупованих територій, щоб звинуватити Україну у воєнних злочинах і нападах на цивільну інфраструктуру.²⁸⁵ ²⁸⁶ Вони часто використовують описи жорстокості, що перегукуються з російським пропагандистським наративом, який

²⁸³ Telegram-пост "PaZVojaev" (04.01.2024). Доступно за посиланням: <https://t.me/razvozhaev/5084>

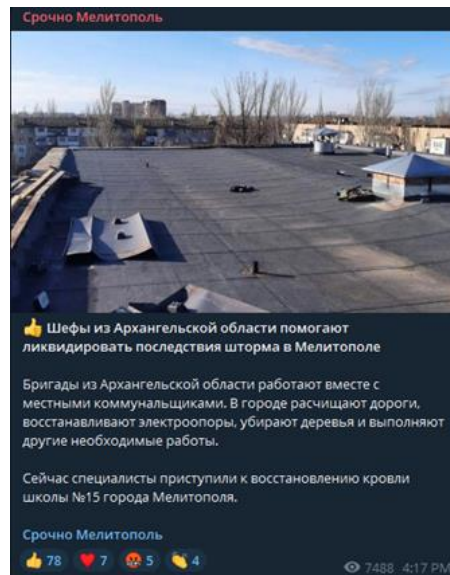
²⁸⁴ Telegram-пост "Инцидент Крым ДТП ЧП" (18.01.2024). Доступно за посиланням: <https://t.me/badcrimea/23905>

²⁸⁵ Telegram-пост "Типичный Донецк" (16.01.2024). Доступно за посиланням: <https://t.me/itsdonetsk/121841>

²⁸⁶ Telegram-допис "ПП Донецк Z" (15.01.2024). Доступно за посиланням: https://t.me/chp_donetska/76140

наголошує на нібито обстрілах Донецька з боку України протягом багатьох років.²⁸⁷ Такі описи слугують для виправдання агресивного втручання Росії в конфлікт.

Ще одним поширеним наративом, який просувають проросійські Telegram-канали на окупованих територіях, є відчуття єдності з Росією. Цей наратив підкріплюється дописами, які підкреслюють участь російських кураторів з різних регіонів, які начебто надають допомогу у відновленні місцевої інфраструктури або діляться своїм досвідом з місцевими колаборантами.



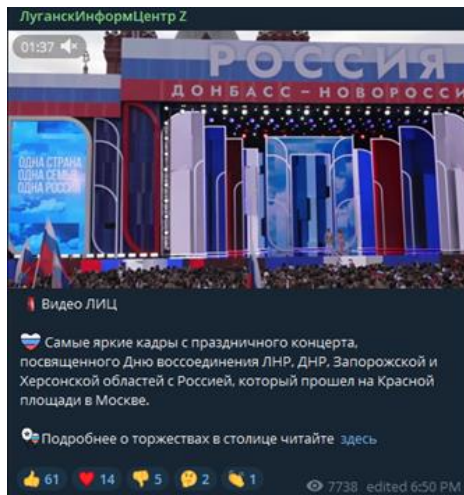
Приклад допису в Telegram демонструє підтримку, яку надали "шефи" з Архангельська мешканцям Мелітополя у боротьбі зі штормом²⁸⁸

Наратив про російську єдність має ще один вимір, який підживлюється фіктивними виборами та референдумами, організованими на окупованих територіях України, а також річницями таких дат, як анексія українських територій²⁸⁹.

²⁸⁷ Детектор медіа (06.04.2022) "Вісім років". Деконструкція найпопулярнішого міфу російської пропаганди. Доступно за посиланням: <https://ms.detector.media/in-english/post/29297/2022-04-06-eight-years-deconstructing-the-most-popular-myth-of-russian-propaganda/>

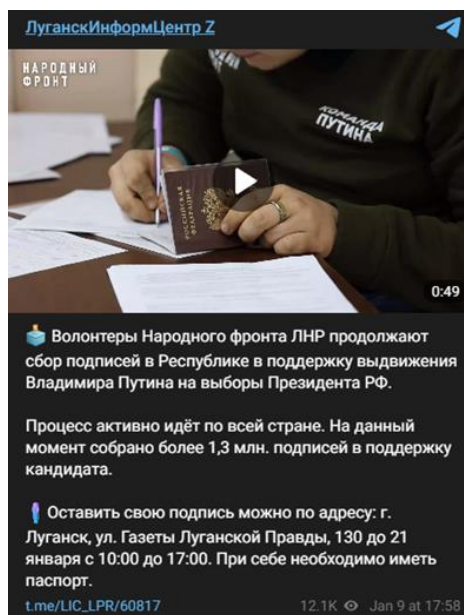
²⁸⁸ Telegram-пост "Срочно Мелитополь" (30.11.2023). Доступно за посиланням: https://t.me/srochno_melitopol/10047

²⁸⁹ Telegram-допис "ЧП / КРЫМ" (24.01.2024). Доступно за посиланням: https://t.me/crimea_chp/25249



Відео з концерту в Москві, присвяченого річниці фейкового референдуму про "возз'єднання" Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей з Росією²⁹⁰

Останнім часом у фокусі наративу про "об'єднання з Росією" - майбутні президентські вибори в Росії, заплановані на березень 2024 року. Автори Telegram-постів активно поширюють історії про місцевих жителів, які підтримують Росію і "не можуть обійтися без Путіна". Під такими постами в Telegram-каналах, де дозволено коментування, аудиторія висловлює два типи коментарів. Перший тип - це беззастережна підтримка Путіна, тоді як другий тип відображає нудьгу щодо російської політики, де результат виборів вважається дуже передбачуваним.

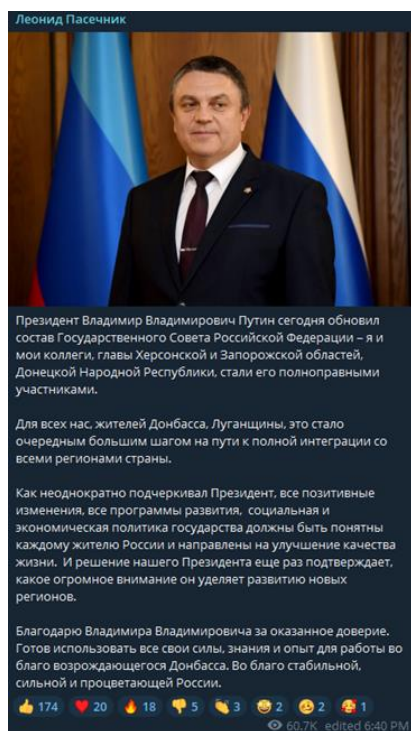


У дописі в Telegram обговорюється збір підписів на окупованих територіях України на підтримку висунення Володимира Путіна на посаду президента Росії²⁹¹

²⁹⁰ Telegram-допис "ЛуганскИнформЦентр Z" (30.09.2023). Доступно за посиланням: https://t.me/LIC_LPR/56064

²⁹¹ Telegram-допис "ЛуганскИнформЦентр" (09.01.2024). Доступно за посиланням: https://t.me/LIC_LPR/60817

Окупаційні чиновники, зображені в проросійських Telegram-каналах, показані як непохитно лояльні до Росії, які докладають усіх зусиль, щоб сприяти об'єднанню підконтрольних їм територій з Росією.



Допис стверджує, що Путін призначив окупаційних "голів" Херсонської та Запорізької областей, "Донецької та Луганської народних республік" повноправними членами Державної ради Росії. Що є значним кроком до інтеграції цих регіонів до Росії в плані програм розвитку та підвищення якості життя²⁹²

Що стосується місцевих питань, то в Telegram-каналах переважно поширюються реактивні повідомлення чиновників. Ці повідомлення покликані заспокоїти місцевих мешканців, в яких виникають проблеми, дискомфорт та тривоги. Причини занепокоєння однакові на територіях, окупованих у 2014 році та після 2022 року. Зазвичай вони стосуються місцевої інфраструктури. Серед таких проблем: водопостачання,²⁹³ вивезення сміття²⁹⁴ та центральне опалення,²⁹⁵ проблеми з електроенергією, затримки з виплатою пенсій²⁹⁶ та формування реакції населення на стихійні лиха.²⁹⁷ У відповідь на аварії окупаційні чиновники зазвичай використовують такі формули комунікації, які передбачають звинувачення чиновників нижчого рівня та працівників комунальних служб²⁹⁸, обіцяючи в майбутньому вирішити проблеми, про які йдеться.

²⁹² Допис у Telegram "Леонид Пасечник" (12.12.2023). Доступно за посиланням: https://t.me/glava_lnr_info/1925

²⁹³ Telegram-пост "PaZVoжаев" (21.01.2024). Доступно за посиланням: <https://t.me/razvozhaev/5217>

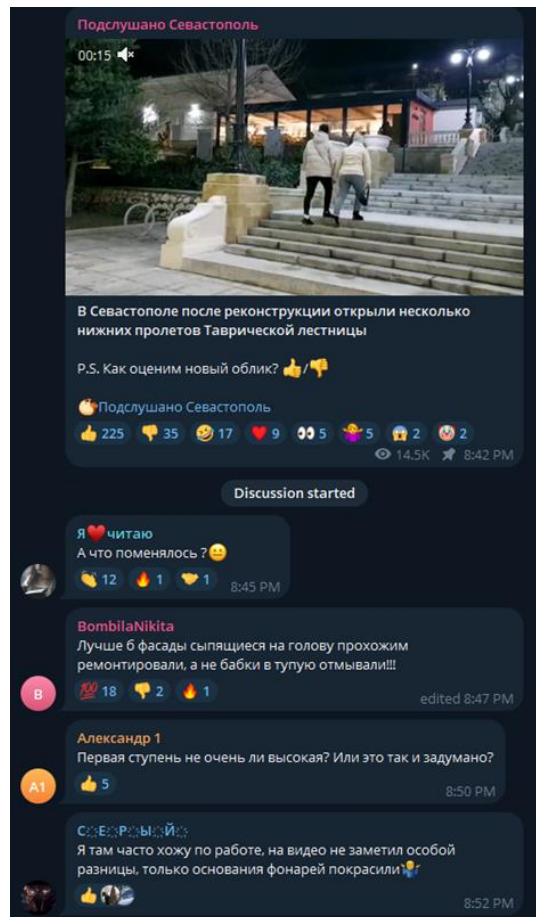
²⁹⁴ Telegram- допис "Типичный Донецк" (15.01.2024). Доступно за посиланням: <https://t.me/itsdonetsk/128756>

²⁹⁵ Telegram- допис "ЖИЗНЬ В ДНР" (15.01.2024). Доступно за посиланням: <https://t.me/lifednr/8068>

²⁹⁶ Telegram- допис " ЖИЗНЬ В ДНР " (13.01.2024). Доступно за посиланням: <https://t.me/lifednr/8024>

²⁹⁷ Telegram-допис ЧП Донецк (15.01.2024). Доступно за посиланням: https://t.me/chp_donetska/76109

²⁹⁸ Telegram-допис " ЖИЗНЬ В ДНР " (08.01.2024). Доступно за посиланням: <https://t.me/lifednr/7882>

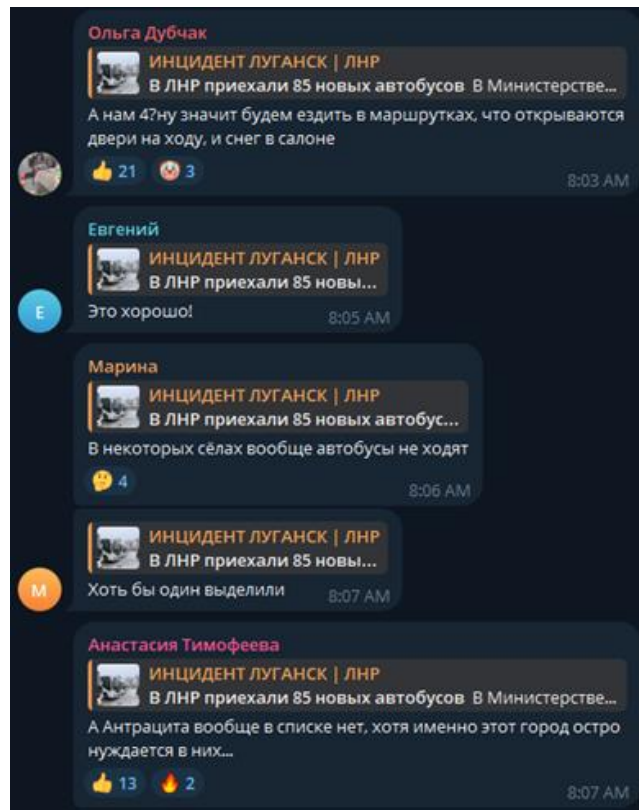


Коментатори в Telegram, які обговорюють відновлення сходів у Криму, висловлюють свій скептицизм, заявляючи, що не бачать помітної різниці, і підозрюють, що місцеві чиновники могли привласнити кошти, виділені на проект.²⁹⁹

Окупаційні чиновники використовують проактивну комунікацію, щоб повідомляти про успішне оновлення інфраструктури, але деякі коментатори в Telegram висловлюють підозри, звинувачують у хабарництві, що згодом посилює невдоволення серед тих, хто не отримує безпосередньої вигоди від покращення інфраструктури. Однією з проблем комунікації окупаційних чиновників у Telegram є їхня нездатність брати участь в обговоренні політичних рішень з місцевими жителями та представляти їхнє обґрунтування, часто надаючи тези без належних пояснень та комунікації після підписання рішення. Через відсутність прозорої комунікації локальні рішення часто стають несподіванкою для мешканців, що змушує їх приписувати чиновникам корупційні наміри.³⁰⁰

²⁹⁹ Telegram- допис "Подслушано Севастополь" (28.01.2024). Доступно за посиланням: https://t.me/podslushano_92/14075

³⁰⁰ Telegram-пост "НОВОСТИ ЛНР (26.01.2024)". Доступно за посиланням: <https://t.me/luganskallnews/15820>



Читачі Telegram-каналу, який висвітлює новини з окупованої частини Луганської області, висловлюють невдоволення тим, що одні міста отримали електробуси, а інші не потрапили до списку³⁰¹

Російська пропаганда, що поширюється через Telegram-канали на окупованих територіях України, переважно фокусується на наративах, які відповідають стратегічним інтересам Кремля. Ці повідомлення часто підкреслюють легітимність і незмінність російського контролю, зображуючи Росію як визволителя і захисника місцевого населення від нібито ворожого і нелегітимного українського уряду. Крім того, ці канали можуть нагнітати страх щодо наслідків опору російському контролю, зокрема погрожувати насильством або репресіями проти тих, кого вважають нелояльними або такими, що підтримують Україну. Загалом, стратегія російської пропаганди на окупованих територіях виглядає багатогранною, спрямованою на легітимізацію окупації, деморалізацію опору та формування у місцевого населення відчуття неминучості російського контролю та згоди з ним.

4. Охоплення через цитування

Telegram є важливим інструментом, який використовується для керування потоками інформації на окупованих територіях України (докладніше див. частину 1 цього розділу). Телеграм-канали, орієнтовані на аудиторію на цих територіях, тісно пов'язані між собою. Вони функціонують як окрема екосистема, яка переплітається з російськими та проросійськими ЗМІ та іншими Telegram-каналами (див. Додаток 2).

³⁰¹ Telegram-допис "НП | ИНЦИДЕНТ | ЛУГАНСК (23.01.2024)". Доступно за посиланням: <https://t.me/incidentchat/273384>

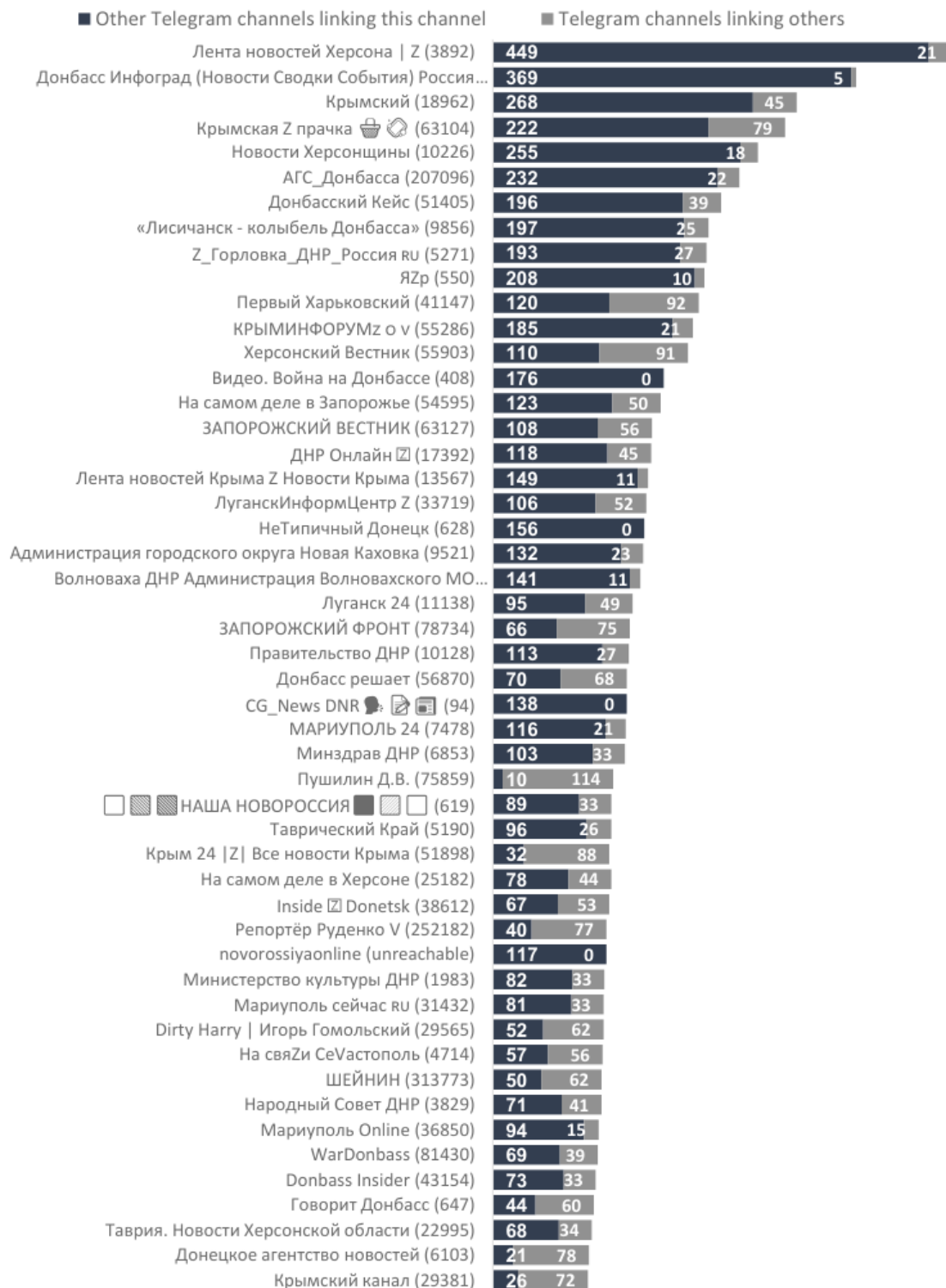
Огляд методології створення мережі Telegram-каналів

Цей огляд пропонує структурований підхід до мапування мережі доменів Telegram-каналів, висвітлюючи взаємозв'язок та вплив у медіапросторі ТОТ. Діапазон дат для збору даних охоплює період з 20 листопада по 20 грудня 2023 року.

- **Початкова компіляція Telegram-каналів:**
 - Ми почали зі списку з 345 Telegram-каналів, виявлених завдяки постійному моніторингу ЗМІ на тимчасово окупованих територіях (ТОТ) з моменту повномасштабного вторгнення.
 - Використовуючи відкриті заходи, ми перевірили ці канали на наявність дописів, що містять URL-посилання на інші Telegram-канали, акаунти в соціальних мережах та веб-сайти.
- **Визначення "вихідних" посилань.** Ми називаємо посилання з нашого початкового набору каналів на зовнішні джерела "вихідними" посиланнями.
- **Відбір та аналіз топових Telegram-каналів:**
 - З початкового списку ми відібрали 200 найактивніших каналів.
 - За допомогою Telemetr.io ми проаналізували ці канали, щоб зібрати "вхідні" посилання, у яких ці канали згадувалися або на них посилалися інші Telegram-канали.
- **Збір даних та мапування взаємозв'язків.** Загалом було виявлено та зафіксовано 21 935 взаємозв'язків між каналами.
- **Нормалізація та агрегація даних:**
 - Через технічні відмінності у зборі вхідних і вихідних посилань ми нормалізували значення цих зв'язків перед об'єднанням двох наборів даних.
 - Значення відображає частоту, з якою канал згадує або пересилає контент іншого каналу.
- **Фільтрація для фінальної мапи.** У фінальну мапу потрапляють лише ті Telegram-канали, які мають мінімум 5 зв'язків.

Загалом, у вибраних даних лише 0,08% Telegram-каналів збільшують кількість вихідних посилань. Частка Telegram-каналів, на які посилаються інші, перевищує кількість тих, на які вони посилаються.

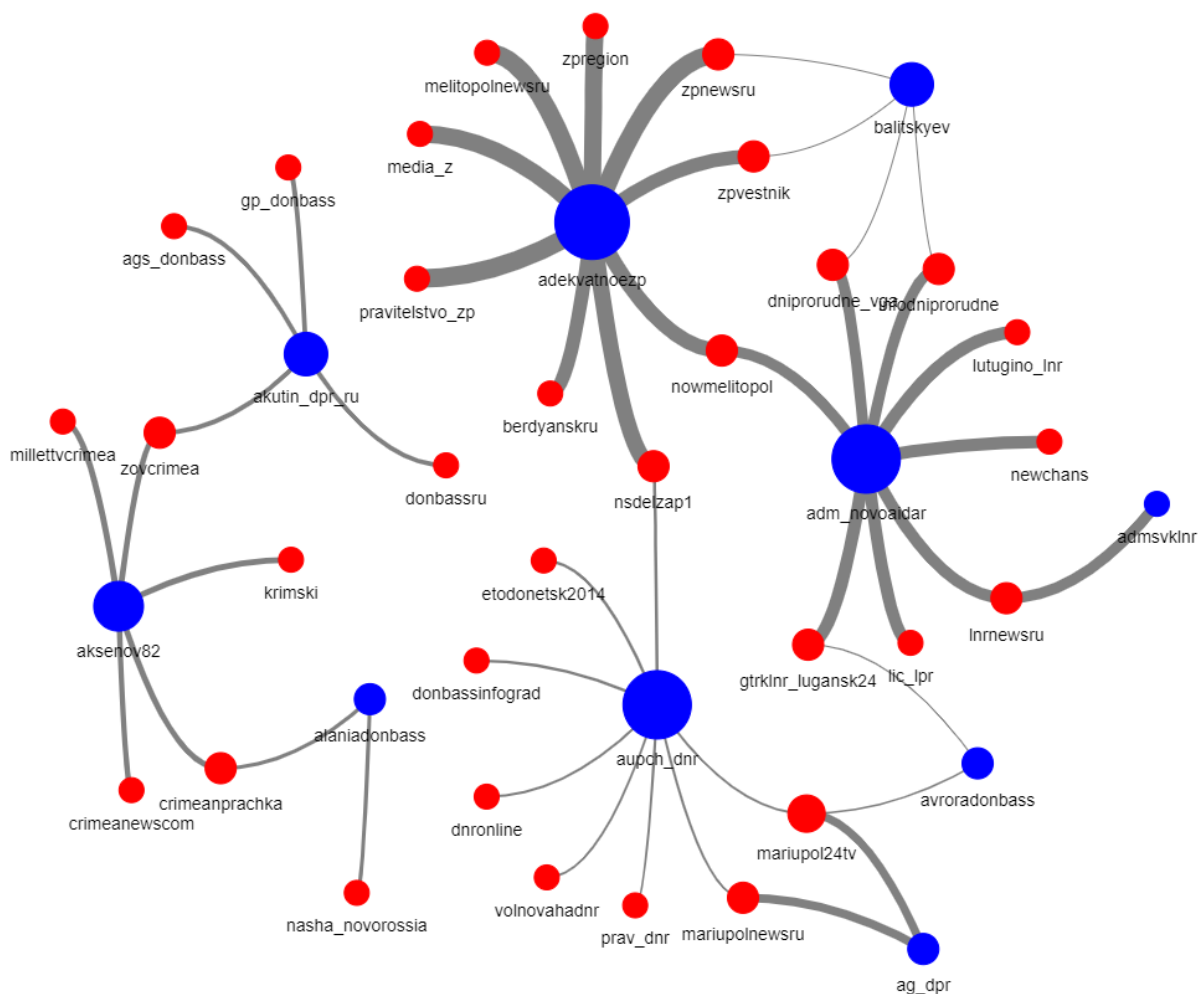
Початковий список з 345 Telegram-каналів і ті, що мають більшу суму вхідних і вихідних посилань, зазвичай мають більше посилань, спрямованих на них, порівняно з іншими Telegram-каналами. Найімовірнішою причиною того, що обрані Telegram-канали мають більше посилань, ніж каналів, на які вони посилаються, є те, що більшість із цих каналів є локальними. Вони часто слугують джерелом новин для інших Telegram-каналів, незважаючи на те, що не є достовірними джерелами новин. Ці канали, як правило, анонімні і мають проросійську спрямованість.



Посилання на топ-50 Telegram-каналів із зазначенням кількості підписників у дужках. Кількість підписників станом на 26 січня 2024 року

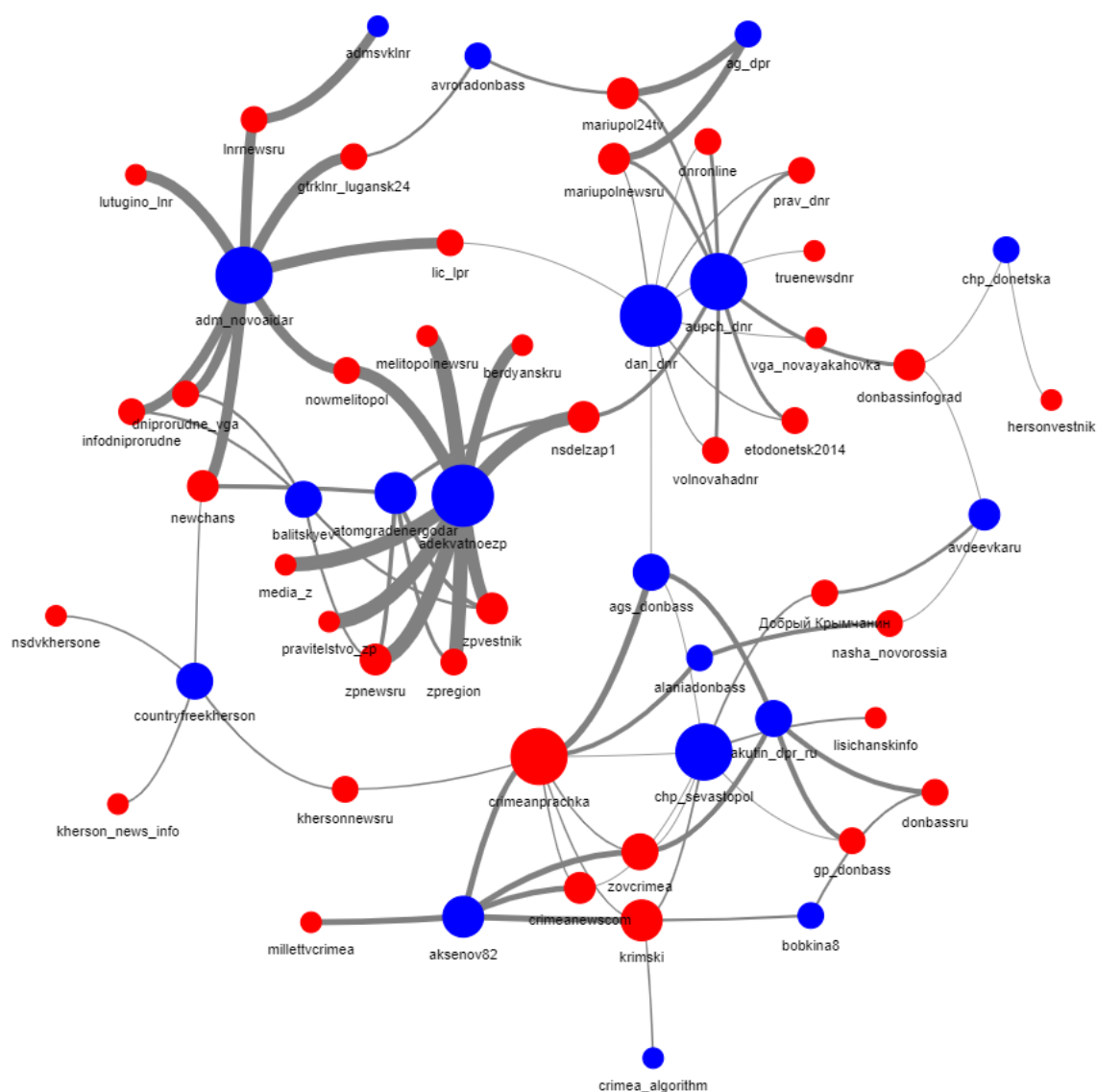
Ще одним спостереженням є те, що ключовими Telegram-каналами, які пов'язують Telegram-канали на інших окупованих територіях України, окрім місцевих джерел новин, є місцеві окупаційні чиновники. Це ілюструє мережева діаграма з топ-50 Telegram-каналів і топ-10 каналів, на які вони посилаються. До цієї топ-10 цитованих джерел

входять Адекватное Запорожье (adekvatnoezp, 277 підписників), Администрация Новоайдарского муниципального округа (adm_novoaidar, 1911 підписників), Администрация Свердловского муниципального округа ЛНР (admsvklmr, 2104 підписників), Администрация Главы ДНР (ag_dpr, 24083 підписників), Аксёнов Z 82 (aksenov82, 135746 підписників), AKUTIN.DPR.RU (akutin_dpr_ru, 1969 підписників), МОО "Землячество Алании" (alaniadonbass, 708 підписників), Омбудсмен ДНР Дарья Морозова (aupch_dnr, 1686 підписників), студия "Аврора" (avroradonbass, 395 підписників) та Балицкий Евгений (balitskyev, 37693 підписників). Характерно, що шість з цих Telegram-каналів належать представникам окупаційної адміністрації, тоді як решта чотири - "Адекватное Запорожье", AKUTIN.DPR.RU, МГО "Землячество Алании" та студия "Аврора" - є локальними новинними Telegram-каналами.



Мережа, що складається з 10 найпопулярніших Telegram-каналів, які посилаються на 50 Telegram-каналів з найбільшою кількістю зв'язків. На цій візуалізації веб-сайти, позначені **червоними колами**, посилаються лише на інші веб-сайти в межах підвибірки даних. Сайти, позначені **синіми колами**, або посилаються виключно на інші сайти, або посилаються на сайти і на них посилаються сайти, що входять до підвибірки. Соціальні мережі, url-скорочувачі та платформи для відеоблогів не включені. Ця мережа була створена за допомогою ruviz.

Топ-10 Telegram-каналів, які фокусуються на Криму, виглядають ізольованими від каналів на інших окупованих територіях, виходячи з посилань у 50 найбільш пов'язаних каналах. Однак цей висновок є некоректним. Хоча мережевий аналіз топ-10 каналів для Криму виявляє лише одне посилання на AKUTIN.DPR.RU з Донецька, розширення аналізу за рахунок включення більшої кількості каналів з топ-50 показує, що кримські канали не є ізольованими. Якщо додати ще 10 каналів, які часто пов'язані гіперпосиланнями, стає очевидним, що кримські Telegram-канали дійсно добре пов'язані з місцевими веб-сайтами в інших окупованих регіонах України, що спростовує початкове враження щодо їхньої ізольованості. Telegram-канали не лише мають міцні зв'язки в межах своїх регіонів, але й демонструють взаємозв'язок з Telegram-каналами з інших областей.



Мережа, що складається з 20 найпопулярніших Telegram-каналів, які посилаються на 50 Telegram-каналів з найбільшою кількістю підключень. На цій візуалізації веб-сайти, позначені **червоними колами**, посилаються лише на інші веб-сайти в межах підвибірки даних. Веб-сайти, позначені **синіми колами**, або посилаються виключно на інші сайти, або посилаються і на них посилаються сайти, що входять до підвибірки.

Соціальні мережі, url-скорочувачі та платформи для відеоблогів не включені. Ця мережа була створена за допомогою ruviz.

У структурі мережі Telegram на окупованих територіях України російські Telegram-канали відіграють другорядну роль як сполучна ланка. Однак це не повинно викликати сумнівів щодо проросійської лояльності, вкоріненої в контенті місцевих Telegram-каналів. Посилання на сумнозвісні пропагандистські Telegram-канали та російські ЗМІ присутні в більш глибоких шарах зв'язків між досліджуваними Telegram-каналами. Посилання на російські та місцеві проросійські ЗМІ також слугують інструментом індоктринації населення окупованих територій. (Поглиблений аналіз посилань на сайти, спрямовані саме на ТОТ, див. у Частині VIII).

VI. Висновки

- 1) Централізація медіаландшафту в так званих "ДНР" і "ЛНР" відбулася шляхом створення медіа-холдингів - "Республиканский медиахолдинг" (РМХ) і "Луганьмедиа". Обидві організації мають на меті координацію порядку денного в ЗМІ і, що найважливіше, розподіл фінансування від Кремля. З моменту свого створення у 2017 році РМХ активно сприяє діяльності Кремля на Донбасі, стимулюючи паспортизацію, заохочуючи мешканців до участі в незаконному референдумі про анексію у вересні 2022 року та місцевих виборах роком пізніше. Холдинг "Луганьмедиа" був створений трьома роками пізніше, і, на відміну від РМХ, який контролював лише друковані ЗМІ, до його складу увійшли також і телерадіокомпанії. Проте у відкритих джерелах мало інформації про його діяльність, що свідчить про його обмежену роль як простого посередника між місцевими ЗМІ та російським федеральним урядом.

У Криму, однак, з огляду на його швидку анексію Росією, місцеві ЗМІ були безпосередньо підпорядковані Кремлю, і жодного медіа-холдингу не було створено. Натомість місцеві ЗМІ були централізовані у великих телерадіокомпаніях, таких як ТРК "Крым", яка була заснована і контролюється Міністерством внутрішньої політики, інформації та зв'язку Криму.

- 2) Цікаві тенденції спостерігаються щодо кадрового складу ЗМІ на окупованому Донбасі. Місцевих працівників можна розділити на 2 підкатегорії: 1) тих, хто раніше працював у медіа, і 2) тих, хто не має відношення до галузі. Останні, найімовірніше, отримали свої посади завдяки добрим стосункам з окупаційною владою, яка перебувала в пошуку працівників з огляду на масовий відтік медіа-професіоналів, починаючи з 2014 року. Місцеві жителі, які раніше працювали в ЗМІ, або залишилися на своїх посадах, або побачили значні кар'єрні можливості, отримавши підвищення на редакторські (як Тетяна Михайлова, головна редакторка телеканалу "Оплот", яка до 2014 року працювала у весільному журналі) або управлінські/державні посади (як згадана вище Світлана Мамонтова або Майя Пирогова, яка раніше була маловідомою регіональною журналісткою, а згодом приєдналася до Міністерства інформації та делегації так званої "ДНР" на переговорах у Мінську). Через дефіцит фахівців у сфері медіа окупаційна влада також була змушена вдаватися до навчання та рекрутингових кампаній у місцевих університетах, а також створення "медіашкіл" для підготовки молодих, часто неповнолітніх, студентів до роботи журналістами. Це особливо помітно на прикладі телеканалу "Мариуполь 24", більшість репортерів якого є або недавніми випускниками, або студентами місцевих університетів.
- 3) Міністерства, що займаються інформаційною політикою, були створені незабаром після окупації Криму і створення «ЛНР» та «ДНР». Тоді як мініффри окупованої частини Херсонської області є доволі активним, мініінформації в окупованій Запорізькій області існує "на папері" та не виглядає особливо активним чи впливовим. За повідомленнями, нагляд за інформаційною політикою на ТОТ здійснює Адміністрація Президента і, зокрема, перший заступник голови Адміністрації Президента Сергій Кірієнко.

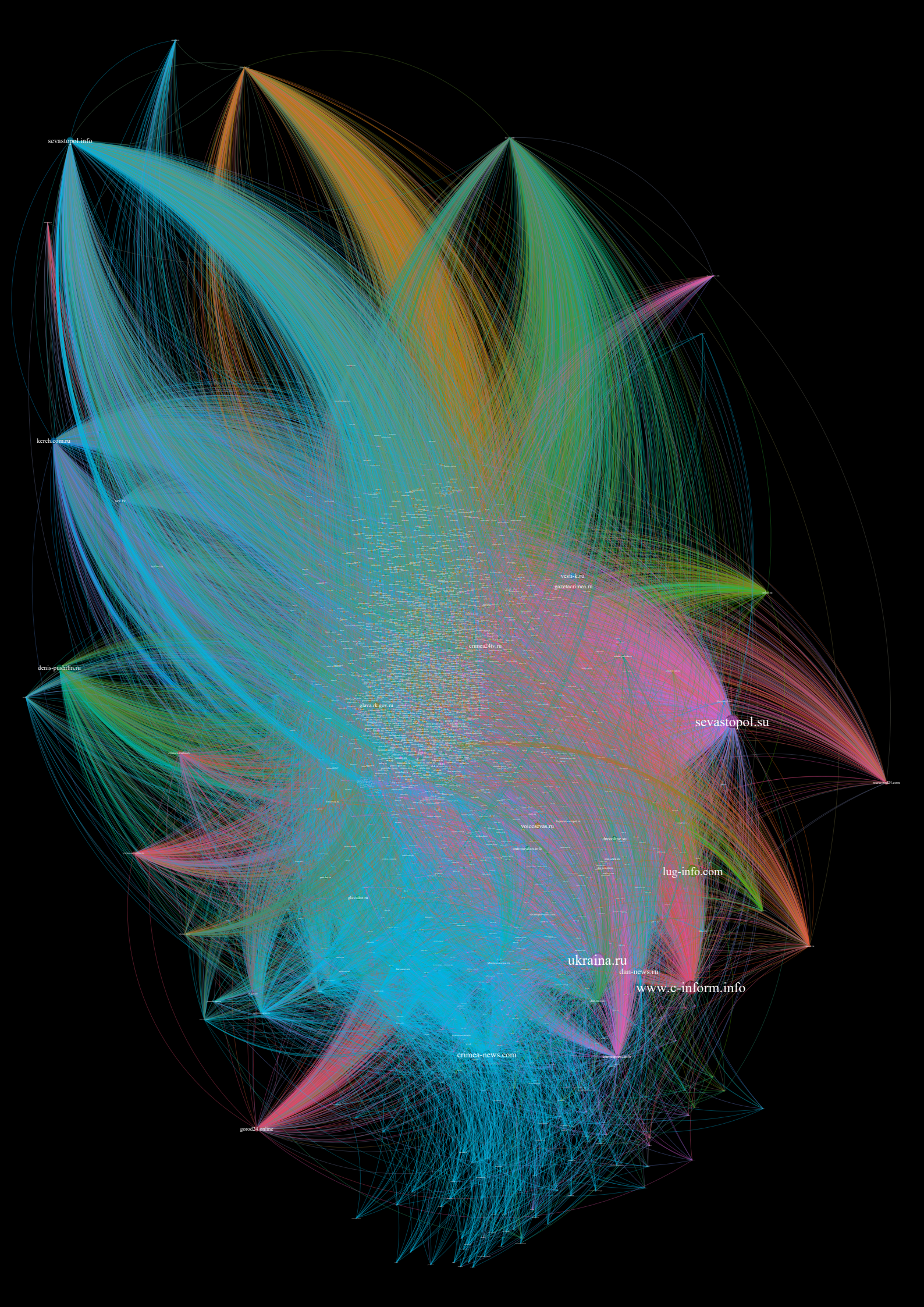
- 4) Після невдалого перевороту Пригожина і його смерті структурна цілісність як його військових, так і медіа-активів розпалася, але Кремлю, ймовірно, вдалося перехопити і зберегти принаймні деякі шматки його колишньої медіа-імперії. Наприклад, хоча зв'язок Малькевича з Пригожиним залишається невизначеним, він продовжував успішно працювати на ТОТ, організовуючи медіа-тренінги та вербуючи молодь для просування російської пропаганди. Ця діяльність, ймовірно, значною мірою фінансується Фондом розвитку нових медіа Малькевича. Як і "Мариуполь 24", команда холдингу "ЗаМедиа" створеного Малькевичем, складається з двох типів людей: 1) досвідчених медіаменеджерів і журналістів, які приїхали з Росії або раніше працювали на окупованих з 2014 року територіях (Крим), і 2) місцевих підлітків.
- 5) Фізично захоплюючи, переналаштовуючи обладнання на теле- і радіостанціях чи переоформлюючи газети, російські окупанти після початку повномасштабного вторгнення спочатку використовували ті ж самі "методи", що й під час так званої "кримської весни" 2014 року. Це було зроблено для того, щоб встановити повний контроль над медіапростором окупованих територій і якнайшвидше почати "годувати" місцеве населення російською пропагандистською продукцією.
- 6) Кількісний аналіз показує, що проросійські Telegram-канали та ЗМІ, спрямовані на ТОТ, тісно пов'язані між собою та функціонують як окрема екосистема, переплетена з іншими російськими та проросійськими ЗМІ та Telegram-каналами. Крім того, ключові Telegram-канали, які найбільше пов'язані з іншими каналами, ведуться місцевими окупаційними чиновниками. Хоча російські Telegram-канали відіграють другорядну роль як сполучний елемент, це не повинно викликати сумнівів щодо їх проросійської направленості, вкоріненої в контенті місцевих каналів, оскільки посилення на сумнозвісні пропагандистські Telegram-канали та російські ЗМІ присутні на більш глибоких рівнях зв'язків між досліджуваними Telegram-каналами.



Додаток 1

Мережа проросійських сайтів, орієнтованих на окуповані території України

На діаграмі зображено мережу веб-сайтів, пов'язаних з тимчасово окупованими територіями України. На схемі зображено 232 825 взаємозв'язків між веб-доменами. Вона демонструє взаємозв'язок цієї мережі, цифрові впливи та стратегії поширення контенту. Використана методологія передбачає використання розвідувальних даних з відкритих джерел (OSINT) та аналітичних інструментів, зокрема збір доменних імен з бази даних Neo4j, виокремлення топ-50 доменів за допомогою компанії-постачальника даних Open Measures, а також аналіз за допомогою Ahrefs вхідних та посилальних доменів, а також вихідних посилань.



sevastopol.info

kerch.com.ru

sev.ru

sev.ru

denis-pustilkin.ru

glava.rk.gov.ru

vesti-k.ru
gazetacrimea.ru

crime24tv.ru

sevastopol.su

sevastopol.su

voiceofsevas.ru

dan-news.ru

sevastopol.su

lug-info.com

glavda.ru

ukraina.ru

dan-news.ru

www.c-inform.info

crimea-news.com

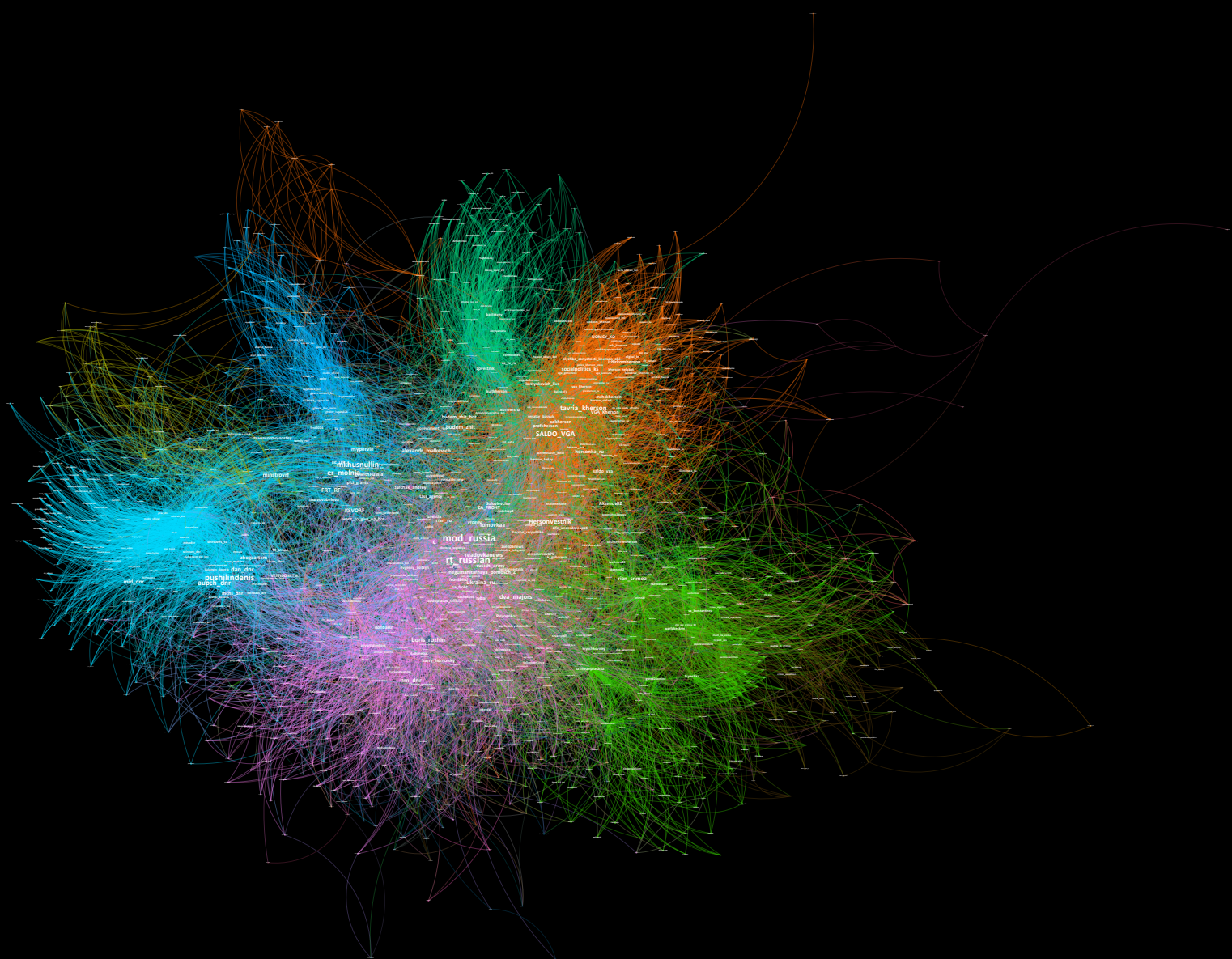
gorel24online

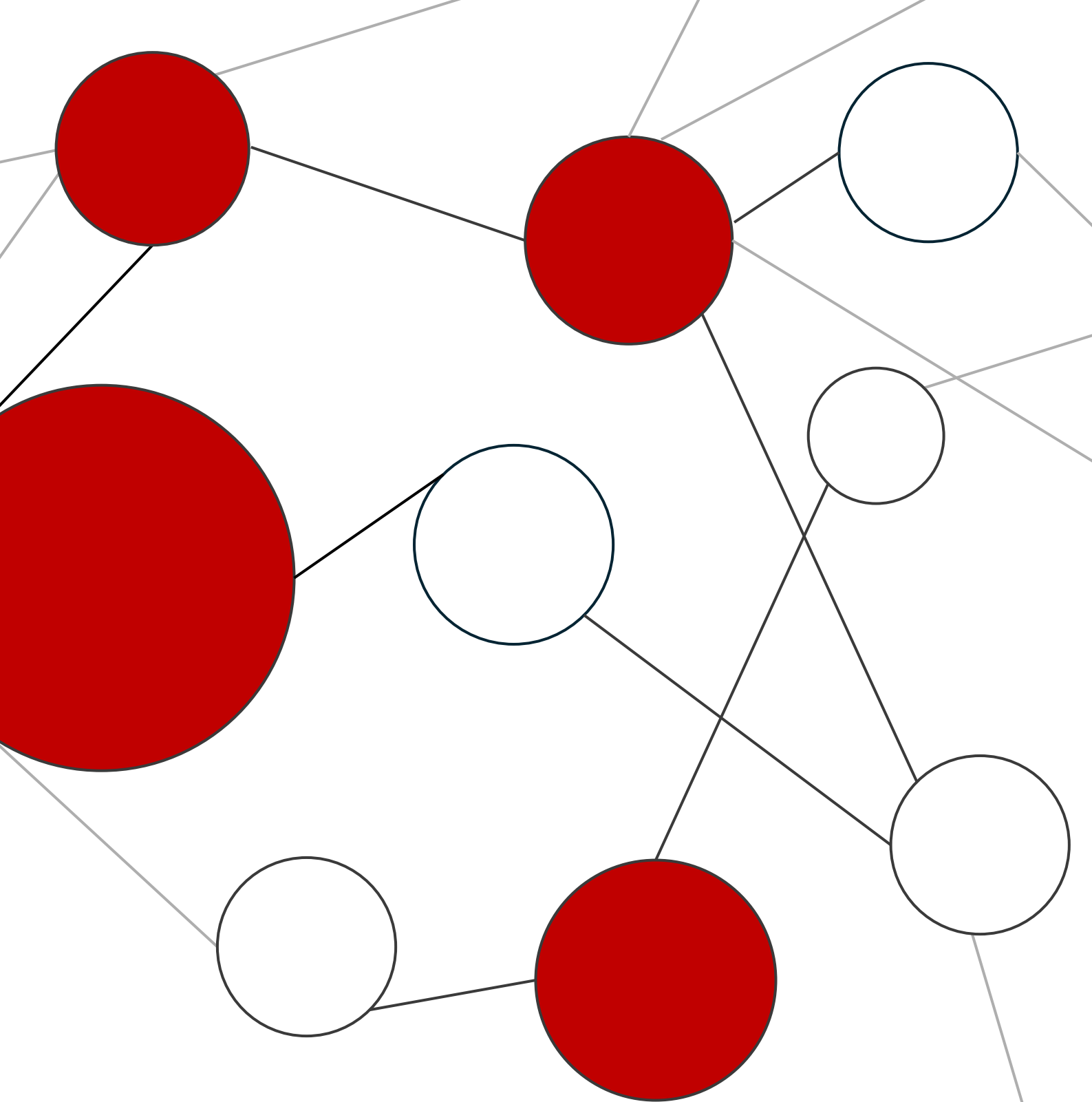


Додаток 2

Мережа проросійських Telegram-каналів, орієнтованих на окуповані території України

Мережева діаграма демонструє взаємозв'язок Telegram-каналів у медіапросторі тимчасово окупованих територій (ТОТ). Вона включає добірку 345 початкових Telegram-каналів, що підлягають моніторингу на ТОТ, з вихідними посиланнями на зовнішні джерела та вхідними посиланнями з інших каналів. Аналіз включав відбір 200 найактивніших каналів, виявлення та фіксацію 21 935 зв'язків між каналами, нормалізацію та агрегування даних, а також фільтрацію каналів із щонайменше 5 зв'язками для створення остаточної карти мережі. Методологія поєднує збір даних, аналіз за допомогою Telemetr.io та картографування взаємозв'язків, щоб надати уявлення про динаміку мережі Telegram-каналів у контексті ТОТ.





Використані зображення:

Боріс Ковальчук: © ТАСС/URA.RU/Анна Майорова

Сергей Руднов: © Союз журналистов Санкт-Петербурга и Ленинградской области SPbSJ.ru 2010 – 2024

Александр Малкевич: © РИА Новости . Нина Зотина

Євгеній Прігожин: : © Handout/TELEGRAM/@concordgroup_official/AFP

